

TPLA 1068 ~~122~~ వ్యాస క్రితం తా గోర నాథు
విమర్శనార్థము

4/25

కథావాహిని

4

బొమ్మిరెడ్డిపల్లి సూర్యరావు

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయం
తేలపాళెం. (కృష్ణా జిల్లా)

ఆదర్శ గ్రంథమండలి
విజయవాడ

ఆదర్శ ప్రచురణ
తొలికూర్పు 1954

ముద్రణ :
భీమరాంబ ప్రెస్,
విజయవాడ.

[అన్ని హక్కులు రచయితవి]

వెల : రూపాయి

సంపాదకులు :
గద్దె లింగయ్య

ఇందులో

మన కథానికలు

1 నాగరికులు

2 విశ్వకర్మ

3 ప్రయోజకత్వం

4 కరువుకాలం

5 బియ్యపుగింజలు

6 పొగచూరిన గోడలు

7 చీకటిదేశం

8 ప్రభువెక్కిన వల్లకీ

2

12

12

మన కథానికలు

కథాసారస్వతం మన సంస్కృతికి కొత్త దేమికాదు. జీవతల కథలు, పేదరాసిపెద్దమ్మ కథలు, పతివ్రతల కథలు, కాశీమజిలీ కథలు, నీతి కథలు, వీరులకథలు, పురాణకథలు, పిల్లలకథలు మొదలైనవి వందలూ, వేలూ సంవత్సరాలుగా వస్తున్నవే.

అయితే యిప్పటిరూపంలో—అంటే ఆధునాతన పాశ్చాత్య కథానిక పద్ధతిలో—కథానిక తెలుగులో పుట్టి నలభై ఏళ్ళై ఏళ్ళవుతుంది. గురజాడ అప్పారావుగారి “దిద్దుబాటు”, “మీ పేరేమిటి?” అన్న కథలతో, కథానికకు యిప్పటిరూపం ఏర్పడినట్టుంది. అందులో రెండోది నాటికీ, నేటికీ సాటిలేనిదిగా వుంది.

కథల విషయంలో ఒకటిమాత్రం ఘంటాపథంగా చెప్పవచ్చు. ఇప్పడూ కథలు చదవనిమనిషి లేడన్నదీ, కథలు లేకుండా వెలువడేపత్రిక లేదన్నదీ యించుమించుగా యదార్థమైన విషయం.

ప్రతికేలా పత్రికలలో వచ్చే కథలు, కొన్నివందల లెక్కలో వుంటున్నాయి. (పత్రికలు నిరాకరించిననాటినికూడా లెక్కవేస్తే, యీ సంఖ్య వేలలో వుండవచ్చు.) కథల పుస్తకాలు నెలకు పదైనా వస్తున్నాయని చెప్పడానికి సందేహించనక్కరలేదు. అచ్చయ్యే పుస్తకాలలోనూ, పత్రికలలోనూ కథాసారస్వతమే ఎక్కువ. ప్రత్యేకంగా కథలుమాత్రం పేర పత్రికలు చాలా వున్నాయి. కథల పుస్తకాలూ, కథలు అధికంగావస్తే పత్రికలూ తక్కినవాటికంటే ఎక్కువ ప్రతులలో, తక్కువకొలంలో అమ్మకం ఆవుతున్నాయి.

తక్కిన సారస్వతశాఖలలో పోల్చితూస్తే, కథానిక ఎక్కువగా ప్రవాస్తూవున్నదీ, చదువుతూవున్నదీ మాత్రమే కాకుండా, ఎక్కువగా వృద్ధిచెందినదికూడాను.

నూతన కథానికకు గురజాడ అప్పారావుగారు సంఘసంస్కార భావాలతో పునాదులువేశారు. ఆయనవ్రాసిన కథలు చాలా కొద్దిగా మాత్రం అయినప్పటికీ, చాలా పరిపక్వతచెందినవి. ఆ ఆభ్యుదయ సాహిత్య దాయాన్ని ఈ సాహిత్యశాఖ చాలావరకూ అంటిపెట్టుకువుందని చెప్పవచ్చు.

కొని ఆప్పుడప్పుడు, మన కథానికొ పరిణామంలో దాన్ని కొమజ్వర శీత్రత పట్టుకొని పీడించడంకూడా జరిగింది. శ్రీ సమస్యను పరిష్కరించ బోయి గుడిపాటి వెంకటచలంగారూ, యవ్వనచాఫల్యంచేత యింకొందరూ యీ పద్ధతిని అవలంబించారు. ఇది కొంతకాలం జోరుగానే ప్రబలినా, అంతర్గతంగా వున్న అవాస్తవికతమూలంగా ఎక్కువగా నిలవదొక్కుకోలేక పోయింది.

మన కథానికొ పరిణామంలో కనిపించే యింకో పెడనోవ, భూస్వామ్య నాగరికతవేపుకు మనసును మళ్లించే ప్రయత్నం. ఇది అదృష్టవశాత్తూ ఒక రిద్దరు రచయితలకు మాత్రం పరిమితమై వుండిపోయింది. తరువాత రాసురాను అంతరించింది.

ప్రస్తుతం మన కథలలో ఎక్కువగా కనిపించేవస్తువు మధ్యతరగతి అభిరుచికి సంబంధించిన విషయాలు. కథకులు నూటికి తొంభైమంది యీ తరగతికి చెందినవాడు కావడంవల్ల, వారి అనుభవం యిందుకు పరిమితమై వుండడంవల్లా యిది సహజమే.

పది పదిహేనేళ్ళక్రితంవరకూ మధ్యతరగతి ప్రజలు సాంఘికంగా అనుభవించే కష్టసుఖాలూ, వారి సమస్యలు, అభిరుచులు, బాగాగులు కథా వస్తువులుగా వుంటూ వుండేవి. కొని యుద్ధం, కరువు, నిరుద్యోగం మొదలైన వాటి మూలంగా మధ్యతరగతివారి కష్టాలూ, బాధలూ ఎక్కువవుతూన్న కొద్దీ కథకులలో—ప్రజలందరిలోలాగానే—ఆర్థికసమస్యలపట్ల చైతన్యం మోచి, కథలకు ఆర్థికస్వభావం వచ్చింది. నీనికి సామ్యవాద భావాల వ్యాప్తి తోడయి, రాజకీయస్వభావంకూడా వస్తూవుంది. పీడిత మధ్యతరగతి పట్ల, కార్మిక కర్షకులపట్ల సానుభూతిని ప్రకటించేదోరణి ఎక్కువవుతూంది.

అయితే కథానిక మనభాషలో పరిపక్వత పరిపూర్ణత చెందిందని చెప్పడం సాధ్యంకాదు. కథానికలో ఎన్నోలోపాలు కనిపిస్తున్నాయి. ఈ లోపాలను, వాటికి కారణాలనూ బాగా అలోచించడం అవసరం.

అవసరమైన సామగ్రినంతట్నీ సేకరించుకోకుండా కథారచనకు పూనుకోవడం, యిందుకు ఓపికగా కృషి చేయకపోవడంవల్ల వచ్చే లోపాలు కొన్ని.

కథ నాలుగు పేజీలదే కావచ్చు. దానిలో వచ్చే నానారకాల పాత్రలు, పరిస్థితులు, సంఘటనలు, సంఘర్షణలు, స్థలాలు, వీటిమధ్య సంబంధాలు...వీటిని తుణ్ణంగా తెలుసుకునిగాని రాత మొదలుపెట్టడం క్షేమం కాదు. కథ ఒక జీవితఖండం. దాని వెనకాతల బోలెడు చరిత్ర వుంటుంది. కథావస్తువుకు సహాయకారిగావున్నంతవరకు దీనిని కథలో సూచనప్రాయంగా స్ఫురింపజేయాలి. కథకునికి కథావస్తువు సంపూర్ణంగా సాక్షాత్కరించినప్పుడే, మంచికథకు పునాదిపడుతుంది. కాని యీ పునాదిదిట్టంలేని కథలు తరచుగా కనిపిస్తున్నాయి.

తెలియని విషయాన్ని, ఎరగని మనుషుల్ని, చూడనిప్రాంతాన్ని కథలో పెట్టి నవ్వులపాలయిన సందర్భాలు చాలా తటస్థించాయి. కథగా కంఠావ్యాసంగా కనిపించేవీ, చెప్పబోయే విషయం కథలో సరిగా పొదగడం గుర్రక ఉపన్యాసాలుగా మారేవీ, కథకు సంబంధించిన వాతావరణాన్ని సరిగా సృష్టిచెయ్యలేకపోయినవీ, పాత్రలచేత అస్వభావికమైన ప్రవర్తన చేయించేవీ, మాటలాడించేవీ...కనిపించడం అరుదేమికాదు. తన వస్తువును, అందుకు సంబంధించిన విషయాలన్నిటినీ అరిచేతిలో అద్దంలాగ పెట్టుకోకుండా రచనకు ఉపక్రమించడం, కథకుని అభివృద్ధికి మార్గంకాదు.

ఆర్థికస్థితి, సంస్కారం, విద్య, ప్రాంతం, కులం మొదలైనవన్నీ కొద్దిగానో గొప్పగానో మన ప్రవర్తనమీద, మాటలమీద ప్రభావం చూపుతూ వుంటాయి. మన కథకులు దీనిని బాగా గమనిస్తున్నట్టులేదు. ఇందువల్ల జరిగే అసందర్భాలు పాఠకుడికి కథకునిమీద గౌరవం చెడగొట్టడమూ, పాఠకుడికి కథలంటే మొహంమొత్తించడమూ చేస్తున్నాయి.

పాత్రపోషణ విషయంలో “కన్యాశుల్కం” ఆదర్శంగాపెట్టుకోవలసిన గ్రంథం. పరమ ఛాందసుడు అగ్నిహోత్రావధానులు, కడజాతివాడు అసీరిగాడు, లౌక్యుడు రామప్పంతులు, తుంటరి గిరీశం, అమాయకురాలు బుచ్చెమ్మ, పెద్దమనిషి సోజన్యరావు మొదలైనవారి ప్రవర్తన, ఆలోచన, మాటలు మన కథకులు శ్రద్ధగా గమనిస్తే చాలా లాభం పొందతారు.

పాత్రోచిత సంభాషణల విషయంలోకూడా ‘కన్యాశుల్కం’ మనకు కులు నమూనాగా పెట్టుకోవలసిన రచన. విశాఖజిల్లా పాత్రలచేత ‘వచ్చినై’, ‘పోయినై’, ‘నీకుమల్లె’, ‘నాకుమల్లె’ అనిపించడమూ, సామాన్య పాత్రలచేత భావకవిత్వం మాటాడించడమూ కథకు పుష్టినివ్వవు.

కథ వ్రాస్తున్నప్పుడు తననిండ ముసీకే భావాలన్నిటినీ కథలోకి ఎక్కించి, కథకులు తమకథలను అధికప్రసంగాలుగా చేసిన సందర్భాలు న్నాయి. అనవసరమైన విషయాలను వదిలిపెట్టడం అంటే, తన శరీరంనుండి ఒక కండను కోసుకున్నట్లుగా బాధపడేమనిషి మంచికథలు వ్రాయలేడు.

మంచికథలు వ్రాసి, ఉత్తమ కథకులుగా పేరుపొందినవారు కూడా ఊలవంగానూ, చచ్చుగానూకూడా వ్రాసినవి వున్నాయి. దీనికి వారి శ్రద్ధ లోపమేగాని ప్రతిభలోపం కారణంకాదు. సరియైన పరిపరీక్షలేకుండా పత్రికాధిపతులు, గ్రంథ ప్రకాశకులు యిచ్చే స్వల్పప్రతిఫలం కూడా ఆత్మ వసరమయ్యే ఆర్థికదుస్థితిలో వుంటూ హడావుడిలోచేసే రచన లివి. చాలా సందర్భాలలో కథల పాకం చెడడానికి సంపాదనదృష్టి కారణమవుతోంది.

ఏ రచనకైనా చాలా పరిశ్రమ కావాలి. కథకు కూడా పరిశ్రమ అవసరం. మనకథల నాణ్యం లోపించడానికి కథకుల పరిశ్రమలోపం ఎక్కువగా కనిపిస్తోంది. విశ్వసాహిత్యంలో గొప్పకథలుగా పేరుపడ్డవాటిని మన కథకులు జాగ్రత్తగా చదివి, అవి ఎందుకు గొప్పవయ్యాయో అర్థంచేసుకోవడం చాలా మేలుచేస్తుంది. ఛెఖోవ్ వంటి గొప్ప కథకుని కథా సారస్వతాన్ని పరిశీలనగా అధ్యయనం చేయడం, మన కథకుల పురోభివృద్ధికి ఎంతయినా అవసరం.

ఇప్పుడు వస్తోన్న కథా సారస్వతంలో మనదేశపు తక్కిన భాషలలో నుంచీ, యితరదేశాల భాషలలోనుంచీ తెనిగింపబడుతున్న కథలు ఒక పెద్ద భాగంగా వున్నాయి. అయితే యీ దిగుమతి అట్టే విచక్షణగో జరుగుతున్నట్లుగా కనిపించను. ఒకటోతరగతివాటికంటే రెండు, మూడు తరగతుల కథలు, వీటిలో చాలా హెచ్చుగా వుంటున్నాయి. ఎంపికలేకుండా జరుగుతున్న యీపని మన భాషకూ, వాటి మాతృకల భాషలకూ న్యాయం చెయ్యడంమాత్రం కాదు. ఎంచుకునేటప్పుడు ఉన్నత ప్రమాణాలనుబట్టి ఎంచుకోవడం చాలా అవసరం. ఇతర భాషలనుండి చేసుకునే అనువాదాలు, మన కథకులకూ, పాఠకులకూ సరియైన అభిరుచులను కలిగించేట్లుగా వుండాలి.

ఇప్పుడిప్పుడు తెలుగులోనుంచి ఇతర భాషలలోనికి కథలు మొదలైనవి అనువదించబడుతూవుండడం జరుగుతోంది. కాని మన ఉత్తమోత్తమ రచనలు కాక, సామాన్యమైనవీ, అంతకు తక్కువవీ యితర భాషలలోకి

శ్లోడం మనకు ప్రతిష్టాకరంకాదు. మన కథాసారస్వతం, తక్కిన మనదేశపు భాషలలో వున్నదానికంటే తీసికట్టుగాలేదని విజ్ఞుల అభిప్రాయం. కాని మనకు దిగుమతిపై వున్న అభిమానం, ఎగుమతిమీద లేదు. ఇప్పటివరకూ కూడా ఆంధ్ర సారస్వతం, అఖిలభారతదృష్టిలో నామమాత్రంగానే వుంది. ఉత్తమ తచనలవ్వారా యితర ప్రజల జీవితాన్ని తెలుసుకోవడం ఎంతఅవసరమో, మన జీవితాన్ని యితర ప్రజలకు తెలియజేయడంకూడా అంత అవసరం. కాని ప్రస్తుతం యిది రెండువేపులా జరగడంలేదు. ఇందుకు యితరులను నిందించేదానికిముందు, మనం ఆత్మవిమర్శ చేసుకోవడం మంచిది.

ఆత్మాభిమానం అవసరమైనదానికంటే ఎక్కువగానే వున్నా, ఆంధ్రులు యితరులదగ్గర లోకువతనంతోనూ, జంకుతోనూ, బెగురుతోనూ బాధపడుతున్నారు. ఇందువల్ల కడపంక్తిలో కూచోవడంమాత్రమే వారికి యిష్టం. ఎవరై నా దయదలిచి ముందుకుతోసినా, తప్పించుకొనివచ్చి కడపంక్తికే వచ్చేస్తారు. ఆత్మవిశ్వాసానీకీ అహంకారానికీ ఎడం తలవెంట్రుక నాసిగా మాత్రమే వుంటుందన్న విషయంపట్ల జాగ్రత్త వహించి, ఆంధ్రులు యీబుద్ధి మార్చుకుని ఆత్మవిశ్వాసం ఏర్పరుచుకోవాలి. ఇతరులనుండి పుచ్చుకున్నప్పుడు వారి ప్రత్యేకతనూ, విశిష్టతనూ చూపేవాటినిమాత్రం తీసుకునే టట్టుగానే, యితరులకు యిచ్చేటప్పుడుకూడా అటువంటివాటినే యిచ్చి, మన సంఘాన్నీ, సంస్కృతిని యితరులకు తెలియజేసి, మన జాతికి పేరు ప్రతిష్టలు సంపాదించాలి.

మన కథా సారస్వతం అన్నిప్రాంతాల ఆంధ్రుల జీవితాన్ని ప్రతిబింబిస్తోందని చెప్పలేము. మధ్య జిల్లాలవారు ఎక్కువగా కథలు వ్రాస్తూండడంవల్ల, ఆ మండలం జీవితం మన కథాసారస్వతంలో బాగా కనిపిస్తోంది. ఇటీవల తెలంగాణానుండి ఇది కాస్తాకూస్తా వస్తోంది గాని, రాయలసీమనుండి వచ్చేది బహుస్వల్పం. ఈ మండలాల రచయితలు యీ కొరతను తీర్చి మన కథా సారస్వతానికి విశాలాంధ్ర స్వరూపాన్ని ఏర్పరచాలి.

కథా సారస్వతాన్ని ప్రచురించేవారు చాలామంది వున్నారు. కాని కథకునికి ప్రతిఫలం యిచ్చేందుకు సిద్ధంగావున్నవారు చాలతక్కువ. ఆ ఇచ్చేదయినా చాలీచాలని నాలుగురాళ్లు. కథారచన రచయితను పోషించేస్థితికి రాలేదు. మన కథల ప్రమాణం ఉచ్చస్థాయిని అంగుకోడానికి, యిది పెద్ద ఆటంకంగా వుంది.

కథకుడు కథారచనను వృత్తిగా సాగించలేకపోతున్నాడు. పత్రికలలోనో, గుమాస్తాగానో చాకిరీచేస్తూ దానిని జీవితాధారంగా చేసుకుని, కథా రచనలో తనకృషిని కేంద్రీకరించలేక పోతున్నాడు. ఇంకవల్ల ఎన్నడైనా పరిశ్రమించడం, ఎక్కువగా కాలాన్ని వినియోగించడం సాధ్యంకావడంలేదు. ఇది కథకులనేకాకుండా మన కవులను, యితర రచయితలనూ కూడా బాధిస్తున్న సమస్య; అర్థిక, రాజకీయ పరిస్థితులతో ముడిపడివున్న సమస్య.

కథారచన కేవలం హాబీగా కాకుండా, ఒక వృత్తిగా స్వీకృతమైనంత కాలం, అది అభివృద్ధిచెందడం అసాధ్యంగా కనిపిస్తుంది. రచయితలకు, కళాకారులకు అర్థికమైన ప్రోద్బలాలను సృష్టించలేనంతకాలం కళలు, సంస్కృతి ఎక్కువగా వృద్ధిచెందడంలేదంటే ఆశ్చర్యపడనక్కరలేదు.

మన ప్రజలకు చదువుసంధ్యలు తక్కువగా వుండడం, అందుచేత పత్రికలు పుస్తకాలు చదివేవారి సంఖ్య కొద్దిమందికేమాత్రం పరిమితమై వుండడం, కొనుగోలుశక్తి తగినంతగా లేకుండావుండడం, పైని చెప్పినట్లు రచన రచయితలకు పోషణకల్పించేస్థితిలో లేకపోవడం, ప్రచురణ విక్రయాలు సక్రమంకావనిలో నిర్మాణంగా వ్యాప్తి లేకుండా వుండడమూ, వేలకొద్దీ పుస్తకాలూ ప్రచురణకా అమృతంకావడానికే అవకాశంగల లక్షల జనాభావున్న నగరాలు లేకపోవడమూ—యిహ. యిటువంటివి అడ్డంకులుగా వున్నాయి.

ఇవి రచయితలే కాకుండా పాఠకులూ, ప్రజలూకూడా తీవ్రంగా ఆలోచించవలసిన సమస్యలు.

ఇందులోని కథలను, కథకుణ్ణి పరిచయంచేయడానికి సూచకోవడం పాఠకుల విషయజ్ఞానాన్ని శంకించడం అవుతుంది. కథలు—సజీవమైన భాషలో, నిత్యజీవితవిషయాలను, అభ్యవయదృష్టితో వ్రాసినవి; ఇంతకు ముందర పత్రికలలో వెలువడి పాఠకుల ప్రశంసలను అందుకున్నవి. కథకుడు—పాఠకలోకానికి సుపరిచితుడు కావడంమాత్రమే కాకుండా, యితరల జరిగిన ప్రపంచ కథలపోటీలో మనభాగంలో దృఢీకరణ బహుమానాన్ని సాంది, ప్రపంచపోటీలో ప్రజేరించి ఆంధ్రులకు గర్వకారణమైన కథనా వ్రాసిన రచయిత. దయచేసి చదవండి.

మ్యా థిల్లీ

ఆక్టోబరు 17, 1954.

సెట్టి ఈశ్వరరావు.

నా గ రి కు లు

ఉదయం ఆరు గంటలకు రావలసిన బండి రెండు గంటలు లేటు. పార్వతి కేమీ తోచక జెంచీమీద చతికిల బడింది. ఈ బండికోసమని ప్రొద్దున్నే 5 గంటలకల్లా వేచి తొందర తొందరగా రావలసినట్లుంది. తీరా వస్తే బండి లేటు. స్టేషనులో ప్రయాణీకులు పెట్టెలమీద, బెడ్డింగులమీద కూర్చుని బండికోసం నిరీక్షిస్తున్నారు. బండి ఆలస్యంగా వస్తూందంటే ఎవరికీ చిరాకెయ్యను. తమకాలం వృథాగా వ్యయమౌతుందని ఎవరూ విచారించరు. బళ్ళు లేటుగా రావడమనేది నిర్వహణంలోని అసమర్థతను సూచిస్తుందని ఎవరికీ తట్టదు. బళ్ళు ఆలస్యంగా రావడం, వాటికోసం పడి గాపులు పడడం అందరికీ అలవాటైపోయింది మరి! రోజూ చచ్చేవాడికోసం ఎంతకని ఏడుస్తారు? అందుకే పల్లెటూరి ప్రయాణీకులు బుకింగ్ ఆఫీసుదగ్గరకొచ్చి “బాబూ, తొమ్మిది గంటల బండి ఎన్ని గంటలకొస్తాది బాబూ” అని అమాయకంగా అడుగుతారు. పార్వతి తనలో తనే నవ్వుకుంది.

కొళాయిచుట్టూ జనం మూగేరు. ఆడవాళ్ళూ, మొగవాళ్ళూ మొహాలు కడుగుతున్నారు. స్టేషనుదగ్గర నున్న వేపచెట్టు పుల్లలు విరిచి పళ్ళు తోముతున్నారు. ఒక వస్తాను అక్కడే న్నానం చేస్తున్నాడు. సమంగా చెంబు తోముకోనిచ్చారు కారని, ఒక మార్వాడీ అక్కడివాళ్లతో పోట్లాడుతున్నాడు. ఒకరి భాష వొకరికి రాదు. ఎవరిభాషలో వాళ్లు గట్టిగా కేకలేస్తున్నారు. అనువదించడానికి దుబాషివుంటేగా!

బెల్లంముక్కమీద ఈగలు ముసేరినట్లు కాఫీదుకాణం చుట్టూ మనుషులు మూగేరు. కాఫీ, ఇక్ష్లే పగైరా సేవిస్తున్నారు. కమ్మటి పెసరట్లు నాసన పొయ్యిదగ్గర బయలుదేరి తెరలు తెరలుగావచ్చి స్వేషనంతా వ్యాపించింది. బండి లేమీగా వచ్చిందంటే దుకాణదారుడు పదిరూపాయల పేరం అదనం చేసుకున్నాడన్నమాటే.

బాగా తెల్లవారింది. సూర్యోదయముకూడా అయింది. ఎదురుగుండా రైలుపట్టాలమీద సూర్యకిరణాలుపడి తళి తళి మెరుస్తున్నాయి. గూమ్మబళ్ళు అటూ ఇటూ తిరుగుతున్నాయి. రైల్వే కార్మికులు ఫుడ్ కలత్ ఫుల్ల తోముకుంటూ, చేత్తో జండాలు చూపిస్తూ, రైలుపట్టాలు మారుస్తూ తమ పనులు చేసుకుపోతున్నారు. కొందరు రైలుపట్టాలమీదే కూర్చుంటారు! బండి తమదగ్గరకొచ్చేవరకు లేవరు! అసలు రైల్వేయాన్డలోకూడా అతి నిర్భయంగా ఇంట్లో తిరిగినట్టే తిరుగుతారు! అవును మరి! జాలరివాళ్లు సముదాన్ని కోనేటి కన్నా అన్యాయంగా చూస్తారు! పాములవాడు పాములంటే భయపడతాడా?

పార్వతి కేమీ తోచక పుస్తకాలదుకాణంవైపుకి బయలుదేరింది. రైల్వే చదువుకునేందుకు ప్రతిక లేవైనా కొనాలని అనుకుంది. అబ్బ! ఎన్ని ప్రతికలు! కాని వాటిలో మంచి ప్రతికలు నూటికి రెండు మూడుకంటే ఎక్కువ లేవు, చాలవరకు సినిమా ప్రతికలే!

“ఏమిటండీ వెదుకుతున్నారు?” అన్నాడు ఆ షక్క నున్న కెద్దమనిషి.

ఆమె తల ఎత్తి జెడ్డమనిషివేపు చూచింది. జెడ్డమనిషి ముళ్ళయ్యేళ్ల యువకుడు. సంహాలు, పులులు, చుప్పలు తదితర జంతుకోటి బొమ్మలున్న అమెరికన్ బుష్షగు వేసుకున్నాడు. తలకి ఈవినింగ్ హేట్, నోట్లొ జైపు, చేతిలో నాలుగైదు అమెరికన్ డ్రైవింగ్-లైఫ్, ట్రూట్రీ, పోస్ట్, ట్రూరోమాక్స్ వగైరా వగైరా.

“నువ్వు నన్ను గుర్తుపట్టినట్టులేదు” అన్న డాయన ఇంగ్లీషులో.

పార్వతి ఒక నిమిషం గాభరాపడింది. “నేను కె. ఎస్. చారిని” అన్నాడు ఆచారి.

పార్వతి తలదించుకుంది. ఆమె మొహం ఎర్రబడింది. ఆమె గుండెలు దడదడ కొట్టుకున్నాయి. ఆచారి ఆమె మాట్లాడడానికి అవకాశం ఇవ్వలేదు. “ఈయన నీకు తెలుసా” అని ప్రక్కనే తడేక దీక్షగా పుస్తకాలు చూస్తున్న రామాన్ని జబ్బపట్టుకు లాగాడు. రామం తృల్చిపడిచూసేడు.

“ఓహో పార్వతి, ఇలా పచ్చావేం, మామయ్యగా రింటినుంచా?” అన్నాడు రామం.

“అవును, సెలనలకు విజయవాడ వెళ్ళాలనుకుంటున్నాను” అంది పార్వతి.

“ఆచారీకూడా నా కిక్కడే ఒక అరగంటక్రితం కలిశాడు. నాలుగేళ్ళలోను ఎంత మారిపోయాడో చూశావా పార్వతి, మొదట పోల్చుకోలేకపోయాను” అన్నాడు రామం.

“ఎన్నా శ్మయింది అమెరికానుంచి వచ్చి?” అన్నది పార్వతి తలదించుకొని.

“సుమారు ఏడాది కావచ్చింది” అన్నాడు ఆచారి నిబ్బరంగా.

“అమెరికాలో యింత చదువు చదివి వొస్తే ఏడాద యినా యింకా ఉద్యోగం దొరకలేవోయ్! చిత్రంగా ఉండే!” అన్నాడు రామం నవ్వుతూ.

“పెద్ద ఉద్యోగం కావాలంటే కొంతకాలం పడుతుంది మరి” అన్నాడు ఆచారి సీరియస్ గా.

అక్కడికి చిన్న ఉద్యోగాలు తేలిగ్గా దొరుకుతున్నట్టు. ఒకనూల ఉద్యోగంలేక అవస్థపడుతున్నా, ఈ వ్యవస్థ తన కన్యాయం చేస్తున్నా, అన్యాయాన్ని సమర్థించడం నాగరికత కాబోలు! పోనీ ఆచారి చాల డబ్బున్నవాడేం కాదు. వాళ్ళ నాన్న ఒక హైస్కూలుకి హెడ్ మాస్టర్ గా పనిచేశాడు. హెడ్ మాస్టరంటే ఏమిటుంటుంది. పేరు గొప్ప ఊరు దిబ్బా గాని, పిల్లల పెళ్ళిళ్ళూ, చదువులూ అద్యేసరికి ఆర్జించింది కాస్తా పచ్చకర్పూరంలా హరించిపోయింది. ఆచారి బి. ఎస్. సి. ఆనర్సు ప్యాసయి, ఈలోగా స్కాలర్ షిప్ సంపాదించి అమెరికా వెళ్లాడు. చదువులోమాత్రం ఆచారి గట్టివాడు, ఏమాట కా మాటే చెప్పకోవాలి!

రామానికి ఆచారి చిన్ననాటినుండి తెలుసు. ఇద్దరూ కలసి ఇంటరువరకూ చదువుకున్నారు. ఆచారికుటుంబంలో అంతా సనాతనులు. అతనితండ్రి పరమచాదస్తుడు. ఇంటర్ మీడియట్ వరకూ ఆచారికి తలమీద ముడి వుండేది. కాతే జీలో అంతా వేళాకోళంచేసేవారు. ఇప్పుడు ఆచారి చాల మారిపోయాడు.

పార్వతి తండ్రి, ఆచారితండ్రి చిన్ననాటి స్నేహితులు, ఒక శాఖవాళ్ళాను. పార్వతితండ్రి స్ట్రీడర్ చేసి కొంచెం గడించేడు. అయితే ఆయన చాల మంచివాడు. విద్యానంతుడు. నిగర్వి. పాపం మగసంతానం లేదు. అందుచేత ఆయనకు పార్వతి అంటే పంచప్రాణాలున్నా, ఆమెకు మంచినంబంధం చూసి పెళ్ళిచెయ్యాలని ఆయన కోరిక. అయితే ఆఖిరికి మంచి సంబంధమే నిశ్చయించాడు. సాంప్రదాయకమైన కుటుంబం. కుర్రవాడు తనకళ్ళముందే పెరిగి పెద్దవాడయ్యాడు. ఉన్నతవిద్య అభ్యసించేడు. ఆచారి తండ్రికూడా అందుకు వొప్పకున్నాడు. నిజంగా పార్వతి అదృష్టవంతురాలే.

“నీకు పార్వతి యింతకు మునుపు తెలుసునన్నమాట.” అన్నాడు ఆచారి రామంత్.

“బాగా అన్నావ్! వారి కుటుంబమంతా మాకు మిత్రులే. మా నాన్నగారు విజయవాడలో పనిచేసినప్పుడు వారింటి ప్రక్కనే వుండేవాళ్ళము. పార్వతి నాన్నగారిద్దరిర మా కెంతో చనువు వుండేది. ఆయన పండితులు. చేసేది స్ట్రీడర్ అయినా మంచి రసికులు. సంస్కృత కావ్యాల్లోని రస వంతమైన శ్లోకాలు చదివి మాకు అర్థం చెప్పేవారు. ఆ రోజులు చాల హాయిగా వుండేవి”

“పోనిస్తూ, ఆయన వొట్టి చాదస్తుడు. ఆయన్ని నువ్వే పొగడాలి” అని ఆచారి జెదవి విరిచేడు.

“అవునేవోయ్, అంతా మీలాగేదొరలెలాగవగలరు?”

ఆయన నీకు కాబోయే మామగారని చెప్పకోవడం నీకు చిన్నతనంగా ఉన్నట్టుంది. పాపం! అని రామం పార్వతి

వేపు చూసి నవ్వేడు.

పార్వతి సిగ్గుపడలేదు. కాని అభిమానంతో కృంగిపోయింది. తండ్రి నెన రేమన్నా ఆమెమనస్సు చాలా బాధపడుతుంది.

నిజమే. ఆయన శూర్యచారణరాయణుడు. అయితే మట్టుకు ఆయన విద్యావంతుడు. నిరాడింబర జీవి. దానధర్మాలు చేసిన కిర్మిష్టి. ఆయన అనేకమందికి చదువులు చెప్పించేడు. జెల్లిళ్ళు చేయించాడు. దుర్మార్గ హృదయుడు. పార్వతికి తండ్రితో అనేక అభిపాయభేదాలున్నాయి. కాని ఆయనంటే ఎంతో గౌరవభావం. అటువంటి తన తండ్రిని గురించి ఆచారి పేలిగ్గా మాట్లాడితే పార్వతిక కష్టంగానే వుంటుంది.

రామం నిశ్శబ్దాన్ని భంగంచేశాడు. “కాని ఆచారి సిజగగా ఎంతనూరదోయూడు! అవునుగానీ, ఒకమాట చెప్పవోయ్! ఆచారీ, యీ బుష్కోలమీన యీ అడివి నృగా లేమిటోయ్! రాజమండ్రి ఇది వేసుకునే వెల్తావేమిటీ కొండనీటి కుక్కలు వెంటపడగలవు. అదేం హాసింగ్ టన్ కాదు తెలుసా?” అన్నాడు రామం నవ్వుతూ. పార్వతి పకపక నవ్వింది. ఆచారి కిదేం నచ్చలేదు. ఈ ధోరణిని ఎలాగై నా తప్పించాలనుకున్నాడు. రామాన్ని తీసుకుని టిక్టెట్లు కొనడానికి బయలుదేరేడు. ప్రైయింగ్ చేస్తే పేళకూడా అయింది.

ప్లాటుఫారంమీదికి బండి రానేవచ్చింది. పార్వతి ఆచారి, రామం ఇంటరుక్లాసు షెడ్యూల్ కెక్క కూర్చున్నారు. షెడ్యూల్ అయిదారుగురు ప్రయాణికుల కంటే ఎక్కువ లేరు.

ఆచారి హడావుడిగా సామాన్లుసర్ది, జెంచీవూద కూర్చుని
గుమాయిత్తో, చెమటతుడుచుకున్నాడు. రామం వాళ్ళ కెదు
కుగా బల్లమీద కూర్చుని పార్వతివేపు పరిశీలనగా చూసేడు.

పార్వతి తలవంచుకుని జడలో సంపెంగలు ముడుచు
కుంటూంది. నల్లగా తాచువాములాంటి ఆ జడ ఆతిబరువుగా
జూగుతూంది. పార్వతికి విద్వానగుడుడైన భర్త లభింపను
న్నాడు. ఆచారి పెద్దఉర్యోగం చేస్తాడు. కావలసినంత
స్వర్గం. ఏ నగరంలోనో పెద్దబంగళా, పువ్వులతోట, కారు,
సోఫర్లు, జీవితం హాయిగా, దర్జాగా గడుపుతుంది. నిజంగా
పార్వతి అదృష్టవంతురాలు, అనుకున్నాడు రామం.

పార్వతి తలెత్తిచూసింది. రామం మొహం ప్రక్కకి
తిప్పి స్టేషన్లోకి చూసేడు. కిక్కిరించి గాలి తెరిలుతెరి
లుగా వచ్చి, సంపెంగలవానన పెట్టంతా వ్యాపించింది.

“నువ్వు ఎంతవరకు కొన్నావు టికెట్టు” అని అడి
గేడు ఆచారి.

“అనకాపల్లి వరకు. అక్కడ నా స్నేహితురాలి
యింటికి వెళ్లాలి. రే పక్కడనుంచి విజయనాథ వెళ్తాను.”

“నాతో యిప్పుడు రాజమండ్రి రారాదా. నాకా
ప్లాట్లో ఏం తోచు. రెండు రోజులుండి వెళ్ళిపోవచ్చును.
మీ వాళ్లంతాకూడా ఎంతో సంతోషిస్తారు” అంటూ ఆచారి
పార్వతిని బతిమాలేడు. పార్వతి అలాగేనది.

“రామంకూడా వస్తే బాగుండును”.

“అవునోయ్, మాతో రారాదా. నాలుగు రోజులుండి
వస్తువుగాని” అన్నాడు ఆచారి.

“అమ్మయ్యో, ఇవాళ మా స్కూలు తెరుస్తారు. వెళ్ళాలి.”

“ఏమిటోయ్, ఇంతోటి అయ్యవారి వుద్యోగానికేభయ పడుతున్నావ్! పోతే పోనీ.”

“ఈ అయ్యవారి ఉద్యోగం కూడా పూడిపోతే నేను అడుక్కుతినాలి” అన్నాడు రామం నవ్వుతూ.

“ఏమిస్తారు?”

“ఏదో నూరు రూపాయలిస్తారు”

“బాగానేవుందే చాలదేమిటి, మీరుచెప్పే చదువుకి”

పక్కబెంచీమీద కూర్చున్న ఇద్దరు యువతీ యువకులు యీ మాట విని పకపక నవ్వారు. అచారికూడా వాళ్ళవేళ్ళ నవ్వేడు.

“అవునండీ, మనదేశంలో టీచర్లు పిల్లలకేం చెప్పరు. తమదగ్గర . పైవేటు చెప్పించునే పిల్లల్ని వ్యాసుచేస్తారు. కాని ఆ కుర్రకుంకల్లో మహా యమమూలన లెండి. మేస్త్రుడి పేర్లు పెట్టేస్తారు; ఏడిపిస్తారు. అసలు వీళ్ళ కిచ్చేజీతాలు ఆ కష్టానికే ఇస్తారు... అసలు స్కూల్స్ లంటే అమెరికాలోనే సుమండి, నేను అమెరికాలో వున్నప్పుడు...”

“ఓ. మీరు అమెరికా వెళ్ళివచ్చారా?” అంది యువతి.

“ఆ రెం డేళ్ళున్నానులెండి. కాలిఫోర్నియా యూని వర్సిటీలో రిసెర్చ్ చేసేను.”

“సారీ, ఏదో చెబుతుంటే అడ్డొచ్చాను.”

“అక్కడ నా కొక లేడీ టీచరు ఫ్రండ్ ఉండేది, ఆవిడతో కలిసి ఒకసారి వాళ్ళస్కూలుకు వెళ్ళాను. ఓహో,

ఏం క్రమశిక్షణ! ఏం శ్రద్ధ! ఏం టీచింగ్! అంతేకాదండీ, బాంబులు, విమానదాడులు వచ్చినప్పుడు ఎలా ప్రవర్తించాలో అన్నీ చక్కగా నేర్చుతారు.

ఎడ్యుకేషన్ అంటే ఏమిటి? లోకజ్ఞానమేకదండీ. అలాంటి ట్రేయినింగు వుండబట్టే అమెరికావాళ్ళు అంత గొప్ప వాళ్ళయారు, ఏమంటారు?"

"నిజమేనండీ- ఏదైనా కుర్రవాళ్ళను తయారుచేయ్యడంలో వుంటుంది" అన్నాడు యువకుడు.

"అమెరికాలో లైఫ్ బాగుంటుంది కదండీ!" అన్నది యువతి.

"అమెరికన్లకు లైఫ్ అంటే ఎడ్వెంచ్మెంట్ కదండీ!" అంటూ ఆచారి అమెరికన్ ప్రెసిడెంటులా పోజ్ పెట్టాడు. లేచి వాళ్ళ బెంచ్ దగ్గరకెళ్ళి స్టేట్స్ మెన్స్ ప్రెస్ సిగరెట్స్ యువకుడికి అందించి అక్కడ కూర్చోబడ్డాడు. అమెరికా గురించి ఎవరేనా తన్ను అడిగితే ఆచారి వొళ్ళుమరచిపోతాడు. అందులోకీ ఆ యువతి నోరు విడిచి అడిగిందాయెను! అదీ మామూలు అమ్మాయీ! ఆధునిక నవనాగరిక యువతి. పెదవులకి ఎర్ర రంగు వేసుకున్న యువతి. అమెరికా అంతటి భూతలస్వర్గం గురించి తెలుసుకోవాలని ఎవరికండదు, ఎవరో పార్వతి లాంటివాళ్ళకి తప్ప. పార్వతి నిర్లక్ష్యం ఆచారికి నచ్చలేదు.

అమెరికాలో హోటల్స్ గురించీ, సినిమాలగురించీ, హాల్ వుడ్ నటీమణులగురించీ, ఆడవాళ్ళగురించీ, ఆచారాలగురించీ, ఆచారి చాలసేపు వాళ్ళకి ఉపన్యాసమిచ్చేడు. ఆ యువతి ఇదంతా వింటూ తనకయ్యా, భావంలో మైమరచి తనభర్త

భుజాలమీదవాలి తను ప్రస్తుతం అమెరికా భూతలస్వర్గంలోనే
పున్నట్లు భావించుకుంది.

“అదేమిటి ఆచారి వాళ్ళ దగ్గరకెళ్లి తిష్టవేశాడు”
అన్నాడు రామం.

వాళ్ళంతా “నాగరికులు కదా ముః!”

“ఊ, బావుంది, కాని కొంపదీసి వాళ్ళంతా ఇక్కడ
డాన్సుచెయ్యడం మొదలెట్టరుగద!”

పార్వతి నవ్వలేదు. బుర్రదించుకుని కాలిగోరుతో
నేలనురాస్తూ ఏదో ఆలోచిస్తూంది. ఆమెహంలో ఏదో
వ్యక్తావ్యక్తమైన భావాలు, ఏదో తెలియని అసంతృప్తి కని
పిస్తున్నాయి. ఆమె తన భావిజీవితం గురించే ఆలోచిస్తూంది.
తన కీ ఏడాదితో ఆనర్స్ పూర్తికావస్తూంది. ఆ తరువాత
ఏమిటి చెయ్యడం. వివాహం చేసుకోవడం, కాపరం చెయ్య
డం. అంతేనా? కాపరంకూడా బాగానే ఉండవచ్చును.
అయితే ఈ ఐహిక జీవితానికి పరమావధి ఏది? ఐశ్వర్యమా,
విలాసమా? భౌతిక ఆనందమా? కేవలం విలాసాలలో తన
కానందం ఆత్మసంతృప్తి కలగదు. కోరేది మానసిక
వికాసం, జ్ఞానాన్వేషణ. జ్ఞానమనేది సర్వోత్కృష్టమైనది.
అదే జీవితానికి ఆనందాన్నీ, తృప్తిని, పరిపూర్ణత్వాన్నీ కలి
గిస్తుంది. ఈ తృప్తిని తను భావిజీవితంలో పొందగలదా?
తన నైవాహిక జీవితం యీ ఆనందాన్ని అందిస్తుందా?
వైవాహిక జీవితాన్ని తప్పించుకోలేము. అయితే ఎటువంటి
వివాహం. ఎటువంటి భర్త, ఎటువంటి ప్రేమ? పార్వతి
బుర్ర ఆలోచనలతో బరువెక్కిపోయింది.

ఆమె తలెత్తిచూసింది. రామం తనవేషే చూస్తున్నాడు. తనావిధంగా చూడడం ఆమెగహించిందని రామం తెలుసుకుని సిగ్గుపడ్డాడు. అతనింతసేపూ పార్వతిగురించే ఆలోచిస్తున్నాడు. పార్వతి మనస్తత్వం, భావాలు తనకు బాగా తెలుసు. ఆచారితో ఆమె జీవితం ఎలా వుంటుందో అనుకుంటున్నాడు. వారిద్దరిలో భావసమైక్యత ఎలా వుండగలదు? వారిద్దరివీ విభిన్న సంస్కారాలు, విభిన్న దృక్పథాలు, విభిన్నభావాలు. వారి తాత్వికపునాదులే విభిన్నం. అలాంటి వారి జీవితంలో ఆనందం వుంటుందా? ఛీ ఏమిటీ ఆలోచనలు? దృక్పథాలనేవి శాశ్వతంగావు! వారిద్దరూ వొకరినొకరు ఇష్టపడినప్పుడు తన కెందు కీ ఆలోచనలు? తనలో ఏమూలైనా ఈర్ష్యగాని అసూయగాని పొంచిలేకుకద !

“ఏమిటాలోచిస్తున్నావు?” అంది పార్వతి గాలికి ఎగురుతూన్న తలవెంట్రుకలు సర్దుకుంటూ.

“అబ్బే, ఏమీలేదు. అమెరికా వెళ్ళివచ్చాక ఆచారి చాలా మారిపోయాడు సుమా.”

“ఆహా! అంతా మారిపోయింది! ఆ రంగుతప్ప! పాపం, ఆ శరీరపు రంగు మార్చుకోవాలన్నా మారేది కాదాయెను!”

ఇంతలో బండి సింహాచలం స్టేషనుకు వచ్చి ఆగింది. ఆచారీ, ఆయువతీ యువకులూ ఏదో మాట్లాడుకుంటూ నవ్వుకుంటున్నారు. బండి నిలబడగానే వాళ్ళూ నవ్వులు నిలబట్టారు. అమ్మయ్య ! వాన వెలిసినట్టు ఒక్కసారి నిశ్శబ్దమైంది.

చూస్తూండగానే పెట్టెలోకి జనం ఒక్కసారిగా తొందర తొందరగా ఎక్కిపోయారు. బండి కదలిపోయింది. జనం

లోపలికొచ్చి తమ తట్టలు సర్దుకుంటున్నారు. అంతా పల్లెటూరి ఆడవాళ్ళు.

“ఇదేమిటరా, యీ పెట్టి కాదు, దిగండి, పోండి!” అన్నాడు ఆచారి చిరాగ్గా.

“బండి కదలిపోనాదికదా. ఒక్క పది నిమిషాలే బాబయ్యా, ఓలేరులో దిగిపోతాం” అన్న చొకామె. ఆమె ఆజాను బాహురాలు. నల్లటి దృఢమైన శరీరం. పెద్ద కళ్ళు. విశాలమైన నుదుటిమీద రూపాయంత కుంకుమబొట్టు. నవ్వితే సొట్టలుపడే బుగ్గలు. ఆరోగ్యవంతమైన సౌందర్యం.

“చీ, చీ, మీ బాబుగారి సొమ్మలా ఎక్కి పోయారు. పైపెచ్చు మాట్లాడంకూడానా” అని గట్టిగా కేకలేశాడు ఆచారి.

“ఎవరి బాబుగారి సొమ్మాకాదు బాబూ, సర్కారుబండి. డబ్బిస్తే ఎవడినేనా ఎక్కనిస్తాడు” అంది ఆమె నవ్వుతూ.

“చీ, పో, డబ్బిస్తేమాత్రం ఈ వెధవతట్టలన్నీ ఏమిటి బండంతా న్యూసెన్సు” అంటూ ఆచారి ఆముడం తాగిననాడిలాగా మొహంపెట్టేడు.

“తట్టలో వాలకుండలు బాబూ, పాలు”

“చీ, వెధవపాలు, పాలుట, పాలు”

“ఆ ఎదవపాలు నేకపోతే మీ పిల్లలకి గడవదు బాబయ్యా. అసలు మీకు కాఫీ లెలగొస్తాయ్ బాబూ, కాఫీలు” అంది ఆ స్త్రీ నవ్వుతూ. తక్కిన ఆడవాళ్ళంతాకూడా పకపక నవ్వేరు. ఆచారిక ఒళ్ళు మండింది. మండదూమరి ఏమిటా డిక్షన్.

“చీ, వెధవముండా, ఇంకా నాతో వాదిస్తావా”

“ఏటి బాబు తిడతావేటి, మంచోడివే” అంది ఆమె చిరాగ్గా. ఈ అల్లరంతా చూసి పార్వతి దగ్గరగావచ్చి “పోనీండి మనకెందుకు వాళ్ళతోటి. వాళ్ళే దిగిపోతారు, తిట్టకండి” అంది.

“నీ కెందుకు మధ్య ఫో, వొట్టి ‘స్టూపిడ్’లా మాట్లాడకు” అన్నాడు ఆచారి కోపంగా. పార్వతి చిన్నబుచ్చుకుంది. నలుగురిలో అలా అంటే ఎవరికేనా ఎలా వుంటుంది మరి. కాని ఆమె మాట్లాడలేదు.

“తల్లీ, మాలచ్చిమి, పదికాలాలపాటు పసుపూ కుంకం ఎట్టుకుంటాది తల్లీ! చినబాబూ మంచోడే కొంచెం సిరుకోపం గానీ” అంది ఆమె.

“ఛీ, రాస్కెల్, నోరుముయ్”

“ఏటి, తిడతావేటి బాబూ, నే తిడితే ఎలాగుంటాది. సదివినోడివిగదా, గ్యానం లేదూ?”

“వెధవముండ, నీ కళ్ళు నెత్తిమీదికొచ్చాయ్, తిడతానా తంతానా, ఇంకాను” అని ఆచారి కోపంతో వొట్లు మరచి ఆడదాని తట్టమీద కాలుతో తన్నేడు. ఆచారి తొడుక్కున్న బూటు రాయిలాగుంది. అమెరికాలో తయ్యారయింది. మహాగట్టిసరుకు. ఆ తన్నుకి బుట ఎగిరిపడి లోపలి పాలకుండ బద్దలైంది. తెల్లటి, చిక్కటిపాలు వెట్టిపండా వొలికి ధారలుకట్టి పారింది. ఆడదానికి ఒక్కసారిగా కోపం, ఏడుపు, దుఃఖం పొట్లకొచ్చాయి.

“ఓలమ్మా సచ్చినోడు పాలకుండ పగలగొట్టేసినాడే. ఓరి వెదవకొడకా, నీకేం పోగాలంరా, నాకొడకా” అని బద్ద

శ్రీ వెదవ గొట్టెలపై

నా గ రి కు లు

కేకపెట్టి అరచింది. ఆమె వెక్క-వెక్కీ ఏడవడం మొదలు పెట్టింది. తక్కిన ఆడవాళ్ళు దానిని పట్టుకుని ఊరుకోబెట్టారు.

విరిగిన కుండపెంకులు కాలితో తోస్తూ ఆచారి కేంద్రీ మీదున్న యువతీ యువకులను చూసి నవ్వేడు. వాళ్ళు కూడా పళ్ళిగిలించి పకపకనవ్వారు. “నెధవ ముండకి తగిన శాస్త్రచేశారు” అంటూ ఆచారి నభినందించేడు యువకుడు.

“అవునండీ, యీ దేశంలోగాబట్టి సరిపోయింది. ఇదే అమెరికాలోనే అయితేనా” అన్నాడు ఆచారి. ఇలాంటి తప్పుకి అమెరికాలో అయితే మరణశిక్ష అయివుంటుంది, అనుకుంది యువతీ.

“అమెరికాలో ఐతే వెంటనే పోలీసుల్ని పిలిపించి...” అనబోయాడు యువకుడు.

“ఈ మాత్రానికి పోలీసుల్నికూడా ఎందుకండీ, బండ్లి తోనుంచి క్రిందికి తోసేయడమే” అన్నాడు ఆచారి.

పార్వతికి ఆచారి ప్రసన్న చాల అసహ్యంగావుంది. నిజమే, వీళ్ళు మూడోక్లాసు టికెట్లకొని ఇంటరులో ఎక్కే వుంటారు. తప్పేకావచ్చును. అయితే యీఆడదానిని శిక్షించటానికి ఆచారి కఠికార మెనచిచ్చారు. కావాలంటే రైలు వాళ్ళతో ఫిర్యాదుచెయ్యాలి. అంతేకాని ఈదౌరన్యమేమిటి?

పార్వతి పాలమనిషివేవు తలెత్తించుచుంది. పాలమనిషి చీరకొండుతో కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంటుంది. కష్టపడి పశువు అను పెంచి, పోషించి, చేతులారా సిదికినపాలు, తెల్లటి, చిక్కటి పాలు, తనకు, అనేకమందికి జీవనాధారమైన పాలు ఇలా నేలచిమ్మి ధారలుగట్టిపోతూవుంటే ఆమె కెలావుంటుంది మరి!

ఆమెలో దుఃఖం పొరుకొచ్చింది. తన కన్యాయం చేసిన వాళ్ళమీద ద్వేషంతో, ఆగ్రహంతో ఆమెకళ్ళు ఎరబడ్డాయి. సాపం, మరో పావలాడబ్బు లెక్కువిస్తే యీ పెట్టెలో కూర్చునే అధికారం సంపాదించుకునివుండేది. కాని ఆ పావలా సంపాదించడం ఎంతకష్టం !

ఇంతకీ ఆమె ఏ టిక్కెట్టుకొన్నదో ఆచారికి తెలీదు. కాని వాళ్ళు కట్టులోనూ, బొట్టులోనూ, వేషభాషల్లోనూ అనాగరికులు! దరిదుర్లు! అలాంటివారు తనతో సరిసమానంగా వచ్చి కూర్చోవడం అతనికిష్టంలేదు. అసలు వాళ్ళనిచూస్తేనే అసహ్యమేసింది. వాళ్ళకి సభ్యత తెలియదు; తనకే సభ్యత తెలుసును. తనే నాగరికుడు, విద్యావంతుడు. అనాగరికుల మీద తనకు అధికారముంది! వాళ్ళ పాలకుండ బద్దలుకొట్టినా తన్నినా, బండిలోంచి తోసేసినా తను నాగరికుడే. అనాగరికులమీద చౌరన్యం “నాగరిక” లక్షణం.

వాల్తేరు స్టేషను వచ్చి బండిఆగింది. పాలవాళ్ళంతా తట్టలుపట్టుకు దిగిపోతున్నారు. ఈ పాలమనిషి మాత్రం వొట్టితట్ట చేత్తోపట్టుకుని విచారంగా కూర్చుంది. పార్వతి దగ్గరగా వెళ్ళి “నువ్విక్కడ దిగుతావా?” అని అడిగింది.

“దిగిపోతాను తల్లీ, నీ కెందు కా కష్టం?”

“నీకెంత నష్టమైంది ఇవ్వాళ?”

“ఎనిమిది రూపాయల పాలు తల్లీ. అన్నీ నేలపాలై నాయి. ఏ నా కొడుకుమొగం సూసినానో ఇయాల” అంటూ తట్టపట్టుకొని బండి దిగింది.

క థా వా హి ని

“ఏయ్, పాలమ్మి, మాట, ఇలారా. ఇదుగో ఆయన కోపంమీద అలాచేశారు. విచారించకు” అంటూ పార్వతి పాలమనిషి చేతిలో ఎనిమిది రూపాయలు పెట్టింది. పాలమనిషి పార్వతికి దండంపెట్టి వెళ్ళిపోయింది.

ఆచారి ఇదంతా చూస్తూనేవున్నాడు. కాని మాటాడలేదు. అటూయిటూ పచారు చేశాడు. తను శిక్షించిన పాలమ్మకునే పల్లెటూరి ఆడదానిదగ్గర పార్వతి క్షమాపణ చెప్పకోవడం నిజంగా ఎంత అవమానకరం! ఆచారికి పార్వతి మీద కోపంవచ్చింది. ధుమధుమలాడుతూ బెంచీమీద పైపు వెలిగించి గుఫ్ గుఫ్ మని పొగవదిలాడు.

ఇద్దరి దగ్గర సెలవువుచ్చుకుని రామం బండి దిగాడు. పార్వతికూడా చటాలున లేచి నిలుచుని “నేనుకూడా వస్తున్నా ఉండు రామం, నాకూ పనుంది, యూనివర్సిటీకి వెళ్లాలి” అంది.

ఆచారి పార్వతి మొహంవేపు తీక్షణంగా చూసి “నాతో రావా, ఐతే” అన్నాడు.

“క్షమించండి, రాలేను.”

ఆచారి మాటాడలేదు. అవమానంతో వొళ్లు మండిపోతూంది. వాళ్ళిద్దరూ గేటుదాటి బయటకి వెళ్లడం కిటికీలోంచి చూశాడు.

“ఒట్టి మూర్ఖులు, అనాగరికులు” అనుకున్నాడు ఇంగ్లీషులో ఆచారి. కాని అతనిమనస్సుకు శాంతికలుగలేదు. ప్రక్కనున్న పత్రిక తీశాడు చదువుదామని. పత్రిక మీదున్న హాలీవుడ్ సినిమాతార తన్నుచూసి నవ్వుతున్నట్లనిపించింది ఆచారికి.

విశ్వకర్మ

గంగయ్య ఉదయాన్నే లేచి స్నానంచేసి, మంటికె
వీభూతికట్టు, నుదుట కుంకంబొట్టు పెట్టుకుని, బాడిత చేత
పుచ్చుకుని, గడపదాటి వీధిలోకి వచ్చాడు. అతనికి ఒకే ఒక
సమస్య. ఆ రోజు కూలి సంపాదించి, కడుపులో ఏమైనా
వేసుకోవాలి. అంతకుమించి అతనికి కావలసినదేమీ లేదు.
కాని అన్నిటికన్న అదే చిక్కు సమస్య. ఈ సమస్యా పరి
ష్కారార్థమై బయలుదేరేడు.

శీతకాలం కావడంవల్లనూ, ముడుతలుపడిన శరీరం
మీద సరియైన బట్ట లేకపోవడంవల్లనూ, కొంచెం చలిపేసింది.
గంగయ్యకు గడచిన జీవితం ఒక్కసారి జ్ఞాపకంవచ్చింది.

తను యవ్వనంలో వున్నప్పుడు మంచి బలశాలి. ఎంత
చలికాలమైనా తెల్లవారుగట్ల నాలుగో గంటకు లేచి చిన్నళ్ళు
స్నానం చేసేవాడు. ఎప్పుడూ ఇంత చలి అనిపించలేదు.
శుభ్రంగా స్నానంచేశాక, వీభూతికట్టుపెట్టి, దైవప్రార్థన చేసు
కుని, బట్టలేసుకుని, భుజంమీద ఎర్రటి సిల్కువోణీ గారికి
రెపరెపలాడుతూంటే, మీసం మెలివేస్తూ, మందగమనంతో
మెల్లిగా అడుగులువేసుకుంటూ వీధిలోకి వచ్చేవాడు. ఎవ
రైనా దారిలో పలకరించి “ఎక్కడికోయ్” అని అడిగితే, ఏ
మిల్లులో పనికో, ఏ మేడ కట్టడానికో అని చెప్పేవాడు. అన
డమేకాదు పనిచేసి చూపించేడు లోకానికి. మాటమీస
మాటొచ్చి పంతంమీద పట్నంలో ప్రిడరుగారిల్లంతా తన

చొక్క చేతిమీదే కటిచూపించేడు. నలుగురి పని ఒక్కడే చేసేవాడు. లాల్చీ విప్పి, చేత్తో రంపంపట్టుకుని చూసుబల్ల కోస్తూంటే చెమటపట్టిన శరీరం ఎండకి నిగనిగ మెరిసేది. కిండలు వెనురుకర్రలం పెళ పెళమనేవి. సాయంత్రమయే సరికి రెండు మూడు రూపాయలు కళ్ళ జూసేచాడు,

వెధన డబ్బు. బాడితపడితే రూపాయి. రంపంపడితే రెండు. చిత్రకపట్టడంంటే ఎలాంటి పేడైనా అద్దంలా తళతళలాడేది.

“మనం సిక్రీకపడితే బల్లసెక్కమీద నీడ కనిపించేది నీడ. అదీ, పనోడితనమంటే! నీ, యిప్పటోల్లకి పనే సేతకాదు” అనుకున్నాడు మనసులో గంగయ్య.

అంతవర కెందుకు ? తన కొడుకు చేస్తున్నాడు పని, చూస్తున్నాడుగదా తను. లేక లేక ఒక్క కొడుకు. వాడిని యీ చుట్టుపట్ల ఊళ్లన్నిటికీ గొప్ప పనివాడిగా చెయ్యాలని ఎంతో తాపత్రయపడ్డాడు తను. కాని తల్లీ వాడిని ముద్దు చేసి పాడుచేసింది. వెధవ! పోకీరీ అయిపోయాడు, పెళ్ళిచేస్తే డాక్టోకోస్తాడని వాడి తల్లి పోరుపెట్టింది. పెళ్ళి చేశాడు. వెంటనే వాడు పెళ్లాన్ని తీసుకుని వేరైపోయాడు. ఆ వెధవ తిరిగిన తిరుగుళ్ళు చూడకండా ముసిలిదాని కళ్ళు పోయాయి.

ఇప్పుడు తన శరీరం ముడతలుపడింది. ఒంట్లో శక్తి తగ్గి పోయింది; దృష్టి సమంగా ఆనదు. రోజులు గడవడం కష్టమై పోయింది. ముసిలిది అగృష్టవంతురాలు, వేగమే వెలిపోయింది. తను చిశలుపెట్టుకున్న కొడు కలా అయిపోయాడు. తన కం

విశ్వకర్మ

కెవ్వరూ లేరు. తనొక్కడే. తనొక్కడికీ రోజుకి పావనా అర్థో దొరికితేచాలు. కాని అది దొరకడమే కష్టమైపోయింది.

బాడిత భుజానవేసుకుని నాలుగు వీధులమధ్య రామ మందిరందగ్గరికి వచ్చాడు గంగయ్య. మందిరంవేపు తిరిగి దండం పెట్టుకున్నాడు.

ఆక్కడే కనిపించాడు వెంకడు. వెంకడు సన్నంగా పొడుగ్గా ములంకాడలా ఉంటాడు. మారంనుంచే వెంకడుని పోల్చుకోవచ్చును. వాడిని చూసీ చూడనట్టు పక్కకు తిరిగి గబగబ అడుగులువేశాడు గంగయ్య. అయితే వెంకడు వెనకి నుంచి గంగయ్యచెయ్యి పట్టుకున్నాడు.

“ఏటి గంగయ్యా తప్పుకు తిరుగుతున్నావ్. అప్పు తీసి కెళ్ళిన డబ్బులు తిరి గియ్యక్కర్లేదేమిటీ? ఏటి ఎగేసేద్దామనే” అన్నాడు వెంకడు.

“పారేస్తాను నేరా, యంతోటి అప్పును. పావలా డబ్బులికి యీదిలో నిలబెట్టేసినావు. మంచి పెద్దమనిసివే,” అన్నాడు గంగయ్య చెయ్యి విదిలించుకుంటూ.

“ఎవరు నువ్వా నేనా? ఆ పావలాడబ్బులుకోసం ఒచ్చి బతిమాలి వొట్టికెల్లినావ్. ఏటి, అంత యిస్సాకారమైతే పారేరాదూ. పావలాడబ్బులట! పావలాడబ్బులు! ఏం వుత్తినే వొచ్చినాయేటి డబ్బులు! తే, పడి” అని అల్లరిపెళ్ళేడు వెంకడు. వెంకడు పాపం మంచివాడే. కాని డబ్బు లెవడు వదులుకుంటాడు.

“నా కా డిప్పు డేటి నేదు సుమా. ఇచ్చేస్తాను నేరా, నీడబ్బు లెవడికి కావాలి”

“ఇలా సాలకాలమైంది నాయనా, నీ మాయలు నా కాడ తీసి” అని వెంకట భుజంమీది బాడిత లాక్కున్నాడు. “నా డబ్బులిచ్చి నీ బాడిత వొట్టుకెల్లు, అంతే.”

“నాయ న్నాయన, నీ పున్నెముంటాదిరా బాబూ. సాయంత్రం నీ డబ్బులు నీ కిస్తారా. బాడిత నాక్కుంటే యిక నే తినేదేటి? ఒగ్గీరా నాయనా,” అని బతిమాలుకున్నాడు గంగయ్య.

ఈ తగువు వినడానికి నలుగురు పెద్దమనుషులు మూగే రక్కడ. వారంతా గంగయ్యమీద జాలిపడ్డారు.

“అడికా డేటుందిరా, అడి నొట్టుకున్నావ్” అన్నా డొక పెద్దమనిషి.

“ఆ, నేను. నేక పోడమేటి? క్లబ్బులో కూసుని టీనీల్లు తాగడానికుంది” అన్నాడు వెంకట.

అప్పు డప్పుడు బియ్యానికి డబ్బులు లేకపోతే, పట్న మెళ్ళే రోడ్డుమీదున్న క్లబ్బులో అణా ఇచ్చి టీ తాగేస్తాడు గంగయ్య. కాని ఊళ్ళో చాలామందికి టీ తాగడం విలాసం. బియ్యానికి డబ్బులేక టీ నీళ్ళు తాగుతూ పుంటానని చెప్పకో వడం యిష్టంలేకపోయింది గంగయ్యకి. సాయంత్రం ఎలా గైనా డబ్బులు తెచ్చియిస్తాను బాడిత వదిలీమని బతిమాలేడు. గంగయ్య సాయంత్రం డబ్బులు తెచ్చి యవ్వడానికీ, వెంకట గంగయ్యను వదిలిపట్టడానికీ పెద్దమనుషులు తీర్పు చెప్పేరు.

గంగయ్య మళ్ళీ భుజంమీద బాడితవేసుకుని నడక ప్రారంభించేడు. ఇవాళ ఒక పావలాడబ్బులు సంపాదించి అప్పు తీర్చాలి. ఈ వెధవ ఊళ్ళో పావలా కూలి ఎలా దొరుకు

వి శ్వ క ర త్త

తుంది. నాలుగు బ్రాహ్మణ కొంపలు, రెండు మూడు రాజుల, కోమట్ల కొంపలు ఉన్నాయి. తక్కినవాళ్ళంతా కాపు, గొల్ల, నాలె, కంసాలి, చాకలి మంగలి, మాల, మాది కులాలవాళ్ళు. వీళ్ళ కొంపల్లో వ్రడంగివాడికి కూలించి చేయి చుకునే పను లేమిటుంటాయి. వాళ్ళకే తిళ్లు లేక ఏడుస్తాన్నారు. వాళ్ళకొకరికి పెట్టేదేమిటి? పోసే రాజుల ఇళ్ళకి వెళదామా అంటే అక్కడమాత్రం ఏం దొరుకుతుంది. వాళ్ళ ఇళ్ళేమో పెద్దపెద్దలోగిళ్ళే. కాని వాళ్ళంతా ఆస్తులు పాస్తులు అన్నీ హరించుకుపోయి, ఏదో గుట్టుగా బదుక్కొస్తున్నారా ఆ లోగిళ్లన్నీ ఒకమూల పడిపోతున్నాయి. ఇళ్ళమీది పెక్కులు రాలిపోతున్నాయి. గోడల పగుళ్ళలో చెట్లు చేమ మొలుస్తున్నాయి. పాపం! వాళ్ళ స్థితి అలావుంది. ఇప్పైమైనా ఆశవుంటే బ్రాహ్మణకొంపల్లోనే. అసలు సామెలు వుంది. పని లేకపోతే బాపనవీధికి వెళ్లమన్నారు. ఇంకొచ్చిన ప్రతివాడికీ ఏదో పని పురమాయిస్తారు. అయితే పనిచేయించుకొని డబ్బు లివ్వడానికేదాతారు. బతిమాంకుంటే గంజో కడుగో పడేస్తారు. కాని తనకి పావలాడబ్బులు అవసరం. కడుపులో ఏమైనా వేసుకోడానికి మరో పావలాడబ్బులు కావాలి. ఇవాళ అర్ధరూపాయి సంపాదించాకే ఎలాగ. ఈ డిల్లొ అసాధ్యం. పట్నంపోవాలి. ఇక్కడే మూడుమైళ్ల దూరం. తను అంతదూరం నడిచినెళ్ళి, కూలి చేసి పట్టుకొచ్చేదేమిటి? ఇప్పటికే బాగా ప్రొద్దెక్కిపోయింది. సరే, ముందు బ్రాహ్మణఇళ్ళకు వెళ్లి ప్రయత్నించి చూడాలి. అనుకుని బ్రాహ్మణవీధికి వెళ్ళేడు గంగయ్య.

మొదటి మూడిళ్లలోనూ ఏమీ పనిదొరకలేదు. నాలుగో ఇంటికే వచ్చాడు. శీతకాలపుకొండ చురున తగులు తూంది. గంగయ్య అప్పుడే అలసిపోయాడు. కొంచెం అల సట తీర్చుకుందామని ఇంటి అరుగుమీద చికిలబడ్డాడు. కడుపులో క్రిందటి రాత్రినుండి ఏమీలేదు. ఆకలివేస్తూంది. గంగయ్య కేమీ తోచడంలేదు. బుర్రలో ఎటువంటి ఆలో చనూ లేదు. అత నెప్పుడు ఆలోచించినా తనగురించే ఆలో చిస్తాడు. కడుపు అగ్నిహోత్రంలా మండుతూంది. ఏమైనా లోపల పడాలి. అదే అతని ఆలోచన. అంతకుమించి అతని కే గొడవా అక్కరలేదు.

ఎదురుగుండా దూరాన్న వేపచెట్టుకింద ఎవరో పది మంది మూగేరు. ఏమీలేదు, గొర్రెపోతును వేటేశారు. అంతే. గొర్రెపోతుచర్మం వాలిచి, చెట్టుకొమ్మకు బాగా కిందికి వేలగట్టి, మాంసం తీసి బండరాయిమీద వంతులు వేశారు. ఒక్కొక్కరునచ్చి మాంసం మర్రెండులలో పెట్టి పట్టుకుపోతున్నారు. ఒకడు తల, యింకొకడు కాళ్లు పట్టుకు పోయారు. చర్మంకోసమని వచ్చిన చమారివాడు, కొంచెం మాంసం పడేయమని ప్రాధేయపడుతూ నిలుచున్నాడు. ఈ దృశ్యాన్ని గంగయ్య తదేకదీక్షగా చూస్తున్నాడు. మాంసం రుచితగిలి చాలకాలమైంది. తింటే కార్జం తినాలి! ఏమి రుచి! గంగయ్యకు నోరూరింది. మరో పదినిముషాల్లో మాంసం పంపకం అయిపోయింది. ఎవరిమానాన్ని వారు పోయారు. గంగయ్యలేచి, మెల్లిగా అడుగులు వేసుకుంటూ ఇంట్లోకి

వైకృత్యములు. (వివాహము.)

వెళ్ళి సావిడిలో గుమ్మంలో నిలబడ్డాడు. కోపల ఎవరో పడమటింట్లో వండుకుంటున్నారు.

“అమ్మా, నరసమ్మగోరూ” అని పిలిచేడు గంగయ్య. నరసమ్మ వంటింట్లోవుంది. ఆవిడ రాలేదు. అయితే పక్క గదిలోవున్న కోడలు కాంతమ్మ వచ్చింది.

“ఏం గంగయ్యా, ఇలా వచ్చావు” అని ప్రశ్నిస్తూ. కాంతమ్మ వాకెట్లో ఎండలో మంచంమీద కూర్చోబడి, జడ విప్పకోటం మొదలుపెట్టింది.

“ఏం నేదమ్మా, పన్నేటైనా వుందేమోనని” అంటూ గంగయ్య సావిడిగుమ్మందాటి లోపలికొచ్చి కూర్చున్నాడు.

“మాయింట్లో ఏమీ పనిలేదే. ఏం, ఇవాళ ఎటూ వెళ్ళలేదా ఏమిటి?”

“నేదమ్మా, ఎటూనేదు. నిన్నటినుంచి పనీ నేదూ పాటూనేదు ఏదైనా పనుంటే యియ్యండమ్మా, సేస్తాను”

“మాయింట్లో ఏమీ లేదోయ్”

“నేకపోవడమేటి, ముసలమ్మగోరిని పిలవండమ్మా, మీకేటి తెలుస్తాది” అని గంగయ్య వాకెట్లోవున్న మంచాల వేపు చూసేడు, దేనికైనా మరమ్మత్తు అవసరమేమోనని. “ఇంట్లో నలుగురు కుర్రవాళ్ళున్నారు, మంచాలేనా ఇరగ్గోట్లరు నాయనలు” అనుకున్నాడు గంగయ్య.

“అమ్మా, నరసమ్మగోరూ” అని కేశవేశాడు గంగయ్య. పడమటింట్లోనుంచి నరసమ్మ బయటికి వచ్చింది. కోడలు ఎండలో కూర్చునివుండడం చూసి, ‘అదేమిటమ్మా, వాకెట్లో కూర్చున్నావ్. శీతకాలపు టెండ బగటికి మంచిదికాదు.

అరుగుమీద కూర్చోచే వెళ్ళి” అంది. కాంతమ్మ లేచి చీడీమీద
కొచ్చి కూర్చుంది.

“ఏం గంగయ్యా ఇలా వచ్చావు” అంది నరసమ్మ.

“ఏం నేదమ్మా, కొంచెం కాఫీ నీల్లుంటే ఇప్పించం
మ్మా” అన్నాడు గంగయ్య, స్థూభానికి జారబడుతూ. గంగ
య్యకు ఆకలి దంచేస్తోంది.

“బాగుందిరా నాయనా, ఇప్పుడేం కాఫీ, మా భోజనా
లయిపోతేను” అంది నరసమ్మ.

“అమ్మ, మీకు ఫున్నెముంటాది తల్లీ. కడుపులో
కావయ్య కయ్య, కుయ్యమంటున్నాడు.”

“ఇప్పుడు కాఫీ లెక్కడివి, గంగయ్యా, నీకేం వెర్రా
పమిటి?” అంది కాంతమ్మ ఊడివస్తూన్న జుత్తు దువ్వెన పళ్ళ
లోంచి తీసి పరిశీలిస్తూ.

“చూసేగా అత్తయ్యా జుత్తు ఎలా చూడిపోతోందో”
అని ఊడిన వెంట్రుకలు అత్తగారికి చూపించింది కాంతమ్మ.

“అవునమ్మా నీకు జాగ్రత్తలేదు. నీళ్ళాడి మూడువా
రాలు కాలేదు. అప్పుడే ఏదిబడితే అది తినేస్తున్నావు, పత్యం
చెయ్యకపోతే ఎలా చెప్పి? ఒళ్ళు జాగ్రత్తగాచూసుకోకపోతే
ఎలాగే! ఏం చిన్నపిల్లవా?” అని కేకలేసింది అత్తగారు. జుట్టు
ఊడిపోవడానికి పత్యం సమంగా చెయ్యకపోవడానికీ సంబంధ
మేమిటో కాంతమ్మకు సమంగా భోధపడలేదు, కాని చూటాడ
కుండా ఊరుకుంది. గంగయ్య కునుకుపాట్లు పడుతున్నాడు.
జుట్టు వెంట్రుకలు పోతున్నాయని ఏడుస్తున్నారు, తన పాణాలే
తూపుంటేను. పెద్దవ వెంట్రుకలు చూడిపోతే పోనీరాదూ.

నూనె కర్చు మిగులుతుంది అనుకున్నాడు గంగయ్య. నర సమ్మ గంగయ్యవేపు చూసింది. “నాగమ్మకు ఆకలేస్తూంది కాబోలు పాపం” అంది కోడలితో. కాంతమ్మ నవ్వింది.

“గంగయ్యా, గంగయ్యా” అని పిలిచింది నరసమ్మ.

“ఏటమ్మా, కాఫీ నీళ్లేటి...” త్రుళ్ళిపడి లేచాడు గంగయ్య.

“కాఫీ లేదుసుమా. పోనీ కొంచెం చల్లివణ్ణం ఉంది తింటావా?”

“ఛ, అదేటమ్మా, ఇప్పటికీ నా జలమలో మా కుల మోళ్ళదగ్గర తప్ప ఎక్కడా పచ్చి మంచినీళ్లయినా తాగ నేదు. కులస్థునికదా, మీ ఇంట్లో సలిదిగంజి తాగమంటారా?”

“చాల్లేరా, దిక్కుమాలినకులం. అలా పెరట్లో నూతి దగ్గర కూర్చుని తినీ, ఎవరూ చూడరులే” అంది నరసమ్మ.

కాంతమ్మ షకపక నవ్వింది. “తిన కేం చేస్తాడత్తయ్యా, ఈ పూల్లో వీళ్ళవాళ్ళదరూ మాంసంకూడా తినేస్తారట”

“ఛ, ఛ. ఈరబెమ్మం తోడమ్మా. పూల్లో జాత్త క్కువ వెధవ లెవరో తింటే అందరినీ అనేస్తారేటి, మంచోరే”

“పోనీలేరా, ఓ చిన్నపని చేసిపెడుదూ. నాలుగు మెతు కులు పడేస్తాను, తిని, వీధరుగుమీద పడుకుందువుగాని” అంది నరసమ్మ.

“ఆ. సెప్పండమ్మా, ఏం పని?” అని చేత్తో బాడిత తీసి పట్టుకున్నాడు.

“బాడితపని గాదురా నాయనా, ఎల్లుండి మా ఇంట్లో మా పిల్లడి బారసాల”

“ఉయ్యాలమంచం సెయ్యమంటారేటి. నే నేసిన వుయ్యాలలో బొట్టిగిని తొంగోపెట్టం డమ్మా, గొప్పొడై పోతాడు. సూసినారా, పట్నంలో ఇనసిపిట్టేరుగారింట్లో పిల్లలందరూ నే నేసిన మంచంమీదతొంగున్నవోరే. ఇప్పుడేంతేసి వోరైనారు. ఒకడు వోకీలు, ఒకడు తాసీల్దారు, ఒక డేవో సాలం పెద్ద ఉద్యోగం... ‘గంగయ్యా, నీ నేతెసలవరా’ అంటా దిప్పటికీ ఆ తల్లి మాలచ్చిమి. పని నేసినామంటే అల్లిచ్చే మజూరీ టుండిపోతాయేటి. పేరుండిపోతాదిగాని”

“మాకిప్పుడేం వద్దుగాని, ఓ చిన్నపనిచెయ్యాలి, చెయ్య గలవా?”

“సెప్పండమ్మా, పనిమంతుడు సెయ్యలేని పనేటి?”

“ఎల్లుండి మా యింట్లో మా మనమడి బారసాల, నాలుగు కొబ్బరికాయలు తీసిపెడుదూ”

“ఏటీ కొబ్బరిసె టైక్కమంటారా, మంచోరే. నా నేతకాదమ్మా. ఏతోడిని పిలవండి”

“నాయ న్నాయన, నా బాబువు కావూ. ఏత వెధవ అత్తారింటికి పోయాడురా. పదిరోజులదాకా రాడట.

“ఇదేటమ్మా, నన్ను సెట్టెక్కమంటారేటి, నా వురుతి కా దది?”

“బాబ్బాబు, నీ కో బేడ డబ్బు లిచ్చుకుంటానురా. కాయలన్నీ కోతులు పాడుచేసేస్తున్నాయి. ఎల్లుండి బారసాల కూడాను.”

గంగయ్యకు ఆశ వుట్టింది. చల్లిఅన్నం కడుపులో పడు తుంది. వూరగాయ నంజుకుంటే మహారుచిగా వుంటుంది.

ఇప్పు డింత కడుపులోపడితే మళ్ళీ రాత్రివరకూ పచ్చి మంచి నీళ్ళయినా తాగక్కరలేదు. తరవాత బేడ డబ్బు లిస్తా నంటూంది ముసిలిది. ఇవాళ రాత్రి, రేపు పొద్దున్నా టీనీళ్లు తాగవచ్చును. అన్నట్లు వెంకడి అప్పో? సరే బేడడబ్బులు చేతిలో పడినతరవాత ఆలోచించవచ్చును.

“అయితే పడేండమ్మా నాలుగు మెతుకులు”

“నాలుగు కాయలు కోసి వెళిపోరాదా, తరవాత సావ కాశంగా తిందువుగాని. ఇప్పుడు తింటే ఆయాసంతో పడు కుంటావ్,—మరి నువ్వు కాయలు కోసేదేమిటి? వెళ్ళు. ఎంతసేపు, అయిదునిముషాల పని” అని దబాయించింది నర సమ్మ. అవును, లేకపోతే చెట్టెక్కడు వెధవ. ఇలాంటి వాళ్ళతో పనులు చేయించుకోవడంలో నేర్పు వుండాలి, అను కుంది నరసమ్మ.

“పోనీ కొంచెం సుద్ది దాహం యిప్పించడమ్మా” అన్నాడు గంగయ్య. నరసమ్మ మజ్జిగనీళ్లు తెచ్చి చెంబులో పోసింది. గంగయ్య చెంబెడు మజ్జిగ తాగి, జిరునతేచ్చి, పెరట్లో కొబ్బరిచెట్టుకిందికి వెళ్ళి నిలుచున్నాడు. చెట్టు పొడుగ్గా, స్థంభంలా నున్నగావుంది. దీన్ని తేగగొయ్యో’ ఎంత ఎత్తుంది అనుకున్నాడు గంగయ్య. పనివిషయంలో గంగయ్య ఎన్నడూ ఓటమిని వొప్పకోలేదు తన శక్తి సామర్థ్యాలమీద అతనికి ఎంతో విశ్వాసముంది.

కాళ్ళకు తాడు. మొలకు ఆవుకన్నె కట్టుకుని, కొయ్య డానికి కత్తిలేకపోవడంవల్ల బాడిత భుజాన్ని వేసుకుని, చెట్టు ఎక్కడం ప్రారంభించేడు, అలవాటులేని పని, మొదట్లో

చాల కష్టమయింది. కాని మొండి పట్టుడలపడితే నాశ్యం కానిదంటూ వుండదు. మీద కెక్కిపోయి కాయలు కోశాడు. కిందనున్న సరసమ్మ కాయలు ఏరి తట్టలోపెట్టింది.

“చాల్లే గంగయ్యా, ఇక దిగు” క్రిందనుంచి కేక వేసింది సరసమ్మ.

గంగయ్య బాగా అలసిపోయాడు. దాహం వేస్తూంది. ఒక్కతృటి ఆగి నాలుగుప్రక్కలా చూసేడు. పూరంతా కనిపిస్తూంది. దూరాన పొలాలు, కళ్ళాలు కనిపిస్తున్నాయి. చెరువు వొడ్డున కళ్లంలో రైతులు అంబలి తాగుతున్నారు. గంగయ్యకు చల్లదీపం, పూరగాయ జ్ఞాపకమొచ్చింది. అంతే, అతని కళ్ళు చీకట్లుకమ్మాయి. పూరూ, పొలాలు, కళ్లం ఏదీ కనబడడంలేదు. “అమ్మా” అని కేకవేశాడు.

కిందనున్న రాయమీద మోసింది గంగయ్య తల. అతని మొహం అతిప్రశాంతంగా వుంది. చేతిలో బాడితను పట్టు విడవలేదు. గంగయ్య మరణించేడు. కాని గంగయ్య విశ్వకర్మ. విశ్వకర్మకు చావేమిటి?

ప్రయోజకత్వం

గోపాలం పెళ్ళానికికూడా లోకువయిపోయాడు. లోకులకు మరీ లోకువయిపోయాడు. తను బి. ఏ. పాసయి, పన్నెం జేళ్ళయి ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు. కాని గొర్రెతోకలా ఆ ఉద్యోగానికి ఎదుగూ పొదుగూ లేదు. అంటే తనకి లేదన్న మాట. ఎనిమిదేళ్ళ కూతురు బడికి వెళుతూన్న పిల్లకదా ! ఇంట్లోపడివుంటే పెళ్ళానికి చిర కొనలేకపోయినా, పిల్లకి రెండు పరికిణీలయినా మంచివి కొనాలా మరి. అయితే ఈ రోజుల్లో బట్టలు కొనడమంటే మాటలా? ధరలు మండిపోతున్నాయి. “మొన్న కుట్టించిన చుక్కల పరికిణీ వుండాలిగా. అ దేమి యింది?” అన్నాడు గోపాలం చిరాగ్గా.

“మొన్నేమిటి మొన్న, ఆ రైల్వేయింది. ఇంకా కూచుంటుందా?” అన్నాది భార్య సావిత్రి. ఆ రోజు సావిత్రి మనసు చాలా చిరాకుగావుంది. పొద్దుటే పాలమనిషి పాత బాకీ తెమ్మని దెబ్బలాడి వెళ్ళింది. ఉట్టిమీద పెరుగు పిల్లి తిరగదోసింది. పెద్ద పిల్లడికి జ్వరం తగిలింది. చేతివాడు—నెధ వకి రెండేళ్ళేనా లేవు. కాని మహ పెంకి. మరుగుతూన్న కాఫీసీళ్ళు కాళ్ళ మీద పోసుకుని కాల్చుకున్నాడు. పెద్దపిల్ల కొత్తపరికిణీ కావాలని ఏడిచి నా నా అల్లర్ పెట్టి బడికి వెళ్ళడం మానేసింది.

“ఆ రైల్వే కే చిరిగిపోయిందా పరికిణీ?” అన్నాడు గోపాలం ఏం మాట్లాడాలో తెలీక.

“పరికిణీ అన్నది మరి చిరగదేమిటి ? అదేం రాయూ రప్పా ?”

అవును మరి. రాధ బడిలో పలకమీద వుమ్మితడిచేసి, చేత్తో రాసి పరికిణీతో తుడుస్తుంది. మట్టిలో చేతులు పెట్టి పరికిణీకి తుడుస్తుంది. దీ న్నంతటినీ భరిస్తూ ఎంతకాలముంటుంది పరికిణీ అన్నది. అదేం రాయూ రప్పా? గోపాలానికి కూతురు మీద కోపమొచ్చింది.

“వెధవముండ, బడి ఎగ్గొట్టడానికి ఏదో నాకు చూసు కుంటుంది. ఆ చిరిగిన పరికిణీ వేసుకు వెళ్ళు ఇనాళకి. ఫరవా లేదు” అంటూ కూతురిమీద కల్లెరజేశాడు. రాధ మల్లీ ఏడుపు లంకించుకుంది.

“చిన్నముండ, దానిమీ దెందు కా కోపం. బడిలో నలుగురూ నవ్వుతారని దాని ఏడుపు” అంది సావిత్రి.

గోపాలాని కేమీ తోచలేదు. పిల్లల్ని కోప్పడితే ఇలా అంటుంది. ముద్దులాడితే, ఇలా ముద్దుచేసే వాళ్లని పాడుచేస్తున్నా రంటుంది. ఏమిటిదారి? ఏమిటి మాట్లాడాలో తెలీక “సరేలే, సాయంత్రం బజారుకువెళ్లి కుట్టించుకుందాం. “ఏడవకు మరి” అన్నాడు రాధ చెయ్యిపట్టుకుని. “మహా కుట్టించారులెండి! మీ చొక్కా కోటూ సంగతేదో మీరు చూసుకుందురూ చాలు! దాని సంగతీ, నాసంగతీ నే చూసు కుంటాను. లే, అమ్మా లే, ఏడవకు, లేవు మామయ్యకు కబురుపెట్టి నాలుగు పరికిణీలు కుట్టిస్తానే” అంటూ కూతురిని చేరదీసింది సావిత్రి.

“నా చొక్కా కోటూ విషయంతప్ప తక్కిన సంసార మంతా నీ తమ్ముడే భరిస్తున్నట్టు మాటాడతావేమిటి?”

“భరించినా వాడు భరించగలడు. వాడికేం మహా రాజు, నాలుగొందలు జీతం” అంది సావిత్రి.

వాళ్ల తమ్ముడికి కలకత్తాలో ఏదో కంపెనీలో వుద్యోగం. రెండువంద లిస్తారు. సావిత్రి తన దగ్గరకూడా నాలుగు వందలని కోతలు కోస్తుంది. ఏదో, భోజరాజు మొహంచూస్తే కవిత్వం పుట్టేదిట, తన మొహం చూస్తే కోతలు పుడతాయి కాబోలు! రామ! రామ! ఏ మన్యాయం! అనుకున్నాడు గోపాలం.

“నేను రేపు మా అక్కయ్యగారింటికి వెళ్ళి ఒక నెల రోజులుండి వస్తాను” అంటూ కూతురి రెక్కపట్టుకుని వంటింట్లోకి వెళ్ళింది సావిత్రి. గోపాలానికి ఏమిటి మాట్లాడాలో తెలీక రెండు నిముషాలు ఆలోచించేడు. ఏం మాట్లాడితే ఏం ప్రమాదమోనని భయం.

సావిత్రి వంటింట్లోంచి తనకి వినబడేలాగ, “నిజంగా వాళ్ల సంసారంచూస్తే ముచ్చటేస్తుంది. మా బావ హాయిగా నెలకు నాలుగైదువందలు తెచ్చి యింట్లోపోస్తాడు. మనకంటే ఎవరేనా నయమే యీ లోకంలో” అంది.

గోపాలానికి భార్యమీద కోపమొచ్చింది. “అయితే నువ్వుకూడా మీ బావదగ్గరకే వెళ్లి వుండలేకపోయావ్” అందా మనుకున్నాడు. కానీ అంతమాట అనలేదు. సావిత్రి ప్రతిరోజూ ఏదో విధంగా తన అసమర్థతను జ్ఞాపకం చేస్తూ వుంటుంది.

సావిత్రిపుట్టింటివారు ఒకప్పుడు భాగ్యవంతులు. ఆవిడ తండ్రి ప్రిడర్ చేసి బాగా డబ్బు ఆర్జించి మనీ చచ్చిపోయాడు. కాని ఆ ఆస్తి చాలవరకు పోయింది. అయినప్పటికీ తన తండ్రి ప్రిడర్ చేశాడనీ, తన అన్నదమ్ములు, బంధువులు మంచి వుద్యోగాలు చేస్తున్నారనీ ఆవిడ గర్వం. తన భర్త తన కుటుంబహోదాకు తగినవాడు కాడనీ ఆవిడ అభిప్రాయం కాబోలు.

పెళ్లియిన మొదటిరోజుల్లో భర్తంటే సావిత్రికి మంచి గౌరవముండేది. చదువుకున్నవాడనీ; పెద్ద ఉద్యోగం చెయ్యగలడనీకలలుకంది. కాని రానురాను అతనిలో నమ్మకం పోయింది. అతను బి. ఏ. పాసయ్యాడన్న విషయం మరచిపోయింది. “అవును మరి, డబ్బు సంపాదించలేని తరువాత ఎందుకొచ్చిన చదువు, దిక్కుమాలిన చదువు” అన్నాడు గోపాలం. తను వొట్టి అప్రయోజకుడు. తన ప్రయోజకత్వమంతా పిల్లల్ని కనడం తప్ప యింకేముంది? గోపాలానికి తనమీద తనకే జాలేసింది.

గోపాలం వీధిలో ఆరుగుమీద కూర్చుని తీవ్రంగా ఆలోచించాడు. తన స్థితి కళ్ళకు కట్టినట్టైంది. లోకంలో డబ్బు ఆర్జించలేనివాడు వొట్టి అప్రయోజకుడు; చెల్లనిరూపాయి. అయితే తన కీ సంగతి తెలియకకాదు. తను బి. ఏ. పాసయిన తరువాత పెద్దవుద్యోగం చెయ్యాలనీ, దర్జాగా హాయిగా బతకాలనీ ఎన్నోకలయకన్నాడు. అయితే ఆ పెద్ద వుద్యోగం సంపాదించడం మెలాగో తెలియలేదు. తనకంటే తక్కువ చదువుకున్నవాళ్లు పెద్ద వుద్యోగాలు, ప్రయోజనాలు,

ఎలా సంపాదిస్తున్నారు? డబ్బు ఎలా గడిస్తున్నారు? వాళ్ళకి సిఫార్సు లుండివుంటాయి; లంచాలు కట్టివుంటారు; అధికారుల యిళ్ళకు వెళ్ళి సేవచేస్తారు; హాయిగా లంచాలు పుచ్చుకుంటారు. తనెందుకు చెయ్యగూడదు? ఛీ! ఇవన్నీ వెధవపనులు! అయితే ఏం? వాళ్ళి వెధవపనులుచేసి బాగుపడ్డారు. తను మడిగట్టుకు కూర్చుని ఏమిటి సాధించేడు? పెళ్లాంచేత చీవాట్లు తప్ప!

తనతోబాటు చదువుకున్న విశ్వనాథం తాళీల్దారై నాడు. రంగనాథం వ్యాపారంచేసి కారు కొన్నాడు. తనతోడల్లుడు రామారావు గుమాస్తాపని చేస్తూ అప్పుడే యిల్లు కట్టించేడు. భూములు కొన్నాడు. పబ్లిక్ గా లంచాలు పుచ్చుకుంటాడు. కాని ఆశ్చర్యం! వాడికి ఊళ్ళో ఎంత శౌరవం! వీళ్ళంతా డబ్బు ఎలా సంపాదిస్తున్నారు? ఈ చిదంబరరహస్య మేమిటో తనుకూడా తెలుసుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాడు నోపాలం.

డబ్బు సంపాదించడానికి గల మార్గా లేమిటని ఆలోచించేడు. ముందు అధికారిమంచి సంపాదించాలి. వారింటి కెళ్ళి సేవచెయ్యాలి. లంచమివ్వాలి. లంచమివ్వడానికి తన దగ్గర డబ్బులేదు. అసలు రూలుప్రకారం తను యితరులదగ్గర డబ్బు లంచాలు పుచ్చుకొని అందులో కొంతభాగం మీద వాళ్ళకివ్వాలి. తను ప్రస్తుతం పనిచేస్తున్న సీట్ లో లంచాలు తీసుకోడానికి చాలా అవకాశాలున్నాయి. పన్నెండేళ్ళు అనుభవమున్న గ్రామ్యయేతేకదా అని దొరగారు తనకి మంచి సీటు యిచ్చేరు. ఇన్నాళ్ళూ ఇటువంటి అవకాశాన్ని సద్విని

యోగం , చేసుకోలేకపోయినందుకు విచారించేడు గోపాలం. కాబట్టి ఒకవేపు అధికారిని మంచిచేసుకుంటూ, యింకోవేపు లంచాలు పుచ్చుకుంటూ, అందులో కొంతభాగం అధికారి కిస్తూ ప్రమాదం సంపాదించి, అప్పుడు యింకా ఎక్కువ లంచాలు సంపాదించి అలా మెల్లిగా అంతా నిర్మించుకురావాలి! భేష్! ప్లాను మహా చక్కగా కుదిరింది అనుకున్నాడు గోపాలం. శాతమబుద్ధుడికి జానోదయం కలిగినట్లు గోపాలానికి యీ మహాపథకం స్ఫురించింది. ఉత్సాహంతో కుర్చీ దిగి అరుగుమీంచి రోడ్డుమీదకి ఒక దూకు దూకి పీఠిలోంచి నడిచివెళ్లేడు.

ఇప్పుడు కోర్టుకు సెలవలు కాబట్టి మునసబుగారు ఇంటి దగ్గరే వుంటారు. మునసబుగారు చాల మంచివారు. ఇన్నాళ్ళూ ఆయనతో వ్యక్తిగతంగా సంబంధం పెట్టుకోకపోవడం పెద్ద పొరపాటు. మంచికేనా చెడ్డకేనా ఆయన దన్నుండాలి. అయితే యిన్నాళ్ళకి మొదటిసారిగా వారింటిక వెళుతున్నప్పుడు వాట్ని చేతులతో వెళ్లకూడదు. ఒక డబ్బను మామిడిపళ్ళు కొని పట్టుకెళితే బావుంటుంది. బహుశా తను వెళ్లసరికి ఆయన స్నానంచేస్తూనో, భోజనంచేస్తూనో వుంటారు. అప్పు డీ పళ్ళు మునసబుగారి కుమార్తె రవణమ్మ చేతికే ఇచ్చివచ్చును. రవణమ్మ చాల అందమైంది. ఇంటరు చదువుతోంది. ముందు ముందు తను రవణమ్మతో చనువుగా మాట్లాడాలి. వాల్చింట్లోవాడిలాగే చనువుగా తిరగాలి.. వాళ్ళకి చిన్నచిన్న పనులు చేసిపెట్టాలి. ఇవన్నీ తను కట్టబోయే సాధానికి సోపానాలు. కొంపతీసి చనువుకొద్దీ రవణమ్మ తన్ను ప్రేమిస్తే !

వివాహం చేసుకోమంటే! ఒక భార్య వుండగా మళ్ళీ ఎలా చేసుకోగలడు? తన భార్య చనిపోతే బాగుండు ననిపించింది గోపాలానికి. ఛీ! భార్యచావు కోరడ మేమిటి? అందులోకి సావిత్రిని సుఖపెట్టడానికే కదా యీ అనన్ధ అంతాను. ఇంతకీ రవణాశ్వు కర్మం కాలి తన్నెందుకు వరిస్తుంది? అసలా సమస్య రానేరాదు. ఇంతకీ ఏది ఎలా జరుగుతుందో ఎవరు చెప్పగలరు? ఈ ఆలోచనలతో గోపాలంబుర కాపెక్కిపోయింది.

ప్రక్కనే వున్న మంగలిషాపులోకి వెళ్ళి గెడ్డాం గీయించుకుని, మొహం కడుక్కుని తల దువ్వుకుని అద్దంలో చూసుకున్నాడు గోపాలం. తలమీద ఒకటి రెండు వెంట్రుకలు నెరిసేయి. కాని యవ్వనం సడలిపోలేదు.

పళ్ళెదుకాణందగ్గర ఒకడడను మామిడిపళ్ళు కొని సరాసరి మునసబుగా రింటికి వెళ్లేడు గోపాలం. వీధిగుమ్మంలో నిలుచున్నాడు. లోపలినుండి రవణాశ్వు వచ్చి “ఎవరు?” అంది.

“మునసబుగారు లేరా అండి?”

“పూజలో వున్నారు. అలా కూర్చోండి” అని వెళ్ళిపోయింది. రవణాశ్వుకు యీ పళ్లు ఎలా యివ్వడమో గోపాలానికి బోధపడలేదు. మళ్ళీ పిలిస్తే బాగుండదు! అసలేమని పిలవాలి?

ఇంతలో లోపలినుండి బంట్లోతు వీరయ్య వచ్చాడు. గోపాలానికి చక్కటి ఆలోచన తట్టింది. “చూడు వీరయ్యా, యీ మామిడిపళ్లు తీసికెళ్ళి ఇంట్లో అమ్మగారి కిచ్చేసిరా” అని సంచీ అందించేడు వీరయ్యకి. తన చిక్కుసమస్య ఒక్క తృటిలో పరిష్కారమైంది.

మరో అయిదు నిమిషాలకి రవణమ్మ పీఠిలోకివచ్చింది. రవణమ్మ నిజంగా చాల అందమైంది. రొమ్ములమీద బరువుగా, నల్లగా తాచువాములా జారుతున్న జడకు రిబ్బను ముడి వేసుకుంటోంది. తల వొంచుకున్నప్పుడు తెల్లటి మెడమీద నీలిరక్తనాళాలు అందంగా కనిపిస్తున్నాయి. గోపాలం గాభరాగా లేచి నిలుచున్నాడు. మామిడిపళ్ళు యీమె చేతికందించే భాగ్యం తనకు దక్కనందుకు విచారించేడు.

అతని గాభరా రవణమ్మ కనిపెట్టింది. “కూచోండి. నాన్నగారి పూజ అయింది. వస్తారు. గోపాలంగారంటే మీ రేనా?” అంది నవ్వుతూ.

“అవునండి”

“మామిడిపళ్ళు చాల బాగున్నాయి. ఎక్కడివి? కొన్నారా?”

ఏమని జవాబివ్వాలో గోపాలానికి తోచలేదు. ఇటువంటి ప్రశ్న వస్తుందనిగాని, వస్తే ఎలా జవాబివ్వాలనిగాని ఇంతకు మునుపు ఆలోచించుకొని రాలేదు. కొన్నానని చెప్తే లంచమిస్తున్నాడనుకుంటుంది. లేకపోతే ఎలా వచ్చాయంటుంది. ఏమిటి దారి? హఠాత్తుగా ఒక ఆలోచన తట్టింది.

“అబ్బే లేదండీ, మా తోటలో కాసినవి. ఈ రకం సువర్ణరేఖలు అసలు బజారులో కనబడవండీ!” అన్నాడు. తన సమయస్ఫూర్తికి సంతోషించేడు.

అంతట్లో మునసబుగారు లోపలినుండి వచ్చారు. గోపాలం లేచి నిలబడి వినయంగా నమస్కారం చేశాడు. మున

సబుగారు చొక్కా తొడుక్కుంటూ, “ఏమిటోయ్—గోపాలం! ఏమిటి విశేషం?” అని ప్రశ్నించేరు.

“అబ్బే, ఏమీ లేదండీ, ఓసారి తమ దర్శనంచేసుకు వెళదామని వచ్చాను” అన్నాడు గోపాలం.

“నాన్నా, గోపాలంగారు వాళ్ల తోటలో కాసిన మామిడిపళ్ళు తెచ్చి ఇచ్చేరు. చాల బావున్నాయి” అంది రవణమ్మ.

“అలాగటోయ్, చెప్పేవుకావు. ఏమాత్రం తోటుంది! పెద్దదేనా?”

“అబ్బే లేదండీ, ఏదో మా నాన్నగారు వేయించారు” అన్నాడు తడబడుతూ గోపాలం. తోట పరిమాణం ఎలా చెప్పాలో తెలియలేదు.

“ఏదో బాగానే వుంది. తోటా దొడ్డి యీ రోజుల్లో సంపాదించడమంటే బహుకష్టం” అన్నారు మునసబుగారు.

గోపాలం వుక్కిరిబిక్కిరై నాడు. అసలు వ్యవహారం ఇలా తిరుగుతుందని అనుకోలేదు. మునసబుగారితో తను డబ్బున్నవాడని చెప్పకోవాలో, ఎలా చెప్పకుంటే తన భావి కార్యక్రమానికి మంచిదో ముందుగా ఆలోచించుకుని రాలేదు. ఏదైనప్పటికీ ఆయనముందు త నీవిధంగా అబద్ధ మాడడం తన కిష్టంలేదు. అసలు వ్యవహారమంతా గందర గోళమైంది. ఛీ! దీనంతటికీ రవణమ్మే కారణం. తనపాలిట బాగా దాపరించింది శనిలాగ! అనుకుని మునసబుగారి దగ్గర సెలవుతీసుకొని వెళ్లిపోయాడు గోపాలం.

మర్నాటినుంచీ గోపాలం లంచాలు పుచ్చుకోవడం ప్రారంభించేడు. మొదట్లో కష్టంగావున్నా తరవాత క్రమముగా అలవాటైంది. మనుషుల తరహాలనుబట్టి, కేసులనుబట్టి ఎలా మాట్లాడాలో, తాక్యం, నటన, కపటం, మోసం అన్నీ చక్కగా అలవర్చుకున్నాడు. కాని ఇవన్నీ అతనికి సమంగా వుంటుబట్టలేదు. తాక్యం తాక్యంగానూ, నటన నటనగానూ యటపడేవి.

ఇప్పుడు గోపాలానికి స్నేహితులు ఎక్కువయారు. వారందరూ గోపాలాన్ని స్తుతించడం ప్రారంభించేరు. డిల్లీ ఎవరింట్లో ఏ శుభకార్యం జరిగినా అతనికి ఆహ్వాన మొచ్చేది. గోపాలం ఘనత బంధుకోటిలోకూడా వ్యాపించింది. బావ మరుదులు, తోడల్లుళ్ళూ తరును వస్తూ పోతున్నారు.

డిల్లీ ఎప్పుడేనా గోపాలంవిషయమొస్తే “గోపాలం చేసికై నా సమర్థుడు. అంచేతే భగవంతుడు అతనికి ఐశ్వర్యం, ధర్మచింత, ఉత్తమగుణాలు అన్నీ ప్రసాదించేడు” అనేవారు పెద్దలు. సంఘంలో తన హోదా, లెన ప్రయోజకత్వం ఎంతలో పెరిగిందో సుళువుగా గ్రహించేడు గోపాలం. కాని అతని కిదేం నచ్చలేదు. ఇప్పుడు బంధువులు, స్నేహితులూ మాటాడేమాటల్లో పెద్దమార్పు కనిపించింది. “ఫలానా భూమి చవగ్గా అమ్మేస్తున్నారు కొంబారా” అని ప్రశ్నిస్తాడు ఒకడు. “ఈ అద్దెఇంట్లో ఎన్నా శ్శీపాట్లా, ఒక చిన్నకొంప నిలేసుకుంటే మంచిద”ని యింకొకరు సలహాయస్తారు. “మా సంఘానికి విరాళ మివ్వండి” అని యింకొకరు అరిస్తారు. “మీ కేమండీ, అద్భుతవంతులు, బి, పి, సానయేరు, చదువు

కున్న చదువు వొట్టి నే పోతుందా? అంచేతే యీనాడు నాలుగు గుర్రాళ్లు సంపాదిస్తున్నారు” అని ఒకరిద్దరు తనముందే అన్నారు. అప్పుడు గోపాలానికి చాల చిరాకేసేది. “బోలెడు డబ్బుపోసి, శ్రమపడి బి. ఏ. చదవడం చాల పొరపాటు చేశాను. నా బి. ఏ. వల్ల నాలుగు గుర్రాళ్లు సంపాదించడం లేదు. నా సంపాదనవల్ల నాకూ, నా బి. ఏ. కీ గౌరవ మొచ్చింది” అని జవాబు చెబుదామనుకున్నాడు. లంచాలు పుచ్చుకునేవాడికి విలువలు ఆపాదించే యీ అనాగరికులను చూసి గోపాలం అసహ్యించుకునేవాడు. కాని ఏమీ మాట్లాడకుండా వచ్చేసేవాడు.

ఇప్పుడు సావిత్రిలోకూడా గొప్పమార్పు గమనించేడు. సావిత్రిలో యిప్పుడు చిరాకు, కోపం మాయమయినాయి. పిల్లల్ని కొట్టడు. తను రోజూ చక్కగా అలంకరించుకుని, పిల్లలని బాగా సంరక్షణచేస్తుంది. తనతో నెమ్మదిగా భయ భక్తులతో, ప్రేమతో మాట్లాడుతుంది. ప్రతి విషయంలోనూ తన సలహా తీసుకుంటుంది. తన అనుమతి లేనిదే ఏ పనీ చెయ్యడు. ఇంతకుముందులా అక్కయ్య దగ్గరికి, అన్నగారి దగ్గరికి వెళిపోతానని బెదరించదు, తన అనుమతి కోరుతుంది. తను మాటాడితే ఎదురుచెప్పడు. తనపట్ల ఆమెకున్న అనురాగం విషయంలో తన కెప్పుడూ, ఎటువంటి సంశయమూ లేదు, కాని ఆమెకూడా అందరి భార్యల్లాంటిదే. పాపం, అమాయకురాలు అనుకున్నాడు గోపాలం.

సావిత్రి తన్ను సంతోషపెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. ఆమె మళ్ళీ తన వీణ బయటికి తీసింది. సావిత్రికి సంగీతం బాగా

వచ్చును. వీణ వాయించగలడు. పాడగలడు. శ్రావ్యమైన కంఠం. పెళ్ళయిన తొలిరోజుల్లో భార్యపాట విని పరవశం చెందేవాడు తను. ఆనాడు సావిత్రిపాట అవ్యక్త మధుర భావాలూ, పూచిన సుపేంగపువ్వు వాసనలూ తరంగాలుగా వచ్చి తన హృదయాన్ని తాకేది. ఆ రోజులు స్వప్నంలా గడిచేయి. ఆనాటి కీనాడు మళ్ళీ పాట వింటున్నాడు.

కాని యీ పాట విన్నప్పుడు గోపాలానికి ఆనాటి అనుభూతి కలగడంలేదు. మీదుమిక్కిలి అతని మనసు ఎంతో బాధపడేది. ఇదంతా చాలా కృత్రిమంగా కనిపించేది.

ఒకనాడు సాయంత్రం కచేరీనుంచి వచ్చేసరికి సావిత్రి తల దువ్వుకుని, సిగలో గులాబీలు ముడుచుకుని అతని రాకకు ఎదురుచూస్తూంది. గోపాలం కాఫీ తాగి గదిలో కుర్చీమీద కూర్చుని దినపత్రిక చూస్తున్నాడు. సావిత్రి తమలపాకులకు సున్నంరాసి అందించింది.

“ఫమండి, మా అమ్మ ఉత్తరం వ్రాసింది” అంది మెల్లిగా.

“ఉహూ...”

“వచ్చేవారం మా చెల్లెలి పెళ్ళట”

“మంచిదే”

మనల్ని పిలవడానికి మా తమ్ముడు వస్తాడట. మీ రొక వారం పదిరోజులు సెలవు పెడితే...”

“అబ్బే, లాభంలేదు. ఇప్పుడు కచేరీలో పనెక్కువగా వుంది. సెలవ దొరకదు, నువ్వెళ్ళు; నేను రాను”

“బావుండండి, మీరు రాకుండా నేను వెళ్ల నుసుమండి”

గోపాలానికి చిరాకేసింది. ఇంతకుమునుపు తనొక్కరే వాళ్ల వాళ్ళింటికి ఎన్నిసార్లు వెళ్ళలేదు? ఇప్పుడు ప్రయోజకుడైన భర్తతో వెళ్ళి నలుగురిచేత మర్యాదలు పొందుదామని ఆశపడుతూంది అనుకున్నాడు గోపాలం.

ఆవేళ అసలు గోపాలంమనసు బాగులేదు. ఒకప్పుడు తనొక బీదస్త్రీదగ్గర లంచం తీసుకున్నాడు. అప్పటికే ఆమె ఇద్దరుపిల్లలతల్లి. భర్త చనిపోయాడు. ఆమెకు తా నెట్టి సహాయం చెయ్యలేనని తెలిసికూడా లంచం తీసుకున్నాడు. ఆమెమీద దావావేసిన మార్వాడీవాడు కేసుగెలుచుకుని ఆమెసామానులు జప్తుచేసుకున్నాడు. ఆ స్త్రీ ఇవాళ తనకి రోడ్డుమీద బిచ్చమెత్తుకుంటూ కనబడింది. తన మనసు ఎందుకో చాల బాధపడింది. తను చేస్తున్న పని చాల హేయమయింది, తన్ను ఊమించమని ఆమెను తన మనసులోనే కోరేడు. ఇవాళతో ఏమైనాసరే ఒక దమ్మిడి లంచం తీసుకో కూడదని నిశ్చయించుకున్నాడు. ఈ కృత్రిమసౌఖ్యమే తన కెంతో బాధ కలిగిస్తుంది.

“మీరు రాకపోతే నేను వెళ్లను” అంది సావిత్రి.

“అయితే ఏడుపు. నేనుమాత్రం చస్తే రాను” గోపాలానికి చాల కోపమొచ్చింది. “నా వుద్యోగంపోతే మీ వాళ్ళు నా కేమేనా వుద్యోగమిస్తారా? వాళ్ల కసలు కనికారమేనా కలగదు. ఏడాట్టి చవటవెధవని వెక్కిరించి సంతోషపడతారు” అన్నాడు చిరాకుగా. సావిత్రి మాటాడలేదు.

గోపాలానికి వెంటనే విచారమేసింది. తను అర్థంలేకుండా కోపంతెచ్చుకున్నాడు.

సావిత్రి మాటాడకుండా, బుర్ర వొంచుకుని, చీర కొంగుతో కళ్లనీళ్ళు తుడుచుకుంది. ప్రయోజకుడైన భర్త ముందు భార్య అంతకన్న చెయ్యగలిగినదేముంది? ఏం, తన కోపం అర్థంలేనిదని చెప్పకూడదూ? అసలు పెళ్లామనేది మొగుడి కింతలా లోకువయిపోవడం గోపాలానికి నచ్చలేదు.

కాని సావిత్రికి కళ్లనీళ్లు చూసేసరికి అతనిమనసు కరిగింది. “ఎంత అమాయకురాలివే. ప్రతి చిన్న విషయానికీ యిలా అయితే ఎలా చెప్పి? నాకు సెలవు దొరకదు. నువ్వు మీ తమ్ముడితో వెళ్ళు. సెలవు దొరికితే నేనూ వస్తాను” అని మెల్లిగా నచ్చచెప్పేడు.

సావిత్రికి ధైర్యమొచ్చింది. పెళ్ళిలో చదివించడానికి చీర, పంచలచాపు కొనాలంది.

“సరే, నువ్వు బజారుకెళ్లి కొనుక్కురా, నాకు తీరిక లేదు” అన్నాడు గోపాలం.

“మీరొచ్చి మంచివి ఎంచండి”

“నాకు చీరలగొడవ ఏమీ తెలీదు”

“బావుందండీ, తెలియకపోవడమేమిటి?” అంది సావిత్రి.

గోపాలానికి ఆశ్చర్యమేసింది. ఈ లోకంలో డబ్బు సంపాదించగలిగినవాడు సర్వజ్ఞుడని, వాడికి తెలియని విషయమంటూ వుండదని కాబోలు ఆమెవుద్దేశం. అయినా, ఆమె వెళ్ళి కొనుక్కోకూడదూ? భార్య భర్తమీద యింతగా ఆధారపడడంలో అర్థం లేదనిపించింది గోపాలానికి.

చీరవిషయమై గోపాలం పాతీకరూపాయలు మంజూరు చేశాడు. సావిత్రి అతి అయిష్టంగా వొప్పకుంది. ప్రస్తుతానికి ఆమె, పిల్లలు వెళ్లడానికి నిర్ణయమైంది. కాని ఎలాగైనా సెలవుకోసం ప్రయత్నించమని సావిత్రి మరీ మరీ చెప్పింది.

గోపాలం ఆలోచనలోపడ్డాడు. లంచగొండితనం తనకు ప్రసాదించిన హోదా, ప్రయోజకత్వాలను చూస్తే తనకే అసహ్యమేస్తుంది. జ్ఞానం, మానవత్వం అనేవి డబ్బుకంటే విలువైనవనీ, అవే జీవితానికి ఆనందానీ, పూర్ణత్వానీ చేకూర్చగలవనీ తన మనసు హెచ్చరిస్తుంది. సంఘం కొలిచే కొలబద్దలతో తన ప్రయోజకత్వాన్ని కొలవడం తన విద్యకీ, విజ్ఞానానికీ ఎంతో అవమానకరంగా స్ఫురించింది. తన కీ గౌరవం అక్కరలేదు. తనలో వచ్చిన బ్రహ్మాండమైన మార్పును గమనించి ఆశ్చర్యపోయాడు గోపాలం. ఇకమీదట ఒక ధమ్మిడీకూడా లంచం వుచ్చుకోకూడదని నిశ్చయించుకున్నాడు.

రెండురోజులు గడిచేయి. ఈ రెండురోజుల్లోనూ గోపాలము ఒక కానీ లంచం వుచ్చుకోలేదు. ఈ సంగతి అప్పడే కచేరీ అంతా వ్యాపించింది. అందరూ తలొకరీతి వ్యాఖ్యానించేరు. మూడోనాడు గోపాలం ఆఫీసుకు వెళ్ళేక, మునసబు గారు పిలిస్తే ఆయనగదిలోకి వెళ్ళేడు.

మునసబుగారు ఏదో వ్రాసుకుంటూ తలెత్తి కూర్చోమన్నట్లు సంజ్ఞ చేశారు. కాని గోపాలం కూర్చోలేదు.

“రామకోటయ్యకు చార్జీ అప్పగించు. నీమీద పై నుండి పెద్దచార్జీషీటు వచ్చింది. కచేరీ కాగితాల్లో నువ్వు చెయ్య

రాని తప్పులు చేశావు. కొన్ని కాగితాలమీద తేదీలుకూడా మార్చబడివున్నాయి. నీమీద ఎంక్వయిర్ జరిగి కేసు ఏదో తేలేవరకూ నిన్ను ప్రస్తుతం సస్పెండు చేయ్యవలసివచ్చింది.” అన్నారు మునసబుగారు గుక్కతిప్పకోకుండా.

గోపాలం నిలువునా క్పంగిపోయాడు. ఏం చెయ్యాలో తెలియక అలాగే నిలుచున్నాడు. మునసబుగారు మళ్ళీ తలెత్తి, “నీ సంగతి నాకు బాగా అర్థమయింది. సరే, ముందు ఆ చార్జీషీటుకు సంజాయిషీ వ్రాసి దాఖలుచెయ్యి, తరవాత ఆలోచిద్దాం” అన్నారు. మునసబుగారు నిజంగా సంపూర్ణులు.

గోపాలం మాట్లాడకుండావచ్చి రామకోటయ్యకు చార్జీ అప్పగించేడు. పాపం పిల్లలుగలవాడు అని తక్కిన గుమాస్తాలు సానుభూతి చూపించేరు. హెడ్ గుమాస్తామాత్రం వెకిలినవ్వు నవ్వేడు. “లంచాలు పుచ్చుకోగానే సరా? అబ్బో, దాని కెంత సమర్థత కావాలి !” అన్నాడు అనుభవజ్ఞుడైన హెడ్ గుమాస్తా. లంచాలు పుచ్చుకోవడంవల్ల ఉద్యోగం పోవడంలో వున్న చిన్నతనంకంటే, లంచాలు పుచ్చుకోవడంలో అసమర్థుడుకావడం ఎక్కువ చిన్నతనముందని కాబోలు అతని అభిప్రాయం. గోసాలానికి హెడ్ గుమాస్తానుచూస్తే వొళ్లు మండింది. కాని మాటాడకుండా చార్జీషీటు పుచ్చుకుని ఇంటికి వచ్చేశాడు.

సరాసరి గదిలోకివెళ్లి మంచంమీద పడుకున్నాడు. సావిత్రి తన చెల్లెలు పెళ్ళికి వెళ్ళడానికి సన్నాహమైవచ్చింది

“ఏమండీ సెలవు దొరకలేదా?” అన్నది మెల్లిగా. గోపాలం మంచంమీద లేచి కూర్చున్నాడు. “సావిత్రి, ఇవాళ నా వుద్యోగం పోయింది. మళ్ళీ ఏదేనా దొరికేవరకూ అంతా సెలవే, పద నేనుకూడా వస్తాను మీవాళ్ళింటికి” అన్నాడు.

సావిత్రి మొదట్లో నమ్మలేకపోయింది. కాని గోపాలం మళ్ళీ చెప్పేడు. ఆమెకు నోటమాట రాలేదు. ఎవరో తలమీద కర్రతో కొట్టినట్లునిపించింది. డబ్బులేక బాధపడిన కష్టదినాలు మళ్ళీ జ్ఞాపకమొచ్చేయి. భగవంతుడు తనకీ, తన పిల్లలకీ యీ శిక్ష ఎందుకు విధిస్తున్నాడో ఆమెకు అర్థం కాలేదు. తలగడలో మొహంపెట్టి చేతులతో కప్పకుంది. “లే, విచారించకు వెధవ వుద్యోగం పోతే మరొకటి దొరకు తుంది. పద సామాను కట్టు, నేనూ వస్తాను వెళదాం” అన్నాడు గోపాలం.

“నేను వెళ్లను, నాకొద్దు” అని వెక్కిరించి ఏడిచింది సావిత్రి. ఆమె ఎందుకు వెళ్లనంటూందో గోపాలానికి అర్థమయింది. సావిత్రిమీద అతనికి జాలికలిగింది.

క రు వు కా ల ం

అప్పుడు చిన్నప్పటినుంచి ఒక రెండ్రబండి పెట్టుకొని, సంతలకి తోలి, అక్కడ మిరపకాయలు, ఉల్లిపాయలు, ఎండుచేపలు తెస్తే, భార్య నరిసి వీధిలో బండరాయిమీద దుకాణం పెట్టి అమ్మేది. వాళ్ళిద్దరూ గంజీనీళ్ళుతాగి ఒక మడిచెక్క అరించారు. కూతురికి పట్నపు సంబంధంచేశారు. కొడుకు నారాయుడు ఎదగగానే, పొలంమీద మూడువందలు అప్పచేసి, జట్కాబండి కొన్నాడు. అప్పుడు ఇప్పుడు బాగా ముసీలా డయేడు. ఇప్పుడు బండ్రి ఎడ్లు లేవు. మడిచెక్క మూతం మిగిలింది.

అప్పుడు ఇంటికొచ్చి వీధిలో పొగాకు నముల్తూ కూర్చున్నాడు. చీకటిపడుతూంది. నారాయుడు పొద్దున జట్కాబండి పట్నం తోలుకెళ్ళి ఇంకా రాలేను. నరిసి పొయ్యిలో సిప్పేసి బయటికొచ్చింది.

“ఏటే, ఈ డే టికా పికరేనేను. పెందలకడ సర్దిగంజ తాగిపోనాడు. దీపాలెట్టే ఏలయింది.

వాడు ఇంటికి రాకపోతే అప్పడిక బెంగ, చీకాకున్ను.

“ఎటో బేరం తగిలందిగోవోను” అంటూ నరిసి, బురదయిన కాళ్ళ కడియాలు చీరెకొంగుతో ముడిచింది.

“ఏటో ఎదవకుంక. సిన్నలనగాదు, సిలకతనంగాదు” చిరాగ్గా అన్నాడు.

“అడి నందుకేటి విడతావు? ఆ కేటిసేసినాడు?”

“అదుగో నీనుంచే ఆ డొట్టి పోకిరీ అయిపోయినాడు. ఇంక ఆడు న న్నాడుకొనేదేటి?”

“నేక నేక ఒక్కడు పుట్టినా డీ కడుపుకి—”

“సా లూరుకోయే. నీ డొట్టి మూరకత్వం—”

“పోనీ, సిరిషరపాళ్ళు బొట్టి నిస్తామన్నాడుగదా— ముడతేరాదా?”

“అదే సూసినాను—తులం బంగార మెడతారట. రెండు తులాలెట్టమన్నాను. ఏదో సూసి ముడెట్టి పొమ్మంటాను ఎదవని—”

“బాగుందినేరా—స త్తిగాలపో డాడు—”

“ఓ సోస్, నీ కే టెరికే? ఆ డేసాలూ-ఆడూ— అడి సెరాయి, సాక్కా, వోసన్నూని ! పెందలకా డెంతాడు. మాపిడి కొస్తాడు. మూడు రూపాయలు దొరికాయంటాడు. అర్ధరూపాయి తాగేస్తాడు. పావలా కబ్బులో తినేస్తాడు. అణా బీడీలు కాలిసేస్తాడు. ఈడి బతుక్కి బీడీలు, కబ్బులు, వోసన నూనెలు ! ఇంటికి రెండు రూపాయలిస్తే - గడ్డికి, ఉలవలకే అవుతాంది రూపాయిన్నర. దీని సిగ తరగా-పావలా ఉలవలు ముప్పావలా అయినాయి ! ఏం పిరుం ! ఇంక పొయ్యిమీదకి గింజ లేటి తేవాల? ఆ అప్పలా తీరుతాది? రానీ, సెబుతాను. సెప్పినమాట ఇన్నాడా సరే, నేదా పెల్లి నేనేసి, ఏరుపోయి వండుకోమంటాను. పోనీ, నాకు కొడుకు పుట్టే నేదనుకుంటాను—”

ఆ కోజు అప్పడి చిరాకుకి కారణం ఇంట్లో బియ్యం లేవు. డొట్టి ఎక్కడా దొరకవు. సన్నాసినాయుడు పెళ్ళాం

మాత్రం రూపాయికి శేరుచొప్పన అమ్ముతోంది. నారాయుడొస్తే పోనీ, అలాగే తెద్దా మనుకున్నాడు. వామా లేడు, డబ్బు లేదు.

బాగా చీకటిపడింది. నారాయుడు 'గరగరమె దివాలీ' అని పాడుకుంటూ జట్కా నిలబెట్టాడు. గుర్రాన్ని పిలిచి సాలలో కట్టేసి ఊగుతూ, జోగుతూ లోపలికొచ్చి వంట పొయ్యిదగ్గర కూర్చున్నాడు.

“బేగి కూ డెట్టే—” ఎర్రగా చింతనిప్పుల్లా ఉన్న కళ్లు మూతలుపడుతున్నాయి.

“గింజ లేవీ?” నరిసి అప్పడికి వినబడకుండా అంది. కాని అప్పడివి పాముచెవులు.

“ఓ రబోబ్బయ్. నువ్వు గడింసేసిన డబ్బుకి కూడొకటి! సిగ్గునేని నమిడికొడకా, ఎటెల్లినావురా ఈ ఏల దాకా—”

“తేసనుకి బేరం తోలినాను”—నారాయుడు ఇంట్లో పిల్లి, బయట కోతి.

“ఏటి దొరికింది పొద్దు?”

“రెండు”

“పొద్దంతా తోలినావు”

“న నేటి సెయ్యమంటావు? అంతే, పొద్దంతా తోలితే లచ్చరూపాయ లొస్తాయేటి? కోసుకుదూరం ఎత్తే అద్దరూపాయస్తారు. ఇయాల ఎండంతసేపూ పరిగెట్టింది గొడ్డు. అయితే మాత్రం ఏటి నాబం.

“ఓరె! ఎంత పనికిమాలినోడి వయినావురా” నిస్పృహగా కూర్చున్నాడు.

“నా నేటి సేసినా నెస్”

“తేరా ఆ రెండూను. రూపాయి డలవలు, రూపాయి గింజలు తెత్తాను” అన్నాది నరిసి.

నారాయణుడు జేబులోని రూపాయితీసి ఖంగునపడేశాడు.

“ఓ రూపాయి కరుసయిపోనాది—”

“రూపాయి కరుసే ! ఓలమ్మ రూపాయి తాగేసినాడే” నరిసి ముక్కుమీద వేలేసుకుంది.

“ఏరా, రూపా యేటి సేసినావు?” అప్పుడు గద్దించాడు.

“కరుసయిపోనాది. అద్దరూపాయి తాగినాను; అద్దరూపాయి మద్దినాళ్ల చినిమా కెల్లేను”

“ఓలమ్మా, ఎంత పోకిరయిపోనాడు” నరిసి నెత్తి నోరూ కొట్టుకుంది. కళ్ళంట నీళ్లు రాకపోయినా నరిసి ప్రతి దానికి ఒట్టి కొట్టినే ఏడుస్తుంది.

“పోనీ. కడుపుకి తాగినాడంటే నే నేటంటాను? ఎదన కుంక కీ ఏసా లేటి?”—అప్పున్న కోపంగా పెదవికరిచాడు. అప్పడి దృష్టిలో తాగడం అవసరం; గొప్పకూడాను. కాఫీ క్లబ్బులు, బీడీలు, సినిమాలుమాత్రం విలాసాలు.

“పోరా నాయంటోంచి పోయి ఏరే ఒడుకో. నువ్వేటి నాకు గంజనీల్లోనేదేటి ? నాకు కొడుకే నేడనుకుంటాను. పో—నీ! సిగులేని జలమ ఎత్తగానే సరా?”

“ఒరే, రూపాయిచ్చినావు, గుర్రాని కేటెట్టడం, గింజ లేటి తేవడం సెప్ప” చేతిలో రూపాయి పట్టుకొని ఆలోచిస్తూంది నరిసి. సాలలో అస్థిపంజరంలావున్న గుఱ్ఱం ఆకలితో సకిలించింది.

నారాయణుడు మెల్లిగా లేచి కుక్కిమంచంమీద కుక్కలాగా ముడుచుకొని పడుకున్నాడు.

“ఈ డేట్ గట్టెక్కిస్తాడని బెమపడ్డాను - ఏట్ నా కరమం !” అనుకుంటూ, వీధిలో అడుగులచప్పుడయితే చూదామని వెళ్లేడు అప్పడు.

“ఎవడోరయ్య ఆవల?”

“నేనురా, సిన్నోడిని”

“ఏటిరోయ్, బావమరిది ! ఎటునుంచేటి—?”

“నకిడాం ఎల్లేను; ఇలా సూసిపోదామని...”

“ఒసేయ్, మీ సిన్నో డొచ్చినాడే”

కోర మీసాలు, తలపాగా, ఎర్రబనీను, గోచీ, చేతిలో మువ్వలకర్ర, కిర్రు జోడూ తయారయ్యాడు అప్పడి బావమరిది చిన్నోడు. వాడి నందరూ పలకరించారు. కాని అందరికీ చింతగానే వుంది ఇంట్లో బియ్యం లేవని.

“కూకోరా. ఇం కిప్పు డేటెల్తావు? కూడుతిని తొంగుని కోడికూసేజాముని లేసి ఎల్లుగాని—” అప్పడు ఇంట్లో బియ్యం లేకపోయినా చుట్టాన్ని డిండమని, బావమరిది దగ్గర తన వరా చూపించాడు. బావమరిది కాళ్ళు కడుక్కొని గోడకి జారపడి చుట్ట వెలిగించాడు.

నరిసిగుండెల్లో రాముపడింది. వీధిలో చుట్టం—ఇంట్లో బియ్యంలేవు—చేతిలోఉన్నది రూపాయి—ఇం కెక్కడా అప్పు దొరకదు. అప్పడిని పై గచేసి పిలిచింది.

“గింజలు నేవు—”

“ఆ రూపాయెట్టి తే—”

“గుర్రానికి ఉలవలో—?”

“మరేటి సేస్తా—గడ్డి పడే—” సాలలో గుర్రం ఆకలితో సకిలించింది.

నరిసి పెరట్లోంచి వెళ్ళి సన్నాసి నాయుడు పెళ్ళాం దగ్గర నుంచి రూపాయి బియ్యం తెచ్చి వండింది. సేరుబియ్యం ముగ్గురికి సరిపోయాయి. పొద్దుటి అంబలి మిగులుగటే తాగి పడుకుంది నరిసి.

అప్పడూ, బావమరదీ వీధిలో పడుకుని చుట్టలు కాలుస్తున్నారు. ఆ గాఢ చీకట్లో ఆ చుట్టలు నిష్పకణాల్లా వెలుగుతున్నాయి.

“మీ ఊళ్ళో కరువెలాగుగదేస్” అన్నాడు బావమరిది.

“గోరమేనా! పెపంచం బగ్గున మండిపోతంది-రూపాయికి శేరు—”

“ఈ వూర్లో మోతుబర్లే నేరు. మీకు మరీ సికాకు—”

“ఏదో బగమంతుడి దయవల్ల మా కంత నేదులే—”

అప్పడు దర్జాగా అని తుప్పున ఉమ్మి, అటునుంచిటు వొత్తిగిల్లి నిశ్చింతగా పడుకున్నాడు.

ఎదురుగుండా చీకటిలో మర్రెచ్చెట్టుమీద గుడ్లగూబ కూసింది.

సాలలో అస్థిషంజరంలా ఉన్న గుర్రం ఆకలిగా సకిలించింది.

రచనాకాలం: అక్టోబరు 1947.

బి య్య పు గి ం జ లు

నిశ్చింతగా చీకట్లను మానుకుపోతూంది రైలుబండి. వేసవికాలపు రాత్రుల్లు. విషాదంగా ఉక్కపోస్తూంది. రాయి పూరునుండి వాల్తేరు మూడవక్లాసులో ప్రయాణం చేస్తున్నాను. నిజం చెబుతున్నాను, మూడవక్లాసులోనే ప్రయాణం చేస్తున్నాను. కర్మంచాలక టిక్కెట్టు దొరక్కో, లేక పోతే జాగాలేకో, ఎవడేనా రెండ్ కో క్లాసులోగాని ప్రయాణం చేశాడా—యింటికొచ్చి మాటలసందర్భంలో ఏదో విధంగా నలుగురికీ చెప్పేస్తాడు తను సెకండ్ క్లాసులో ప్రయాణం చేసినట్టు. కాని మూడవతరగతిలో ప్రయాణంచేస్తే మట్టుకు ఆ వూసే ఎత్తడు. ఎవరేనా అడిగితే, అవసరమైతే ఇంటరువరకే అబద్ధమాడుతాడు. సరేలేండి, ఆ విషయమిప్పు డెందుకు రామాయణంలో పిడకల వేటలాగ !

నే ప్రయాణం చేసిన మూడవతరగతిపెట్టిలో ఎక్కువ జనం లేరు; నలుగురం వున్నాము. నా పక్క బెంచీమీద పడుకున్న తెలుగాయనకు రైల్వేలో పని, గుమాస్తా అనుకుంటాను. లేకపోతే మూడవతరగతి కర్మమేం ? కాని కొసవరకూ డాబుసరిగానే మాట్లాడేడు. ఇంగ్లీషులోనే ప్రారంభించి తన నాగరికతను కాపాడుకున్నాడు.

“ఎక్కడి కెళుతున్నారు?” అని ప్రశ్నించి మర్యాదగా ఒక సిగరెట్టు అందించాడు.

“వాల్తేరు-మీరు?”

“నేనూ అక్కడికే, ఎక్కడినుండి వస్తున్నాను?”

“ఢిల్లీ నుండి”

“ఒహో, అలాగా! ఏమిటి ఢిల్లీలో ఏం చేస్తున్నాను?”

“ఏదో ఉద్యోగం, కూలీకోసం”

“అంతే అనుకోండి. అయినా ఢిల్లీలో వున్నాను, అదృష్టవంతులు” అన్నా డాయన. ఆ అదృష్ట మేమిటో బోధపడలేదు. ఉన్నవాళ్లందరూ కూడా అదృష్టవంతు లేనా అనే సమస్యకూడా వుంది. అయినా మొత్తంమీద నా గౌరవం, ఢిల్లీ గౌరవం నిలబెట్టేను.

“ఏమిటి ఢిల్లీ వింతలు!”

“ఏమున్నాయి. ప్రతిక్కోవచ్చేవే!”

“ఆహారసమస్య ఎలా వుందక్కడ?”

“బాగానే వుంది”

“అంటే, పరిస్థితి బాగానే వుందనా మీ వద్దేశం?”

“ఆ! అవును. మనపక్క ఎలావుంది?”

“చాలా ఘోరంగా వుందంటున్నారు” అంటూవుంటే నేషను వచ్చి బండి ఆగింది. మంచినీళ్ళకని బండి దిగి వెళ్లే డాయన.

ఆహారసమస్య ! దీన్నిగురించి పేపర్లు తెగ వ్రాస్తున్నాయి. నాయకులు, మంత్రులు యూవిషయమై ఉపన్యాసాలిస్తున్నారు. విధి విరామంలేకుండా సమస్య పరిష్కార సూచనలు! బీహారులో ఆకలిచావులు! మద్రాసులో కరువు! అమెరికానుండి అన్నదానం! చైనానుండి బియ్యం! ఆహార మంత్రిగారి వనమహోత్సవాలు ! మిస్సేమిలో ఉద్యమం !

అన్నానికి బదులు తెల్లదుంపలు, మామిడి టెంకల భోజనం! ఇదీ వరస! అసలు కరువంటే ఏమిటి? తిండిలేక మనుషులు చచ్చిపోతారా? ఎలా నమ్మడం? కటికదారిద్ర్యంలో నివసిస్తూన్న ప్రజలనేకమందున్నారు. కాని వారు ఎలాగో అలాగ ఏ బలుసాకో తిని బతుకుతారుగాని చస్తారా? ఉత్తర ధృవంలో ధాన్యాదులు పండవు! అయితే అక్కడివాళ్ళు తిండికిలేక చచ్చిపోతున్నారా? మనిషికి బతకాలనే ఆశేవుంటే ఎలాగైనా బతికేస్తాడు. పరిస్థితులకు అలవాటుపడి సర్దుకుపోతాడు. ఇంతకుమునుపు కరువులు కాటకాలు ఎన్ని రాలేదు? ఎన్ని పోలేదు?

అంచేత? ఆహార సమస్య అంటే ఏమిటి? దాని సమగ్ర స్వరూపమేమిటి? దాని కింత అట్టహాస మేమిటి? ఈ ధర్మసందేహం నాబుర్రలో ప్రవేశించింది. ఈ రెండు మూడేళ్ళలో నా కీ ప్రశ్న తట్టలేదు. ఏదో పేపర్లో చదవడంతప్ప దానిని గూర్చి ఆట్టే ఆలోచించలేదు. ఇంత శోధించలేదు! హోటల్లో డబ్బుపారేసి హాయిగా కడుపునిండా అన్నం తిన్నాను. అప్పుడప్పుడు ఒక పూట భోజనం మానీసేవాడిని; కాని ఆహార సమస్య పరిష్కారార్థమై మాత్రం కాదు; అజ్ఞేర్తి వల్లనే. కాబట్టి ఆ గొడవేలేదు. ఇప్పుడు ఏ డేవడో అనవసరంగా లేవదీసి నా బుర్రంతా పాడుచేశాడు.

నా రైల్వే సోదరుడు ఎప్పడో నాకు తెలీకుండా ముసుగుతన్ని పడుకున్నాడు. ఆహారసమస్య చర్చకై అతణ్ణి లేపడం మంచిదా, కాదా అని ఆలోచిస్తూంటే ఒక స్టేషన్లో బండి ఆగింది. ఒక్కసారి జనం ఎలకలమందలా

లోపల జొరబడ్డారు. బండికి పెంకులు లేవుగాని పెంకులెగిరి పోయేలా మాటలు! పిలుపులు! కేకలు! అబ్బబ్బ! వెధవగోల! దిక్కుమాలిన జాతర! చేపలసంతలా తయారయింది పెట్టి! మా రైల్వే సోదరుడు ముసుగుతీసి “ఏ స్టేషను?” అని అడిగాడు. పక్కనున్న ఆడది “కెసింగా” అని జవాబు చెప్పింది.

“అంటే?”

“అంటే ఏటి? దానిపేరు కెసింగా” అన్నది ఆడది.

“ఏడిసినట్టుంది” అన్నాడు సోదరుడు. పెట్టిలో జనాన్ని చూసి విసుక్కున్నాడు. “ఈ వెధవలందరినీ ఎందు కెక్కనిచ్చేవ్!” అన్నాడు నాతో, ఎవరూ ఎక్కకుండా చూడ్డానికి నన్ను కాపలాపెట్టినట్టు.

“వాళ్ళు నన్నడిగి ఎక్కే రేమిటి? అంతా ఒకసారి లోపల జొరబడ్డారు”

“వెధవలు, ఇంక మనల్ని నిద్రపోనివ్వరు. మనసా మాన్లు ఓ కంటితో కనిపెట్టి వుండండి. ఇందులో చాలమంది దొంగవెధవ లుంటారు” అన్నాడు అనుభజ్జడైన నా తోడి ప్రయాణీకుడు.

“ఎవరు వీళ్లంతా?” అని ప్రశ్నించాను.

“బియ్యం దొంగతనంగాపట్టుకుపోయి మనప్రాంతంలో అమ్ముకునేవాళ్ళు” అంటూ మళ్ళీ ముసుగుతన్నేడు సోదరుడు. వాడి సామాన్లు చూడ్డానికి నన్నెలాగా నియోగించాడాయెను.

బండి నడుస్తూంది, కాని అల్లరి పూర్తిగా సర్దుకోలేదు పెట్టి చిన్నది, జనం ఎక్కువ. అందులో అన్నిరకాల వాళ్ళూ అన్ని వయసులవాళ్ళూ వున్నారు. ఆడ, మొగ, చిన్నా,

పెద్దా, ముసలీ, ముతకా అందరితో పెట్టి కిటకిటలాడుతూంది. అందులో ఆడవాళ్ళూ, పిల్లలూ ఎక్కువ. ఓ అయిదారుగురు కుర్రాళ్ళుకూడా వున్నారు. తలుపులు తీసి, కాళ్ళు బయట పడేసి, నేలకూర్చుని సినిమాపాటలు పాడుతున్నారు. పెంకే వెధవలు! అయితే అక్కడ నా కొకటి ఆశ్చర్యంవేసింది. మధ్యవయస్కులైన ఆడవాళ్లకు కడుపులు ఎత్తుగా వున్నాయి; ముసలమ్మలకు నడుములు ఎత్తుగావున్నాయి. వాళ్లు వంగి గూనివాళ్ళలా నడుస్తున్నారు. మొదట చూడగానే అర్థం కాలేదు. ఆడవాళ్లందరూ గర్భవతులుగా వుంటారా? ముసలమ్మలందరూ గూనివాళ్ళా అని అనుమానం వచ్చింది. కాని తృటిలో నివృత్తి కలిగింది. అవి కడుపులు కావు; నూనులుకావు, బియ్యపు మూటలు! వా రా మూటలు తమ శరీరాలకు కట్టుకోవడంవల్ల సుళువుగా అటూ ఇటూ కదల లేకపోతున్నారు. దొంగపని చేస్తున్నామనే చైతన్యం భయం బెదురు వాళ్ళ మొహాల్లో, నడకల్లో, కదలికల్లో కనిపిస్తూంది. నీడలా వెంటాడుతూన్న భయం, భయంవల్ల తొక్కుబాటు, ఆయాసం, పట్టుబడకుండా వుండాలనే తీవ్రప్రయత్నం, తప్పుకు పోగలమనే ఆశ, తప్పుకుపోవడంలో తమకుగల అనుభవ చైతన్యం వారిలో ప్రస్ఫుటంగా గోచరిస్తున్నాయి. నలుగురూ నాలుగు మూలలా సర్దుకున్నారు. ఒక ఆడది నా కెదురుగా నేలను కూర్చుంది. కడుపుకు బియ్యంమూట కట్టుకోవడం వలన చంటిపిల్లకు పాలివ్వడానికి కొంచెం అవస్థపడుతూంది.

“ఎక్కడి కెళుతున్నారు మీరంతా” అని అడిగాను

ఆడదాన్ని.

“నలుగురూ నాలుగుచోట్ల దిగిపోతాం బాబయ్యా !
రాయిగడానరకు కాపాడండి బాబూ ! మీ పున్నెముంటుంది”
అన్నాది ఆడది.

“ఇక్కడ బియ్యం చవకా?”

“అవును బాబు, రూపాయికి నాలుగు శేర్లు !”

“ను వెన్ని శేర్లు పట్టుకొస్తున్నావు?”

“ఎన్ని తేగల్లు బాబయ్యా? రెండురూపాయిలబియ్యం
కొన్నాను బాబూ !”

“వీటిని ఎన్ని రూపాయిల కమ్ముతావు?”

“లేదు బాబు, అమ్మడానికి కాదు తిండానికి తెచ్చు
కుంటాము”

“నిజం చెప్పు ఘరవాలేదు. నేనేం పోలీసువాడినికాదు”

“మేము తినడాని కుంచుకుని మిగిల్చివి అద్దరూపాయి
సొప్పన అమ్మేస్తాం” అన్నాది. ఇంకా ఎక్కువ ఘరకే అమ్ము
తుంది. నిజం చెప్పకుండావుందని సుళువుగా గ్రహించేను.

ఆడది తలదించుకుని పిల్లకి పాలిస్తుంది. వయసు నడి
వయస్సు. యవ్వనం సడలలేదు. కాయకష్టంచేసిన శరీరం;
అందమైన కళ్లు ! కాని సంస్కారంలేని జట్టు, మాసిన, అక్క-
డక్కడ చిరిగిన బట్ట. అనాగరిక స్వరూపంవల్ల తొలిచూపుకు
అందంగా కనపడకపోవచ్చు. ఆడదానివేపు తదేక దీక్షగా
చూసేను. ఆమె నిష్కల్మషమైన కళ్ళల్లో, విషరహితమైన
చూపుల్లో అజ్ఞానం, అమాయకత్వం, భయం, దైన్యం గోచ-
రిస్తున్నాయి. ఈమేగాని ఇంతో అంతో చదువుకున్న; పరి-
శుభ్రంగా, చక్కగా గోరింకలా తయారయి ఇంటరుక్లాసు

లోనో, రెండోక్లాసులోనో ప్రయాణంచేసివుండును. దీనిలాగ బియ్యం దొంగతనంచేసి, నేలమీద, బెంచీకింద దూరి యిన్ని వాట్లు పడుతుందా? ఈ ఆడదానికీ ఆ ఆడదానికీ వ్యత్యాసం అవకాశాల్లోవుంది. దానికి అవకాశం లున్నాయి; దీనికి లేవు. ఇది చాలా అన్యాయం! ఛీ! మళ్ళీ రాజకీయాల్లో పడుతున్నా నేమిటి? వెధవ రాజకీయాలంటే నా కెంత తలనొప్పో, ఆలోచిస్తూ తిరిగి తిరిగి అందులోనే పడుతూవుంటాను. ఆడది తల దించుకుని కూర్చుని, నిద్రపడుతూన్న బిడ్డని జోకొడుతూంది. వాపం, ఆడదానిమీద నాకు సానుభూతి కలిగింది.

“నీ కెంతమంది పిల్లలు?” అని అడిగాను కాని, యీ విషయం నా కనవసర మనిపించింది వెంటనే. ఆడదాని మంచి తనాన్ని అవకాశంగా చేసుకుని ఎక్కువ చనువు తీసుకున్నా నేమో నని విచారించేను. లేకపోతే యింకో పెంకిమనిషైతే “నీ కెందు కా వూసు? నువ్వేం కన్నావా, పెంచేవా వాళ్ళని” అని ఎదురు తిరిగేది. అప్పుడు నా పరువుమర్యాద లేంకాను? ఈ ఆడది మగచిది కాబట్టి “ముగ్గురు బాబూ” అన్నది.

“నీ భర్త కేం పని?”

“ఏం పని బాబు. ఏం కలకటేరుపనా, తానీల్దారుపనా? అడగాలేటి? పొలంలో ఏదో కూలీ నాలీ సేత్తాడు”

“అయితే నీ కీ బియ్యం వర్తకమెందుకు? నువ్వుకూడా కూలి చేసుకోరాదా?”

“ఎందుకు సెయ్యను బాబు. సెయ్యకొల్లక కూకుంటే గడుస్తాదా? వోరానికి రెండు మూడురోజు లిలా వచ్చి బియ్యం మట్టుకుపోతాను. మా తిండి కుంచుకుని తక్కిన వమ్మేస్తాను”

“ఏం మీ ఊళ్లో బియ్యం ఏమీ దొరకవా?”

“మీకు తెలీదేటి బాబూ, సదివినోరు. కరువు బగ్గున మండిపోతూందికదా! బియ్యపుగింజలు దొరుకుతాయి బాబూ, దొరక్కపోవు. కాని బ్లాకులో కొనగలమా మాలాంటివోల్లం”

“నువ్వు బ్లాకుమార్కెట్టులో బియ్యం కొనలేవు, కాని అమ్మగలవు. ఏం?” అని ఎత్తిపోడిచేను. మహగట్టిగా కొట్టేను దెబ్బ. దీని కేం జవాబివ్వగలదు? నా తెలివితెటలకి సంతోషించేను.

“మాకాడ బియ్యం లేనప్పుడు యింకోరిదగ్గర బ్లాకులో కొనుక్కోడంనేదా? అలాగే మా కున్నప్పుడు మే మమ్మ కుంటాం, ఆల్లు మాదగ్గ రొట్టెకెల్తారు.” గట్టిజవాబే ఇచ్చింది. ఫెడీమని లెంపకాయకొట్టినట్టు జవాబిచ్చింది. ఎవరి కవకాశ ముంటే వాళ్లు యింకోరిని బాధిస్తేకాని నడవదు జీవితం. సాంఘికధర్మమంతా ఒక్కముక్కలో చెప్పింది ఆడది, నాకు సిగ్గుచేల్చేలా.

ఇంతట్లో పెట్టిలో కలవరం బయలుదేరింది. మళ్ళా అక్కడివాళ్లు నాలుగుమూలలా హడావిడిగా సర్దుకుంటున్నారు. కొందరు మరుగుదొడ్లలోకి కొందరు బెంచీలకిందకి దూరేరు. కొందరు పక్కపెట్టెలోకి పరుగెత్తేరు. ఆడది చటుక్కున బెంచీకింద దూరి పక్కలో బిడ్డనుపెట్టుకుని పడుకుంది. కాళ్లు రెండూ కుక్కలా ముడుచుకుంది. కడువుకి బియ్యపుమూట వుండడంవలన ఏమీ సదుపాయంగాలేదని నేను గ్రహించేను. ఈ అల్లరికి మా రైల్వే సోదరుడు లేచి కూర్చున్నాడు.

“ఏమి టీ గొడవ” అన్నాను. నా కేం అర్థంకాలేదు.

“ఎవడో రేషనింగువాడు చెకింగుకి వచ్చాడు కా.గోలు బియ్యంమూటలు పట్టుకోడానికి” అన్నాడు సోదరుడు. రేషనింగువాళ్ళు చాలమందిని దించేసేరు. రెండు నిముషాలూ పెట్టి మళ్ళీ చేపలబజారయింది. వాళ్లు వెళ్ళేక ఆడది బయటకొచ్చి కూర్చుంది. బెంచీకింద ఉక్కపోస్తోంది; ఎలా పడుకోగలదు ?

“ఆహార సమస్యగురించి మీతో చర్చిద్దా మనుకున్నాను. మీరు పడుకున్నారు” అన్నాను.

“ఎందు కొచ్చినపని చెప్పండి. కావాలంటే యీ పేషరు చదవండి. ఆహారమంత్రిగారి వ్రుపన్యాసం పడింది. ఆయన పరిస్థితిని పూర్తిగా విశదీకరించేరు. నిజమే, కొంత కొరత వుందని ఆయనే ఒప్పుకున్నారు. ఎందులోలేదు కొరత? మన కన్నీ కొరతే” అని పేషరు నా మొహాన్ని పారేశాడు.

“పేషర్లు చదివి, చదివి మొహంమొత్తింది. నన్ను చంపకండి. మరి యీ సమస్యకు పరిష్కార మేమిటి?”

“ఇటువంటి సమస్య పరిష్కారానికి ప్రజల్లో నైతిక ఆధ్యాత్మికబలం అవసరం. లేకపోతే జరగదు. చూడండి, యీ వెధవలు యీ బియ్యం బ్లాకుమార్కెట్టు చేస్తున్నంత కాలం కరువు పోదు.”

“కరువు పోతేగాని బ్లాకుమార్కెట్టు పోదు. ఎలాగ ? పెళ్ళి కుదిరితేగాని పిచ్చి కుదరదు, పిచ్చి కుదిరితేగాని పెళ్ళి కుదరదు”

“పోనిద్దురూ ఆ గొడవలన్నీ రాజకీయవేత్తలకు గాని మన కెందుకు? పదిగంటలైంది. నే నింకా భోంచెయ్యలేదు.

ఎందు కీ శుష్కవాదం. తియ్యండి ఆ టిఫిన్ కేరియర్. ఇద్దరం తిందాం" అన్నా డాయన. నేను వద్దన్నా బలవంతం చేశాడు. ఇద్దరం పూరీలు, మిఠాయి తిని కూజాలో మంచి నీళ్లు తాగి, ప్లాస్టులో పాలు సేవించి, జిరున త్రేన్చాము. సోదరుడు మళ్ళీ ముసుగుతన్నేడు. వీడి నిద్ర మండిపోనూ, కుంభకర్ణుడిలా వున్నాడు!

అంతట్లో పెట్లోకి టిక్కెట్టు కలక్టర్ కొచ్చాడు. వీళ్లని చూసి గట్టిగా నాలుగు కేకలేశాడు. సినిమా పాటలు పాడు తూన్న కుర్రవాళ్ళు వాడితో మాట్లాడుతున్నారు. కాని ఆడదిమాత్రం నిర్భయంగా కూర్చుంది.

“నువ్వు టిక్కెట్టు కొన్నావా?” అని ప్రశ్నించాను.

“లేదు బాబు” అని మహా నిర్లక్ష్యంగా జవాబిచ్చింది.

“ఏం? ఎందుకు కొనలేదు?”

“వారానికి నాలుగుసార్లుస్తానుకదా, టిక్కెట్టు కొనగలనూ బాబూ, సచ్చిపోనూ” అన్నాది అతి తేలిగ్గా.

“మరి వాళ్లు పట్టుకోరా?”

“మామూళ్ళుంటాయి బాబు. లేకపోతే సచ్చిపోం బాబూ. ఈయ నెవడో కొత్తోడిలాగున్నాడు. ఇంకా ఏటీ, తెలిదు. అంసేతే ఆల్లతో తగువుబడుకున్నాడు”

“వా లైవరు!”

“మావోలే బాబు. మే మంతా డబ్బెత్తి ఆలకిస్తే ఆల్లే యదంతా సమరుబాటుసేస్తారు”

“మీరు లంచాలుకూడా యిస్తారన్నమాట”

శ్రీ వేదవేద గ్రంథాలయం

జే.ఎస్.ఆర్. (ఇంటి)

“లేకపోతే ఎలాగోతాది బాబూ. ఇందులో ఒక్కొక్కమ ఒక్కొక్కలాగుచుకుంటాడు. సరే బాబునన్నడే ఆయనకి జట్టుకి రెండు రూపాయలిస్తే సాలు. సాయిబయితే నేం బాబు, దరమరాజు” అన్నది ఆడది. నా కాశ్చర్యం వేసింది. లంచగొండి వ్యవస్థలు ధర్మరాజులట. ఎంత అజ్ఞానం ?

“అయితే యిందాకొచ్చిన రేషనువాళ్ళింటే ఎందుకంత భయపడ్డారు? వాళ్ళక్కూడా లంచమిస్తే పూరుకుంటారుగా?”

“ఆ ఖుచ్చుకోరు బాబు, ఆ ఖుచ్చుకుంటేనా? ఓ, ఇంక అడిగినారా!”

“ఏం? వాళ్ళెందుకు పుచ్చుకోరు?”

“ఏటో బాబు, ఆ లుచ్చుకోరు”

“వాళ్ళు మీదగ్గర బియ్యం పట్టుకుని తీసుకుంటారా?”

“మొగ్గల్ల దగ్గరా, పిల్లలదగ్గరా లాక్కుంటారుబాబు, కాని ఆడోల్ల దగ్గర కష్టం. ఎంచేతంటారు? మేము బియ్యం నడుముకీ, కిడుపుకీ కట్టేసుకుంటాంకదా? ఆల్లు మా బట్టలిప్పా లేరు, మాసేత యిప్పించాలేరు” అన్నది తమ తెలివితేటలకి గర్వపడుతూ. నాకు చాల ఆశ్చర్యమేసింది. ఢిల్లీలో విలాసాల వాతావరణంలో, సుఖజీవులమధ్య నివసిస్తూన్న నాకు, జీవితమంటే కోనేరు కాదనీ, అది నిరవధికి మైన మహా సముద్రమనీ ఏం తెలుసు? మేడల్లో నివసించే భోగజీవులను తప్ప, మేడల నీడల్లో బతికే బతుకులను నే నేం చూసేను? ఈనాడు యిక్కడ జీవితంలో ఒక కొత్త కోణాన్ని దర్శించాను. పీళ్లకి చదువు లేదు, ఆస్తిలేదు, ధనంలేదు, ఏమీ లేదు. వాళ్ళెం

దుకు బతుకుతున్నారో వాళ్ళకే తెలీదు. బతకడంకోసం ఎంత శ్రమ, ఎన్ని కష్టాలు, ఎన్ని అవమానాలు! నా శ్రీ అవమానాలకీ, హీనతకీ ఎంత అలవాటుపడ్డారు! పాపం! అందుకే అన్నాడు కవి, 'అంతేలే వేదలబతుకులు, తిరి పెమునకు పిడికెడు మెతుకులు' అని. నా అజ్ఞానానికి నాలో నేను సిగ్గుపడ్డాను.

మళ్ళీ పెట్టిలో జనం గోలచేస్తున్నారు. వాళ్ళంతా టికెట్లు కలక్టరుచుట్టూ మూగేరు. టికెట్లు కలక్టరు వాళ్ళతో దెబ్బలాడుతున్నాడు. గట్టిగా కేకలేస్తున్నాడు. నా కెదురుగుండా కూర్చున్న ఆడదికూడా లేచివెళ్ళింది.

“రచ్చించండి బాబూ, ఏదో బీదాబిక్కిమీద పగతీరుసు కోకండి బాబయ్యా” అంటున్నది. కాని టికెట్ కలక్టరు వినిపించుకోలేదు. కోపంతో మండిపోతున్నాడు. కారణం ఏదో వేరే అయివుంటుంది. టికెట్లు లేకపోతే అంత పెద్ద తగువుకాదు. వాళ్ళతో ఎవరేనా అతన్ని చెడ్డమాట అని వుంటారు, లేదా ఎక్కువ ఆశ పెట్టి తక్కువ యిచ్చి వుంటారు. లేకపోతే యీతడు కొత్తవాడు కావడంవల్ల లంచమంటే అసహ్యించుకొని వుంటాడు. లేకపోతే అతని కంత కోప మెందు కొస్తుంది.

“కోప మెందుకు బాబయ్యా, పోనీ మరో రెండేక్కువ తీసుకో బాబూ” అన్నది ఆడది.

“ఛీ లంజముండా, లంచ మిస్తానా నాకు” అని కోపంతో ఒళ్ళు తెలీకుండా లెంపకాయ కొట్టి, బియ్య మున్నచోట బట్టపట్టుకు లాగేడు. బట్ట కొంచెం జారింది. బియ్యమన్నీ నేలపడి చెదిరిపోయాయి. ఆడవాళ్ళు భయంతో గొల్లు

మన్నారు. ఇలా జరుగుతుందని ఆడది అనుకోలేదు. కోపంలో ఆవేశంలో యిలా చేశాడు కాని లేకపోతే ఎన్నరూ యిలా చెయ్యరు. ఆడది వెంటనే భయంతో బిక్కచచ్చిపోయింది. నలుగురిలో ఎంత అవమానం! నేలపై చెదిరివున్న బియ్యంవేపు చూసింది. దుఃఖంతో ఆమెకళ్ళ నీళ్ళు తిరిగేయి. వెంటనే కోపంతో, కోపంతో మతిబోయిన, పగబట్టిన పాములా బుస కొట్టింది—“ఆడదాని బట్టాట్టుకు లాగుతావురా! నీ కప్ప సెల్లెళ్ళు లేదురా, సేతులెలా వొచ్చినాయీరా, నా కొడకా” అంటూ ఫెడీమని చెంపకేసికొట్టింది. అప్పటి కాయడు ద్వారం దగ్గర నిలుచుని వున్నాడు. తలుపు తీసేవుంది. దెబ్బకు కొంచెం జోగి, మొహంతిరిగి వెనక్కిపడిపోయాడు. ఆడది కెవ్వుమని కేక పెట్టింది. బండిలోవాళ్ళు గొల్లుమన్నారు. చీకట్లో వంటెనకింద అడుగున నది నిశ్శబ్దంగా ప్రవహిస్తోంది. నా కాళ్ళ దగ్గర చెదిరిన బియ్యపుగిండలు నవ్వుతున్నట్లున్నాయి. ఆహారసమస్య అంటే ఏమిటో అర్థమయింది.

రచనాకాలం : సెప్టెంబరు 1951

పొగ చూరిన గోడలు

ఒక బండీ, రెండేడ్లూ ఒక చిన్న మడిచెక్కా, తాటిపెండె—
ఇదీ తన ఆస్తి. దీని సిగ తరగా, వొంటికి వట్టై వేళ్ళొచ్చాక
యీమాత్రం చేసుకోవడానికి యింటిల్లపాదీ రెక్కలు విరుచు
కోవలసివచ్చింది. ఛీ ఎదవబతుకు ! అనుకున్నాడు అప్పన్న.
అయితే యీ ఘారిలో యీమాత్రం ఎవరికుంది, అని సం
తృప్తిపడ్డాడు మళ్ళీ.

బాగా రాత్రయిందేమో చీకటి దట్టంగా కాటుకలా
వుంది. అయితే నేం, తన పూరు పొలిమేరకు వచ్చేశాడు
అప్పన్న. ఈ ప్రదేశంలో తనకు వట్టై వళ్ళ పరిచయముంది.
ఇంక తను కళ్ళొమ్మాసుకుని యింటికి చేరుకోగలడు. చెరువు
గట్టుమీద పురుగూ బుట్రా కాళ్ళలో పడకుండా చేతిలోని
మువ్వకట్టిన చేపాటి కర్రచప్పుడు చేసుకుంటూ నడుస్తున్నాడు
అప్పన్న. అంతా అతి నిశ్శబ్దంగా ఉంది. కనుచూపుమే-
దూరంలో, తన ఊరిలో వొకటి రెండుదీపాలు, వొకటిరెండు
చిన్నచిన్న చలిమంటలు మసకమసగ్గా కనిపిస్తున్నాయి. ముసక
తనంలో కొంచెం రేచీకటున్నది అప్పన్నకి. అయినా అది
తన పనుల కేమీ అడ్డురాలేదు యింతవరకూ. చెరువుగట్టు
మీద ఓ నిముషం నిలబడి తలెత్తి పూరువేపుచూశాడు. చీక
టిలో దృష్టి కేదీ సమంగా ఆనలేదు. ఇదేమిటీ ఊరు అప్పుడే
నిద్రపోతూందేమిటి అనుకున్నాడు. ఈ ఊరు తన తల్లితండ్రు-
లు, తాతముత్తాతలు, తను పుట్టిపెరిగిన పూరు. కాని

ఇప్పుడు ఈ ఊరంటే అసహ్యమేస్తోంది; వొళ్లు మండుతుంది. ఊళ్లో ఎవళ్ళకీ తాగడానికి గంజనీళ్లు లేవు. కాని బుర్రతిరుగుడు చూస్తే ఎక్కువ. మంచీ, మర్యాదా, న్యాయం, ధర్మం అనేవి ఎవరిదగ్గరా లేవు; ఎవడికీ బతకడం చాతకాదు; ఎవడైనా బతుకుతుంటే చూడలేరు. ఎవడూ మంచిగా వుండడు; ఎవడేనా మంచిగావుంటే వుండనివ్వరు. తను కొత్తగా బండీ, ఎడ్లూ కొన్నాడు. ఊళ్లో ఎవడికీ యిటువంటి ఎడ్లుగాని, బండిగాని లేవు. ఊరంతాకలిసి ఓ వంద కొంపలున్నా పట్టుమని నాలుగుజత లెడ్లు లేవు. అవికూడా రేపో ఎల్లుండ్లో చచ్చేటట్లుంటాయి. అంచేత ఈ ఊరివాళ్లందరికీ కడుపుమంట. ఛీ! అనుకుంటూ నడుస్తున్నాడు.

ఊళ్లో అందరూ అసలే దర్జిదులు. దానికితోడు చాలమంది సోమరిపోతులు. డబ్బంటే అందరికీ ఆశే. కాని ఎవడికీ ఆర్జించడం చాతకాదు. ఒక పూటకి గంజనీళ్ళుదొరికితే రెండుపూటలు పనిచెయ్యరు. కాని ఎవడేనా కష్టపడి సంపాదించుకుంటేమాత్రం చూడలేరు. అందరికీ దేవుడంటే పరమభక్తి, అతి భయం. కాని అంతా పాపాలు చేస్తూనే వుంటారు. చిత్రం!

తనంటే వాళ్ళకీ ఈర్ష్య. తనకిమాత్రం ఏముంది? తన తండ్రి తన కా యిల్లా, ఈ చేపాటికక్ర్రా వదలిపెట్టాడు. తన కష్టారితంగా ఎడ్లూ ఓ మడిచెక్క సంపాదించేడు. ఈమధ్య బండీ ఎడ్లూ కొన్నాడు. అయితే తను కష్టపడి పనిచేస్తాడు. తన పెళ్ళాం పొలంలో పనిచేస్తుంది. కూతురు పీడ్లలో బండ రాయిమీద చిన్న దుకాణంపెట్టి ఎండు చేపలూ, గోంగూర,

మిరపకాయలు, ఉల్లిపాయలు అమ్ముతుంది. పేడ తెచ్చి, పిడకలు పెట్టి బ్రాహ్మలకూ, కోమట్లకూ అమ్ముతుంది. కొడుకు చిన్నవాడైనా మంచి ప్రయోజకుడు. ఇలా యింటిల్లవాడీ కష్టపడి నాలుగు రాళ్ళు చేసుకుంటే పూరిబాబుగారి సొమ్మేదో పడేసుకున్నట్టు యీ పూరివాళ్ళ కెందుకు కడుపుమంట ?

తమ బండీ, ఎడ్లూ కొన్నాక తన జాగాలోనే తన ఇంటి పక్కన సాల వేసుకుందామని, బ్రాహ్మలింటికెళ్ళి మంచిరోజు కనుక్కుని, నేరడరాట తెచ్చి పాతేడు. ఊరువాళ్ళందరికీ మహా కడుపుమంటగావుంది. వీడు సాల ఎలాగేస్తాడో చూడమా అంటూ నలుగురూ చేరేరు. సాల వెయ్యడానికి వీలు లేదన్నారు. అది తన జాగా అన్న విషయం లోకమందరికీ తెలుసన్నాడు. వాళ్ళు కాదన్నారు. అయితే మరి ఎవరిది ? ఏ వొక్కడికీ ఆ జాగా తనదని చెప్పడానికి గుండె లేకపోయాయి. అందులో ఓ తెలివైనవాడు, ఆ జాగా ఎవరిదీ కాదు అమ్మవారిదన్నాడు. ఇంకేం, మంచి సాకు దొరికింది. ఆ జాగాకే కొంత దూరంలో వొక రాయివుంది. దానికి పూజా పునస్కారం జరుగుతుంది. కాని ఈ జాగామాత్రం తనదే నన్నాడు. కావేషీలు పెరిగాయి; దొమ్ములాట జరిగింది. కోర్టుకెక్కతా నన్నాడు కాని కేసు పోతుందని తెలిసి వాళ్ళు పూరుకున్నారు. కాని అప్పటినుండి వాళ్లకి మరీ కడుపు మంటగా వుంది; కావేషీలు బాగా పెరిగిపోయాయి.

వాళ్లకి మనసులో కోపముంటే నాదగ్గరకొచ్చి చూపించరాదా? నోరులేని జంతువు అదేం చేసింది? అనుకున్నాడు అప్పారావు. సలసల కాగిన గంజితెచ్చి తన ఎద్దుమీదపోశారు;

అరిచెయ్యిమేరచర్మం, కాలిపోయింది. ఎంత బాధపడుతూందో? అరవదు, లేవదు, గడ్డి తినదు, కుడితి తాగదు. పాషం నోరు లేని జంతువు, అదేం తప్పచేసింది? అనుకుంటూ మెల్లిగా నడుస్తున్నాడు.

పోన్నూరు మంగలాడికి పశువులవైద్యం తెలుసునంటే అక్కడికి పరుగెత్టేడు అప్పన్న. వాడు పావలా పుచ్చుకొని నూనెలో మందు కలిపిచ్చాడు. ఈ నూనె రాసి జల్లేడాకేసి కట్టమన్నాడు. రెండు రోజులకల్లా పుండు నల్లగా మాడిపోతుంది చూచుకోమన్నాడు. చేతిలో పట్టుకున్న కొబ్బరిచిప్పలో నూనె పుందో వాలికిపోయిందో అని వేలుపెట్టి చూశాడు అప్పన్న.

కొంచెం దూరాన్న మామిడిచెట్లమధ్య నల్లమారమ్మ గుడి తెల్లగా కనిపిస్తోంది. లోపల చిన్న దీపంకూడా వెలుగు తూన్నట్టుంది. గుడివేపు తిరిగి, చేతిలో చిప్ప నేలపెట్టి దండం పెట్టుకున్నాడు. “తల్లీ నల్లమారమ్మ, రచ్చించు తల్లీ, ఎద్దు లేచి తిరుగుతే నీకు కోడిపిల్ల నిచ్చుకుంటాను తల్లీ” అని మొక్కుకుని మళ్ళీ నడక మొదలెట్టాడు అప్పన్న. కాలి కేదో గట్టిగా తగిలింది. “హై దీని సిగ్గొయ్య. ఏటది? నాగలిదుక్క. ఆరి! ఈళ్ళు నా దారికడ్డంగా వొగ్గిశారేటి?” అని తిట్టుకుంటూ కాలితోటి దానిని చెరువులోకి తోసేశాడు. చెరువులో నీరు లేదులే తుమ్మచెక్క నానిపోవడానికి అనుకున్నాడు. తన పూరుకూడా ఈ చెరువులాగేవుంది. పటంనూర్పులైన నాలుగు రోజులూ డోరు కలకలలాడినట్లే వర్షాలుపడిన నాలుగురోజులూ చెరువులో నీళ్ళుంటాయి. తరవాత కాలమంతా చెరువు

గర్భంలో బారెడుమేర బురదనీళ్ళు; ఊళ్లో కొంచెం గంజి నీళ్ళు—అంతే. ఛీ! ఏం బతుకు! అనుకున్నాడు.

ఊరు దగ్గరపడింది. ఈ గట్టుదాటితే ఊరు. చీకట్లో ఒక కాగడా, ఊలక్కు భజనా తనవేపు వస్తున్నాయి. “నారాయణ, నారాయణ” అనుకుంటూ ఎవరో శవాన్ని మోసుకొస్తున్నారు. “ఇదేటి యింటికాడ కొస్తుంటే శవ మెదురు పడింది? చీతారాం, చీతారాం” అనుకున్నాడు అప్పన్న. బూరుగుచెట్టుకింద కొచ్చేసరికి భజన దగ్గరపడింది. మాలాళ్లు భజన చేస్తున్నారు. ఆ పూరికి భజనపార్టీ అదొక్కటే. ఎవరుచచ్చినా యీ మాల చిన్నిగాడి భజనపార్టీని పిలుచుకుపోతారు.

“ఎవరురా సిన్నిగా” అన్నాడు అప్పన్న.

“గొల్ల రామయ్యకొడుకు”

“అలాగా” అన్నాడు అప్పన్న పరధ్యాన్నంగా.

“రెండు మేకలున్నాయి గదా, నాలుగు రెమ్మ లిరుద్దామని బాపనోళ్ల రావిసెట్టెక్కినాడు. నాగుపాము కుట్టేసింది.”

“రామ రామ”

“అక్కడ నాగుపా ముందని అందరికీ తెలుసు. ఆడికీ తెలుసు. కాని ఆడి కరమంకాకపోతే ఆ మారాజు జోలి కెందుకెళ్లా లీడు, సెప్పా? మంత్రాలు తంత్రాలు ఏయించినారు. కాని ఏటి నాబం?” అని చెప్పకెళ్ళిపోతున్నాడు సిన్నిగాడు. అప్పన్న కీదంతా వినాలని కుతూహలంలేదు. “పోనీనేరా ఎందు కా సోద, ఆడి కాయురుదాయం సెల్లింది. ఎవ డేటి

సెయ్యగలడు. కాని సిన్నిగా, మా యింటిపప్పుగాని ఎల్లినా వేట్రా, ఎద్దు కెలాగుందో ఏటైనా తెలుసా?" అన్నాడు అప్పన్న ఆతృతగా.

“నీ ఎద్దు కేట్రా, మారాజునా గుంది. చాకలి సత్తి గాడు దిష్టితీసి జల్లేడాకు కట్టమన్నాడట. నీ కోడలు కొడవలి కాల్చి, అగ్గితీసి, బుగ్గితీసి దిష్టితీసి పెంటమీద వొడేసింది. జల్లుడాకు లేరి ఆవదంలోముంచి కట్టేసింది. ఎద్దు మారాజులా నెగిచి తిరుగుతూంది” అని చరచర నడిచివెళ్లేడు సిన్నిగాడు. తన్ను వదిలిపెట్టి భజనపార్టీ వెళిపోతూంది. పరుగెత్తి వెళ్ళి కలుసుకొన్నాడు. “గూటిలోని రావసిలకా గూడు దాటి పోయేరా...” అని పాడుకుంటూ భజనపార్టీ సాగిపోయింది. “అమ్మయ్య, బతికింది ఎద్దు. ఇంతకీ తన పెళ్లాం తెలవైంది” అనుకుంటూ తాటిపెండెలోంచి నడిచేమ అప్పన్న. యిల్లు దగ్గరపడింది. ఇం కేముంది ఈ తాటిపెండె దాటితే తన ఇల్లు.

“అమ్మయ్య ఎద్దు బతికింది. తల్లి మాలచిత్రి, నల్లమారమ్మ రచ్చితే ఈ ఊరోళ్లేటిసెయ్యగలరు” అని మళ్ళీ ఆలోచనలోపడ్డాడు. ఎద్దు చస్తే నూరురూపాయలు నష్టం. కానీ పరకా గనుకనా—ఇంతకీ తన పెళ్లాం పిల్లలూ అదృష్టవంతులు. ఈ బండి కాని సంతలకి తోలితే వొకేసారికే అయి దారు రూపాయలు దొరుకుతాయ. పట్టుమని నాలుగునెలలు తోలితే, నూరు రూపాయలు చెయ్యవచ్చును. కూతురికి భజంతీమేళం, గేసులైటూపెట్టి పెళ్ళిచెయ్యవచ్చును. పట్నం సంబంధమే చెయ్యాలి. పట్నంపోతే నాలుగు మెతుకులు

తింటుంది. ఛీ, ఊళ్లో సంబంధంమాత్రం చస్తే చెయ్యకూడదు. గంజికీ లేని దరిదులు.

గొల్లుమని గోల వినిపిస్తోంది. పరధ్యానంనుండి ఒక్కసారి మేలుకుని తలెత్తిచూసేడు. ఇంకేముంది ఊరు అంటుకుంది. మంటలు ఎర్రగా ఆకాశానికి ఎగురుతున్నాయి. “ఓరి బాబోయ్, నాలలో ఎడ్లుండిపోనాయ్ బాబో, యిప్పినారో లేదో...” అని అరుచుకుంటూ పరుగెత్తాడు అప్పన్న.

ఊరంతా అల్లకల్లోలంగా వుంది. మంచాలూ, చింకి పాతలూ అవీ దారికడ్డుగా పారేశారు. ఆడాళ్ళు, పిల్లలూ అటూ యిటూ పరుగెత్తుతున్నారు. ఏడుపులు, మొర్రలు, తిట్లు, శాపాలు.

అప్పన్న పరుగెత్తుకుంటూ ఇంటిదగ్గరకొచ్చేడు.

“ఎడ్లు, ఎడ్లు, నచ్చీ” అని కేకేశాడు. లచ్చి ఏడుస్తూ, తిట్టుకుంటూవచ్చి “ఇప్పేసి బాపనాళ్ల దొడ్లో వొగ్గిసినాను మామా” అంది. అప్పన్న మనసు కొంచెం కుదుటబడింది. తన సాల కాలిపోయింది.

బండి కాలుతోంది. దగ్గరి కెవరెళ్ల గలరు? ఎవరార్ని గలరు?

“మన సాలకి జాతినచ్చివో డేవడో అగ్గెటేసినాడు” అంది లచ్చి తిట్టుకుంటూ. పల్లెటూర్లో ఇంటికి నిప్పుపెట్టడం అతి తేలిక, అతి సాధారణం. “సూడలేని యెదవ మన సాలొక్కటే కాలి ఊరుకుంటుందనుకున్నాడేటి” అని వేపచెట్టు కిందకొచ్చి రాతిబండమీదకొచ్చి చలికిలపడ్డాడు. అప్పన్నకి మతిపోయింది. అతడి కేమీ అర్థంకావడంలేదు.

మంటలు పూర్తిగా ఆరిపోయాయి. ఊళ్ళో అల్లరి సద్దు కుంది. “ఊళ్ళో సగంకొంపకాలిపోనాది, మామా” అంటూ లచ్చి దగ్గరగా వచ్చి అప్పన్నవొంటిమీద చెయ్యివేసింది. అప్పన్న వొక్కసారి కళ్ళెత్తి లచ్చివేళు చూశాడు.

“ఎలాగున్నావ్”

“బండి కాలిపోయింది. మళ్ళీ బండి సేయించాలంటే ఎన్నబైరూపాయి లవుతాది, ఎక్కడ తెచ్చేది సెప్ప?”

“సరినే, మన మేటి సెయ్యగలం. నెగు, మంచమేత్తాను తొంగుందువుగాని...” అన్నది లచ్చి.

“ఆళ్ళు బతకనేరు, యింకోరిని బతకనివ్వరు. ఎదవ జలమ. మనిసి జలమెత్తగానే సరా” అంటూ లేచి, చెవి లోంచి చుట్టపీకతీసి ఎలిగించి, చెట్టుకింద మంచంమీద నడుం వాల్చి పడుకున్నాడు అప్పన్న.

చీకట్లో ఆకాశంమీద చుక్కలు మిలమిల మెరుస్తున్నాయి. వేపచెట్టుమీది గబ్బిలాలు రెక్కలు చప్పుడు చేస్తున్నాయి. అప్పన్నకి నిద్ర పట్టడంలేదు. ఇలా తనీ పూళ్లో ఎంతకాలం బతగ్గలడు? ఊరంతా విరోధులే. తనెవ్వరికీ ప్రపకారం చెయ్యనిమాట నిజమే. కాని తను ఎవ్వరికీ అపకారంకూడా చెయ్యలేదు. తను ఎవడికడుపు కొట్టి అన్యాయంగా డబ్బు సంపాదించలేదు. తన రెక్కలు విరుచుకొని, చెమటోడ్చి నాలుగురాళ్ళు చేసుకున్నాడు. అయితే మరి వాళ్ళ ఈర్ష్యకు కారణమేమిటి? దారిద్ర్యం, మూర్ఖత్వం, అజ్ఞానం, అవినీతి వ్యాపించివున్న యీ పూళ్ళో కానీ లాభ ముందంటే ఎటువంటిపాపాలు చెయ్యడానికై నా నెనుదియ్యరు.

అయితే తన్ను బాధించితే వాళ్ల కేమిటి లాభం? ఏమీలేదు.

కాని నీతి అన్నది పూర్తిగా చెడిపోయినతరువాత పచ్చగా వున్నవాడిని చూడ లేకపోవడమే నీతి అయింది. అయితే వీళ్లతో విరోధంగా ఈ ఊళ్ళో యింక బతకడం కష్టం. వాళ్లతో రాజీ చేసుకోవాలి, అని ఆలోచిస్తుండగా ఎప్పుడో నిద్రపట్టింది అప్పన్నకి.

“నెగు, నెగు తెల్లారింది” అన్నది లచ్చి.

అప్పన్న లేచి కళ్లునులుపుకొని, చుట్ట వెలిగించి, కాని పోయిన మొండిగోడలవేపు చూసేడు—అప్పుడే అంతా యిల్లు తుడుచుకొని, యిళ్ళల్లో నామాను సద్దుకుని వీధుల్లో తిరుగుతున్నారు. వెమరుబద్దలూ, తాటికమ్మలూ, వున్నవాడు ఒక రిద్దరు నేతకూడా మొదలుపెట్టేరు. ఎవరి మొహాల్లోనూ యిల్లు కాలిపోయాయనే విచారం ఏమీలేదు. అప్పన్నకు ఎందుకో ఆశ్చర్యమేసింది—

“యిల్లు కాలిపోతే మారాజుల్లా తిరిగేస్తున్నారేటి?” అన్నాడు అప్పన్న—

“నేకపోతే వుర్రెట్టుకోమంటావేటి! మంచోడివే—” అంటూ లచ్చి మంచం ఎత్తి యింట్లోకి పట్టుకుపోయింది— అవును నిజమే, ఈ వెధవచూరు ఏడాదికి రెండుసార్లయినా కాలుతుంది. రోజూ చచ్చేవాడి కెక్కడకని ఏమస్తారు.

“నచ్చీ, ఇలా బతకనేమే ఈ ఊర్లో. ఎంత కాలమేటి యీ ఇరోదం” అన్నాడు అప్పన్న.

“ఏటి సేతూ రేటి? జాతిసచ్చిన యెదవలు! రానీ కళ్లాపు చల్లుతాను. తీసీరా నాయనా, నాదగ్గ రీ యీసాలు—”

“నచ్చి నీకు గ్యానం లేదే. నువ్వే కయ్యానికి కాలు దువ్వినావు. మొదటికాడినుంచి, ఆడోళ్ల నందరినీ నోటి కొచ్చినట్టు తిట్టినావు — ఆల్లని నానా మాట లాడినావు. తప్పు కాదా? ఆల్లతో యిరోదం ఏటిలాబం సెప్ప?” అంటూ బోధపరిచాడు. లచ్చికి డబ్బుందన్న గర్వం లేకపోలేదు. తక్కిన వాళ్లందరినీ తక్కువగా చూడడం, నానా మాట లాడడం కూడా వుంది.

“అయితే ఏటి సెయ్యమంటావేటి? ఆల్ల కాల్గొట్టుకో మంటావేటి?”

“అదికాదే ఎ్రిదానా, ఆల్లతోటి యిరోదంమానుకుని, కలిసి మెలిసి నడుసుకుపోతే సరి. ఆల్లతో, యిరోదం పెట్టుకుని మనం బతకనేం. ఇయాలతో రాజ్ అయిపోవాల—” అని లేచి నాలుగు చల్లిమెతుకులు తిని కరణంగారింటికి బయలుదేరేడు.

కరణంగారి ఇల్లు పెంకుటిల్లు. ఇంటిముందు ఎత్తుటరుగు లున్నాయి. ఈ అరుగులకి పక్కనేవున్న వేపచెట్టు నీడనిస్తుంది. కరణంగారు అరుగుమీద తీవిగా కూర్చుని చుట్టపొగ వదులు తున్నారు. చుట్టూ చాలమంది కూర్చున్నారు. ఇళ్ల నేతకి వెదురుబద్దలు, రాటలు, తాటికమ్మా—వీటిగురించి సలహా కొచ్చేరు—

“రామిగాడి తాటిపెండెకమ్మ సాలను బాబు. తమ రో నాలుగు రేకులు సాయంసేత్తే సాలు బాబయ్యా” అన్నాడు గొల్ల వెంకడు.

“ఇద్దునుగాని, ఓ చిన్న చిక్కుందిరా. మా అన్నయ్య గారి కుమార్తెకు వచ్చే శ్రావణంలో వివాహం. ఇక్కడే చేసుకుంటారట. మా వెనక సాలం ఆవులసాల నేయించాలి. పెరట్లో దడి కట్టించాలి. పందిరి వేయించాలి. అంచేత ఇప్పుడు పీలుపడదురా. లేకపోతే వెధవ కమ్మరేకులు భాగ్యమా ఏమిటి?” అన్నాడు కరణం.

ఒకసారిచ్చి అలవాటుచేస్తే ప్రతిసారీ అడుగుతారు--- వెధవ ఊరు, తెల్లవారితే కాలుతూనేవుంటుంది అనుకున్నాడు కరణం. కమ్మరేకులు వాళ్లకి పెద్ద సమస్య అయింది. ఎలాగ? ఊళ్లో ఎవడిదగ్గర ఉన్నాయి.

అప్పన్న మెల్లగావచ్చి కరణానికి దండంపెట్టి కూర్చున్నాడు—

“ఏమోయ్ అప్పన్నా ఏ మిలావచ్చావ్” అని పలకరించాడు కరణం—

“ఏం నేను బాబు. ఊరు కాలిపోయిందిగదా” అన్నాడు అప్పన్న.

“అయితే నీ కేటినేరా. ఏం లేనోడివా? ఈసారి అప్పన్న పెంకుటి లేయిస్తాడు బాబూ” అన్నాడు గొల్ల వెంకడు— గొల్ల వెంకడు ఎండిపోయిన ములంచెట్టులా ఉంటాడు. గోచీ తప్ప రెండో బట్ట కట్టి ఎరుగడు.

అప్పన్న కీ విసురు అర్థమయింది. కాని తను దెబ్బలాటకి రాలేదు. ఎలాగైనా రాజీ చేసుకుందామనే సంకల్పంతో వచ్చాడు.

“కమ్మ రేకులు గురించి మాటాడుతున్నామోయ్. నీకు తాటిపెండె వుందికదూ” అన్నాడు కరణం.

“నేకేం బాబూ—అయితే ఓ సిన్న మనవి బాబు, యినండి. తొలీత మా ఇల్లంటుకుంది. ఎలా గంటుకుందో ఆ పాపం పున్నెం బగమంతుడి కెరిక. పోతే పోనీ, ఊరంతా కాలిపోయినాదికదా. ఎవరే? సెయ్యగలం. కాని బాబయ్యా ఈ ఇరోదాలు ఎంతకాలం బాబయ్యా. ఒకూర్లో ఉన్నతరు వాత కట్టమొచ్చినా సుకమొచ్చినా. ఒకడి కొకడు కాకపోతే ఎనాగు! బాబు, ఈళ్ళతో నాకు ఇరోదం నేదు; నే నెవడికీ అపకారం సెయ్యనేదు బాబయ్యా. నా సేతనయితే సాయం సేయడానికీకూడా తయారుగున్నాను. ఈ ఏలతో అంతా సదుగుకుపోవాల” అన్నాడు అప్పన్న.

బయలుదేరినాడు బాబు కావందు—అందరినీ అందు కుంటా డిక—”అన్నాడు రామునాయుడు. రామునాయుడి శరీరమంతటికి మీసాలే బలంగా కనిపిస్తాయి. గొర్రెపందేల్లో డబ్బంతా కర్చయిపోయినా మీసాలుమాత్రం చెక్కుచెదర కుండా మిగిలాయి. అప్పన్న ఈ మాటలను లక్ష్యపెట్టక మళ్ళీ అందుకున్నాడు. “బాబో నాకు తాటిపెండుంది. కమ్మరే కులు వొత్తుగున్నాయి. నా ఇంటికీ, సాలకీ కాక మరో రెండి ల్లకి సరిపోయే రేకులున్నాయి. కట్టమనేది అందరికీ వొత్తాది. ఒకడి నొకడు ఆడుకోకపోతే ఎనాగ ? కావలసినో డొచ్చి నాలుగు రేకులు కొట్టుకోమను బాబు—నే వొద్దన్నానేటి— అవుసరం అందరికీ వొత్తాది. అంతేకాదు బాబయ్యా—నా ఒండి కాలిపోనాది—నా గొడ్లకి పని నేదు—ఏరుప్రాతకాలం

గదా—ఊర్లో అందరం పూసుకోవచ్చు వాటిని — ఏటి బాబు— ఏటుండిపోతాది? పోయేటప్పు డొట్టికెలిపోతా మేమిటిబాబయ్యా—సెప్పండిబాబు తెలిసినోరు—”అన్నాడు అప్పన్న—

సభలో గుసగుసలు బయలుదేరాయి. రామునాయుని కిది ఇష్టంలేదు. రామునాయుడు వాళ్ళందరికీ నాయకుడు. అతని కదే గర్వం. అప్పన్నంటే వాడికి మహాకోపం. ఈర్ష్య-కారణం అప్పన్న డబ్బున్నవాడు. డబ్బుతో వాడికి పలుకు బడికూడా రావచ్చును. అప్పుడే తన విలువ తగ్గిపోతుందేమో నని అతనికి అనుమానంగావుంది. అప్పన్నని విచ్చలవిడిగా వొదిలేస్తే ఇంకేముంది. మరో నాలుగురోజులుపోతే నాడి ముందు తను దిగదుడుపు అవుతాడు.

“చాల్లేరా, నువ్విచ్చినావు మే ముచ్చకున్నాము—” అన్నాడు మీసాలు మెలివేస్తూ. కాని కొంతమందికి అప్పన్న సలహా సబబుగానే ఉందనిపించింది. కష్టమొచ్చిన సమయంలో సాయం చెయ్యడానికొచ్చేడు. ఈ సమయంలో ఇంకోకొద్దైతే వీళ్ళందరినీ ఏడిపిస్తాడు.

“అప్పన్న సెప్పింది సబబుగానే వుందేన్. ఎల్లకాలం ఇరోదమేటి? పొన్నూరో డేవడేనా సూత్రే మొగంమీ దూసే త్తాడు” అన్నాడు చాకలి సత్తిగాడు. సత్తిగాడిని కొంతమంది బలహరిచారు. అప్పన్న మించివాడు. వా డేవరికీ అపకారం చెయ్యలేదన్నాడుకూడా కొందరు; “బాగుందేన్, అప్పన్న సెప్పిందే సత్తెం—నేకపోతే అడు ఊర్లో ఫట్టిపెరిగినాడు, అడి తోటి యిరోదమేటి, మూరకత్వం—”అన్నాడు గొల్ల వెంకడు.

గొల్ల వెంకడు ఈ మాటనడం కొందరికే ఆశ్చర్యమేసింది. వాడు రెండో నాయకుడు—ఇంకేముంది, అంతా దారిలోకొచ్చా రన్నమాట. అప్పన్నకి ధైర్యమొచ్చింది. ఫలించింది తన పథకం. కాని కొంతమంది ఒప్పుకోలేదు—వాడిదగ్గర యీ రోజు నాలుగు కమ్మరేకులు పుచ్చుకుంటే మరీ అలుసయిపోతా మన్నారు కొంతమంది. రామనాయుడికి ఇష్టంలేదు అప్ప న్నతో రాజ్ చేసుకోవడం—కాని గొల్ల వెంకడు మాత్రం అప్పన్న సహాయం తోసిపచ్చకూడ దన్నాడు—అంటే నాయ కత్వం చీలిపోయింది. కాని ఎవరూ ఒక నిర్ధారణకూ, నిర్ణ యాసికీ రాలేకపోయారు—రామనాయుడు వయసులోనూ, జాతిలోనూ, పలుకుబడిలోనూ పెద్దవాడు—నిరాటంకంగా నాయకత్వం నిర్వహించినవాడు—ఫటుక్కున లేచి, కోపంగా క్రర నేలకు కొట్టేడు; మీసాలు మెలివేసి గుడ్డెరజేసేడు. కూర్చున్నవాళ్ళంతా వాడివేపే చూస్తున్నారు—అందరినీ తన వేపుకి మెల్లిగా లాక్కున్నాడు. చివరి నిర్ణయం తనచేతిలోకే వచ్చింది—వీటో ప్రయోగించేడు—

ఓ రెల్లండా—మా గనవైన దర్మరాజు బయలుదేరి నాడు—నెగండా” అని గబాలున లేచి, తుబుక్కున పుమ్మి బయలుదేరేడు—అంతా పొలోమని లేచారు. పకపక నవ్వు కుంటూ నాయుడి వెనకాతల వెళ్ళిపోయారు.

అప్పన్న కేమీ తోచలేదు. ఏమీ అర్థం కాలేదు. ఇంటికొచ్చి విధిలో నులకమంచంమీద కాళ్ళు చాచుకుని పడు కున్నాడు—ఎదురుగుండా మసిబారిన మొండిగోడలు నవ్వుతు న్నట్లు కనిపించేయి.

చీ క టి దే శం

రాధ నాలుగోక్లాసు చదువుతోంది, రాధంటే వాళ్ళమ్మకీ నాన్నకీ చాలాముద్దు. నాలుగోక్లాసు చదువుతోందిని కాదు. చదవకపోయినా ముద్దే బడికెళ్ళేముందు వాళ్ళమ్మ రాధకి నీళ్ళుపోసి, తలదువ్వి, గొనువేసి “జాగ్రత్తగా వెళ్లిరా తల్లీ” అని నరిసిగాడిని సాయమిచ్చి పంపిస్తుంది. నరిసిగాడు రాకపోతే మ రెవరేనా దిగజెట్టి రావలసిందే. “దగ్గిరేకదూ బడి, ఒక్కరై వెళిపోతుందిలే” అని వాళ్ళనాన్న ఎప్పుడో అంటే “అమ్మో చిన్నముండ, ఒక్కరై ఎలా వెళ్తుతుందండీ, మీకు వెర్రిగాని, అయినా బడిపిల్లలు పెంకివెధవలు-దారిలో అమ్మాయి నెవరేనా పలకతో తలమీదకొడితే, పెనిసిలుతో కంట్లో పొడిస్తే ఏందారి? మీ రెళ్ళి దిగజెట్టిరండి - లేదా, నే వెళ్లొస్తాను” అంటుంది వాళ్ళమ్మ—వాళ్ళమ్మ నోటికి తాళం వెయ్యలేం—

రాత్రి ఎక్కాలు కంతతాపెడుతూంటే వాళ్ళమ్మ రాత్రిళ్ళు ఎక్కువసేపు మేలుకోవద్దని కోప్పడి పడుకోజెట్టింది—కాని రాధ ఒకంతకి నిద్దరపోదు—వాళ్ళమ్మని మాటలతో కాల్చుకుతింటుంది—

“అమ్మా, నిద్దరరాదే” అన్నది రాధ—

“గట్టిగా కళ్ళు మూసుకుపడుకో తల్లీ—అదే వస్తుంది” అన్నది వాళ్ళమ్మ—

“అమ్మా, ఎక్కాలు చదవకపోతే మాష్టారు కోప్పడు తారేమో రేపు” అని సందేహంగా అంది రాధ.

“వెధ వెక్కాలు, రాకపోతే పోసేలే తల్లి—నువ్వేం ఉద్యోగాలు చెయ్యనక్కర్లేదు. — ఊళ్ళేలక్కర్లేదు— మీ నాన్నగారు, మేష్టరుగారికి కబురుపెడతారులే ని నేనీమీ అనొద్దని” అంటూ రాధపీపుమీన చేత్తో జోక్లాట్టింది వాళ్ల ముక్కు.

“నాన్నంటే మాష్టారుకి ఎందుకూ భయం” మళ్ళీ అడిగింది రాధ.

“మీ నాన్న తాళిల్దారు—అంచేత ఊళ్ళో అంతా భయపడతారు. ఇంక పడుకో—”

“మా మాష్టారు చాలామంచివారు” అంటూ గొణుగు తోంది రాధ.

“పడుకో అమ్మా, ఇంక నన్ను విసిగించక—”

కాని రాధకి నిద్రపట్టలేదు. పక్కకి వొత్తిగిల్లి కిటికీ లోంచి చూస్తోంది.

చీకటి కంబళిలా నల్లగా ఉంది. అవతల గుడిశలోంచి రామిగాడు దీపపుబుడ్డిముందు కూర్చుని ఎక్కాలు గట్టిగా బట్టివేస్తున్నాడు. రామిగాడూ నాలుగో క్లాసే. కాని రాత్రిల్లో చదవకపోతే వాళ్ళనాన్న తంతాడు. రామిగాడికి పదహారెక్కాలు కంఠతా వచ్చు. ఏ బీ నీ డీ లన్నీ రాసే గలడు. కాకీ, మాంసపుముక్కా కథ పుస్తకం చూడకుండా అప్పచెప్పగలడు. పరీక్షల్లో ఫస్టుమార్కు వచ్చింది. క్లాసులో పిల్లలకే వాడంటే భయం. వాడి నెవరూ ఏమీ అనరు. ఎవరేనా అంటే జల్లులుకొడతాడు. నల్లగా ఎలుగుబంటలా

ఉంటాడు. రాధ వాడికోసారి తెల్లకాగితా లిచ్చింది. అంచేత రాధంటే వాడి కిష్టం.

మన్నాడు పొద్దున్న రాధ బడికి బయలుదేరింది— రామిగాడు వీధిగుమ్మంలోకొచ్చి “రాధా వస్తావా బడికి” అని కేకేశాడు. రామిగాడు లాగు, వాళ్ళనాన్నచిరిగినబనీను వేసుకున్నాడు. తలకీ ముఖానికీ నూనె రాసుకున్నాడు— ఎండలో వాడి శరీరం నల్లటి గాజుపెంకులా మెరుస్తోంది—

“కొత్త కా రొచ్చింది. మా నాన్న వస్తున్నారు నన్ను దిగబెట్టడానికీ” అన్నాది రాధ—

“ఓస్, పిరికి—నే నుంటే ఇంకా ఏం భయం” అని గర్వంగా నవ్వేడు రామిగాడు—

“ఇక్కడున్న బడికి కారెందుకూ ?” రాధనాన్నగారు వీధిలోకొచ్చి రామిగాడినిచూసి “వీ డెవడు—వెధవ” అన్నారు.

“రామిగాడు”

“స్నేగో వెధవ—ఫో” అన్నారు వాళ్ళ నాన్నగారు— రామిగాడు పరిగెత్తెడు—

“స్నేగో అంటే ఏమిటి నాన్నా” అన్నాది రాధ—

“స్నేగో అంటే వీడిలాగే నల్లగావుండే వెధవలన్న మాట” అని నవ్వేడు వాళ్ళనాన్నగారు. రాధకూడా నవ్వింది— “అహోయ్, స్నేగో” అని మళ్ళీ నవ్వింది—

బడిదగ్గర రావిచెట్టుకింద పిల్లలంతా, పెంకుముక్కలేరి వెనుకనున్న చెరువులోకి విసురుతున్నారు—రామిగాడు రాధ దగ్గరకెళ్ళి ‘ఎక్కాలు వచ్చా’ అన్నాడు; రాధకి నవ్వొచ్చి

‘అహోయ్, స్నీగో’ అని పకపకమని నవ్వింది; పిల్లలంతా రామి గాడిచుట్టూ చేరి ‘స్నీగో, స్నీగో’ అనే కేక తేసి నవ్వేరు; రామి గాడికి కోపమొచ్చి, తేలుకుట్టివట్టు కేకలేశాడు. పిల్లలు మరింత ఉడికించారు; ఇంతలో బడిగంట కొట్టేరు.

క్లాసులో మాష్టరుగారు, రామిగాడిని ఎక్కాలు అప్ప చెప్పమన్నారు. రామిగాడు లేచి నిలుచుని, మాష్టరుగారి పొడుంవాసనకి ఒక తుమ్ము తుమ్మేడు; వెనకాలనుంచి ఎవడో ‘స్నీగో’ అన్నాడు. పిల్లలందరూ నవ్వేరు; అందరూ మళ్ళీ అన్నారు.

“ఏమి టా అల్లరి” అని మాష్టరుగారు కోపంగా కసి రేరు. రామిగాడు ఏడుపుమొహంపెట్టి “పిల్లలంతా నన్ను స్నీగో అంటున్నారు” అన్నాడు. “అలాగా” అని మేష్టరుగారు బెత్తంపట్టుకుని ముందుకొచ్చేరు. పిల్లలు కిక్కుకుమనసుగాడా కూర్చున్నారు; రామిగాడు వెక్కిరివెక్కిరి ఏడుస్తున్నాడు. పిల్లలందరికీ జాలేసింది; రామిగాడు ఏడవడం వాళ్ళదే మొదటి సారి చూడడం; మాష్టరు మెల్లిగా చెప్పడం మొదలుపెట్టేరు; “స్నీగో అంటే మీకు తెలుసునా? ఆఫీకా అనే దేశంలో మనలాగే ఉండే మనుషులు; వాళ్ళకి ఎండ ఎక్కువ. అంచేత నల్లగావుంటారు; వాళ్ళు పాపం, చాలా బీదనాళ్ళు; వాళ్ళకి బట్టలు లేవు; తిండినికీ అన్నంలేదు; అంచేత వాళ్ళది చీకటి దేశం అన్నారు.”

తెల్లగావుండే ఇంగ్లీషువాళ్ళు వాళ్ళని చాలా బాధలు పెడుతున్నారు. వాళ్ల పిల్లలు రామిగాడిలాగే వుంచి చురు

కై నవాళ్ళూ, బలమైనవాళ్ళూను; మన రామిగాడు ఎంత బలమైనవాడు" అన్నారు. పిల్లలందరికీ రామిగాడిబలం తెలుసు; వాడు ఒకనాడు పందెంవేసి చేత్తో మాష్టరుగారి తేబిలు విరగొట్టేశాడు. మళ్ళీ మాష్టరుగారు చెప్పడం మొదలుపెట్టారు.

“కాని పాపం వాళ్ళు చాలా బీదవాళ్ళు; వాళ్లని బాధ పెడుతూన్న ఇంగ్లీషువాళ్ళని మీరు వెక్కిరిస్తారా లేకపోతే, పాపం స్వీగోపిల్లలని వెక్కిరిస్తారా? మీ చిన్నతమ్ముడిని ఎవరేనా కొడితే మీ రేంచేస్తారు?” అన్నారు మాష్టరుగారు.

“మా ఆమృతోటి నాన్నతోటి చెప్పతాం” అన్నారు పిల్లలు.

“అంచేత రామిగాడిని స్వీగో అని పిలవకూడదు; తప్పు; రామిగాడు చాలా మంచివాడు; వాడికి పదహారేక్కాలు కంతతానొచ్చు; మీ కొచ్చునా?” అన్నారు. పిల్లలు రామిగాడినిచూసి సిగ్గుపడ్డారు. రామిగాడూ, మాష్టరుగారూ మంచి వాళ్ళు; మాష్టరుగారు స్వీగోలగురించి ఇంకా కొన్ని కథలు చెప్పారు; ఆయనక్లాసులో ఎవరూ అల్లరి చెయ్యరు; ఎప్పుడైనా, ఎవరైనా మాష్టరుగారి పొడుండబ్బి దాచీస్తే “నా పొడుండబ్బి ఇచ్చినవాళ్లకి మంచికథ చెప్పతాను” అనేవారు. పిల్లలు ఆయన పొడుండబ్బి ఇచ్చీసి కథ చెప్పమనేవారు. ఆయన ఎన్నో కథలు చెప్పేవారు.

కాని నెలరోజులదగ్గరినుంచీ ఆ మాష్టరుగారు బడికి రావడం మానేశారు. ఎంచేతో ఎవరికీ తెలీదు; కొత్తమాష్టరుగారు వచ్చారు. కాని ఆయనకి కథలు రావు; పిల్లలని చింతరువ్వతో కొడతారు; గోడకుర్చీ వేయిస్తారు; గుంజీలు తీయిస్తారు; కొత్తమాష్టరుగారు మంచివారుకారు.

కొత్తమాష్టరుగారు ఎక్కాలు రాలేవని రాధని కోంప
డ్డారు. రాధ ఏడుస్తూ ఇంటికొచ్చిసింది. వాళ్ళమ్మ కొత్త
మాష్టరుగారిని తిట్టింది.

రాత్రి రాధ భోంచెయ్యలేదు. పాతమాష్టరుగా రున్న
ష్టాడు ఎక్కాలు కంతతావచ్చాయి. కొత్తమాష్టరుగారు రాగానే
మరచిపోయింది. రాధ మంచంమీద కూర్చుని గోడమీద
బల్లిని చూస్తూంది మతిపోయినట్లు; రాధ నాన్నగారువచ్చి
అడిగారు. “అన్నం ఎందుకుతినలేదు తల్లీ, పోనీ పాలుతాగు”

“అలాగే నాన్నగారు, పాలు తాగుతాను; కాని మా
పాతమాష్టరుగారు ఎందుకు బడిమానీశారు నాన్నా” అని అడి
గింది రాధ.

“వాడా, వాడు క్లాసులో రాజకీయాలు చెప్పేమట
పిల్లలకి”

“రాజకీయాలంటే ఏమిటి నాన్నా”

“అంటే నెహ్రూగారిని తిట్టేటట”

“నెహ్రూ అంటే ఎవరు నాన్నా, నీగ్రో?” అంది రాధ.

“ఛీ కాదమ్మా”

“మరెవరు, ఇంగ్లీషువాడా”

“కాదమ్మా, మనందరికీ పెద్ద అన్నమాట. అదిగో ఆ
పటంలో ఉన్నారే ఆయన” అంటూ గోడమీదవున్న పటం
చూపించారు. మెల్లో పూలదండ వేసుకొని నవ్వుతున్నారు
గోడమీద నెహ్రూగారు.

“ఆయనా, ఆయన్ని తెలుసు నాన్నా; అల్లప్పుడు పెద్ద మీటింగుకొస్తే అమ్మ చూపించింది. మా పాతమాష్టరు ఆయన్నుగురించి కథ చెప్పలేదు నాన్నా అయ్యో, నీగ్రోల గురించి చెప్పేరు” అంది రాధ పెద్ద అన్యాయం జరిగినట్లు కళ్ళుపెట్టి.

“నీకు తెలీదులే. పాలు తాగి పడుకో” అని వాళ్ళ నాన్నగారు వెళ్ళిపోయారు. రాధకి నిద్రపట్టలేదు; పాతమాష్టరుగారు చెప్పిన కథలు జ్ఞాపకానికి వస్తున్నాయి. కిటికీలోంచి చూస్తే అవతల చాలా చీకటిగావుంది; ఆఫీకా చీకటిదేశం ఇలాగే ఉంటుందికాబోలు ననుకుంది; దూరంగావున్న గుడిశలో రామిగాడు దీపపుబుడ్డిముందు ఎక్కాలు చదువుతున్నాడు.

ప్రభు వెక్కిన పల్లకి

ఉదయం తొమ్మిది గంటలైంది కాని పల్లకీ యింకా రాలేదు.

“చూశారా పంతులుగారూ, యీ పల్లకీనా క్లెంత దగాచేశారో! పొద్దుట ఎనిమిదోగంటకల్లా వస్తామని చెప్పిన వాళ్ళీసరికి రాలేదు. ఒట్టి దొంగ వెధవలు ఏముడి” అన్నారు గణపతిరాజుగారు.

“చిత్తం, చిత్తం. తమతో నే నింతకుమునుపే మనవి చేసేను. ఈ వెధవల్నినమ్ముకుంటే మనల్ని గంగలోదింపుతారు”

“అందుకే నేను మొదట కారు తేప్పిద్దామన్నాను. మీరు పల్లకీ, పల్లకీ అన్నారు. చివరికి వెధవలు ఇలా దగాచేశారు”

“తమకి కోపంవస్తే నే చెప్పలేనుకానీ, ఎంతేనా పల్లకీ పల్లకీయే, కారు కారే. నే పోరోహిత్యంచేసిన పాతికేళ్ల లోనూ కొన్ని వందలపెళ్ళిళ్లు చేయించేను. ఇంక మనింట్లో ఓ డడను పెళ్ళిళ్లు చేయించేను. నాకు తెలిదంటారా? పల్లకీదర్జా వెధవ కారుకి ఎలావస్తుంది చెప్పండి? అయితే ఈ వెధవలు దగా చెయ్యాలంటే కారువాడు చెయ్యలేడా? అసలు కారే దగా చెయ్యవచ్చును. తీరా తీసుకొచ్చేక నడవకపోతే దాన్నిక మనమందరము తోయ్యాలి. వాళ్ళూ వస్తూవుంటారు యీ పాటికి. పాపం దార్లొ ఏ మాటంకమొచ్చిందో ఏమిటో?”

“ఏం రావడమో, వెధవలు; పోనీ ముందరే ఏడవ రాదూ, ఇన్ని గంటలకుగాని రాలేమని. రానీఁడి వెధవల్ని చెప్పదెబ్బలు కొట్టిస్తాను” అని గణపతిరాజుగారు కల్లెరచేశారు.

“ఎందుకేనా మంచిది. ఓ అరగంట చూసి అప్పటికీ రాకపోతే మరొక రెండెడ్లబండి తెప్పించండి. వరంరాకముందే బయలుదేరాలి” అన్నారు సిద్ధాంతిగారు ముక్కుపొడుం ఎగ పీలుస్తూ.

“వరం ఎన్నిగంటలనుండి ఎన్నిగంటలవరకూ వుంటుందన్నారూ?”

“ఉదయం 10-2 నిమిషాలకు ప్రవేశించి మధ్యాహ్నం 2-40 నిమిషాలవరకూ ఉంటుంది. కాబట్టి పదిహేనే బయలుదేరాలి” అంటూ శాస్త్రుల్లవారు ముక్కుపొడుం పట్టుతీసి, లోగిట్లోకెక్కి అందర్నీ హెచ్చరించేడు. పెళ్ళిలో పురోహితుడికి చొరవయిస్తే [ఇవ్వకపోయినా సాధారణంగా తీసుకుంటాడు] అందరినీ చంపుకుతింటాడు; ఏవో పురమాయిస్తూనే వుంటాడు.

అసలు సంగతేమిటంటే గణపతిరాజుగారు ముచ్చటగా నూడోపెళ్ళి చేసుకుంటున్నాడు. ఈ సనికి బంధుమిత్రులంతా సంతోషించేరు పెళ్ళికూతురుతప్ప. రెండునందల ఎకరాల పల్లం, చూరెకరాలపెట్టుతోటా దొడ్డి పున్నాయి. ఆయనకు మహారాజు, ఎన్ని పెళ్ళిల్లాగా చేసుకోగలరు.

రాజుగారి పెళ్ళినాటి ఉదయం లోగిలి కలకలలాడుతుంది. పీఠిలో పెద్ద పండ్లమ్మవేశారు; తోరణాలు కట్టేరు; అరటిచెట్లూ కొబ్బరాకులూతెచ్చి కట్టేరు. ఆ వొచ్చిన మం

గలి వీరిగాడి తకొరామేశం, పట్నంనుంచి బేండుమేశం వచ్చాయి. బంధువర్గాలు, మిత్రులు, పురోహితులు, వైదిక బ్రాహ్మణులతో పందిరి శోభాయమానంగా వుంది. లోగిట్లోంచి కిలకిలమని స్త్రీల నవ్వులు వినవస్తున్నాయి. భజంత్రీలు మోగుతున్నాయి. పందిట్లో ఒకమూల రాజుగారి మేనమామ గారు తన పాండిత్యం ప్రదర్శిస్తున్నారు. మేనమామగారు కవి, సంస్కృతకావ్యాలు ఊర్ణంగా చదువుకున్నారు. తెల్లగా వొడ్డు, పొడుగూ గంభీరమైన ఆకారం. గిరజాలజుత్తు, చక్కటి మీసాలు, సిల్కువోణి ఆస్థానకవీలా కనిపిస్తారు. అందుచేత ఆయన్ని కవిరాజుగారంటారు. ఆయన పందిట్లో నలుగురు శ్రోతల్ని చేరదీసి తన కవిత్వం వినిపిస్తున్నారు. మొగపెళ్లి వారంతా అక్కడికి మూడుమైళ్ల దూరంలో వున్న గ్రామానికి ప్రయాణం అవుతున్నారు. సాయంత్రం 6-10 గంటలకు ముహూర్తం నిశ్చయించారు. పెద్దలు నర్జర రాకముందే బయలుదేరి ఆడపెళ్ళివారింటికి తరలివెళ్లడం మంచిదని పురోహితులు నిర్దేశించారు.

రాజుగారికి తలంటి నీళ్ళుపోసి, పసుపురాసి పెళ్ళి కొడుకుని చేశారు. పెళ్ళి కుమారుడు మొహం కలకలలాడుతూ వుంది. కిట్టనివాళ్ళు ఏవో మాటలంటారు గానీ, ఆయన మొహంలో మూడవ పెళ్ళివాడి లక్షణాలు లేవు. వయసు నల్లబై అయిదేళ్ళు పైబడినప్పటికీ వయసుముదిరిన లక్షణాలు ఎక్కడా కనబడవు.

అంతేకాదు కవీశ్వరుడైన మేనమామగారు గణపతి రాజుగారిని నలచక్రవర్తితో పోల్చారు. 'దూడుటిజటా కిరీ

టాలంకారంబైన శశాంకుని సౌకుమార్యంబునూ, అమృతమున కుత్పత్తిస్తానమైన పయోనిధానంబు గాంభీర్యంబును, విశ్వవిశ్వంభరాం భోజకణి కాయమానంబగు సువర్ణాహార్యంబు ధైర్యంబును' యీవిధంగా నలమహారాజులో గల లక్షణాలన్నీ గణపతిరాజుగారిలో వున్నాయని కవిరాజుగారు శ్రోతలతో అన్నారు. వారిచే బలవంతంగా వొప్పించేరు.

అసలువిషయానికి వద్దాం. ఇక్కడికి పదిమైళ్ళ దూరం లోగల పట్నం వెళ్ళి పెళ్ళికి పల్లకి బేరమాడివచ్చారు. పట్నంలో నాగాశపు రంగయ్యదగ్గర చాల పల్లకీలున్నాయి. అతను పల్లకీ అద్దె వుచ్చుకుని బోయాలను కుదిర్చేడు. ఎనిమిదో గంటకల్లా పల్లకీ పంపిస్తానని వాగ్దానంచేశాడు. కాని పల్లకీ యింకా గాలేదు.

అందుచేత రాజుగారు కోపంతో చిందులుతొక్కుతున్నారు. కోపంతో చేతిలో గాజుగ్లాసు విసిరేశారు. నీళ్ళ కూజా బద్దలుకొట్టేరు. బూతులుతిడుతూ బోయాలమీద కోపం బంట్లోతులమీద చూపించారు.

పావుతక్కువ పదిగంటలైంది. పూసిన రెండెడ్డబళ్ళు వీధిలో కొచ్చి నిలబడ్డాయి. అందరూ సామాన్లుకడుతూ ప్రయాణానికి సిద్ధమవుతున్నారు.

రాజుగారు జరీ కండువావేసుకొని, అద్దంముందు కొచ్చి మీసం మెలివేశారు. తలమీద ఒకటి రెండు నెరసిన వెంట్రుకలుంటే తీసిపారేశారు తన స్వరూపం పెళ్ళి కూతుర్ని ఆకర్షిస్తుందని తృప్తిపడ్డారు.

ఇంతటో పల్లకీ వచ్చిందంటే పల్లకీ వచ్చిందన్నారు.

ఇంటి దురుగా వున్న పెద్ద మర్రిచెట్టునీడలో పల్లక్ దించేరు బోయీలు. గుడ్డపాతలతో చమట తుడుచుకుని చెట్టుకిందకూర్చోబడ్డారు.

పురోహితుడు వీధిలోకి హడావిడిగా వచ్చి, “ఏమ్రా వెధవల్లారా, కూచోబడ్డా రేమిటి, వేళయింది, లెండిలెండి” అని హెచ్చరించాడు.

బోయీలందరూ మంచి బలిష్ఠులే కాని పదిమెళ్లు నడిచీ సరికి పూర్తిగా అలసిపోయారు. అందులోకీ వేసవికాలం. ప్రొద్దుటే ఎండ చురున తగులుతూంది. ఆరుగురు పల్లక్ మోస్తారు; మధ్యమధ్య అలసినవాళ్ళకి సాయం చెయ్యడానికి యిద్దరు అదనంగా వున్నారు. వాళ్లలో యిద్దరు యువకులు, ముగ్గురు మధ్యవయస్కులు, ఒకడు కొంచెం కాలం మల్లినవాడు. యువకులైన చిన్నిగాడూ సీతగాడూ చాల చురుకైనవారు. చిన్నిగాడు మంచి బలిష్ఠుడు. నల్లటిశరీరం కండలుదేరి నిగనిగలాడుతూంది. బరువైన పల్లక్కొమ్ము భుజాని కెత్తుకోగానే వాడి వీపుమీద కండలు వెదురుక్కరల్లా పెళపెళ విరిగినట్లు కనిపిస్తాయి.

“ఏరా లేవరేమిటి?” అన్నాడు మళ్ళీ పురోహితుడు. అవునుమరి! ఆయనతోంద రాయనది. వర్జరాకుండా బయలుదేరాలాయెను.

“ఇదిగో కసింత సల్లిగంజి తాగి ఒక సిటికలో బయలెద్దాం బాబూ పంతులుగారూ” అన్నాడు చిన్నిగాడు.

“బాగుండ్రరా ఇప్పుడు మీ భోజనానికి వేళెక్కడుంది? ఇంత ఆలస్యంగా రావడమే కాకుండా యిక్కడ చల్లి

గంజీ వ్యవహారంకూడానా? ఏం యింటిదగ్గర తాగి రాలేక పోయాడా?" అన్నాడు పురోహితుడు.

“అదేమిటి బుగతగారూ అలాగంటారు. ఆ రంగయ్య బాబింటికి పెందలకడ ఎత్తే గంట కూకోబెట్టి పల్లకీ ఇచ్చినాడు. సర్దికూడూ, బత్తేలు రాజుగా రింట్లోనే నన్నాడు. ఈకాడికి పచ్చిమంచినీళ్లు నోట్లో ఏసుకోలేదు బాబు, సెబితే నమ్మరు గాని” అన్నాడు చిన్నిగాడు.

“అబ్బే. అవన్నీ యిప్పుడు లాభంలేదు. పదండి ఉంటే మరొక రెండునిముషాల్లో వర్జం వస్తుంది మళ్ళీ”

“ఇదేమిటి బాబు’ అయిదుకోసులు నడిసాచ్చి సర్దిగంజి నేకపోతే మరో రెండుకోసు లెల్లడం మా తరమా బాబు. మనసులమా ఎనుబోతులమా సెప్పండి” అన్నాడు చిన్నిగాడు.

“ఛీ వెధవా నోరుముయ్” పురోహితుడికి కోపం వచ్చింది. “అదేమిటి బాబు ఎదవా ఎదవా అని తిడతారు. రాజుగారు పెల్లి సేసుకుంటే ఊరోళ్ల పిల్లాలు సచ్చిపోతారేటి? మంచోకే”

ఈ సంభాషణంతా లోకలినుండి వింటూన్న గణపతి రాజుగారు కోపంతో చిందులుతోక్కుతూ బూతులుతిడుతూ బయటికి వచ్చారు.

“లంజకొడుకుల్లారా, ఇంత ఆలస్యంగావచ్చి మల్లి మాటాడడం కూడానా? మీ బుర్రతిరుగుడు వొదలగొడతా నుండండీ?” అన్నారు రాజుగారు.

చిన్నిగాడు ఏదో అనబోయాడు. బోయిలలో ముసలి వాడైన వెంకడు ముందుకొచ్చి వాడిని కొంచెం వెనక్కి నెట్టేడు.

“ఓ రుండా సిన్నిగా, పెద్దా సిన్నా లేకుండా ఏటా వోగుడు. బాబు ఏలినోరికి కోపమొస్తే మేం చెప్పలేం కానీ, యందులో మా తప్పేటి లేదు బాబు” అన్నాడు ముసలివెంకడు.

“ఛీ, వెధవా యంకా తప్పులేదంటావా?” అన్నారు రాజుగారు.

“ఆలకించండి బాబు దద్దయ్యగోరూ, మాము నాగా రపు రంగయ్యబాబింటికి పెందలకిడే ఎల్లినాం బాబు. ఆడి పల్లకిలన్నీ పెల్లెల్ల కెల్లిపోనాయి బాబు. సిరిపురంనుండి పల్లకి వొచ్చిందాక మమ్మల్ని కూకోబెట్టి, అప్పడిచ్చినాడు. సర్ది గంజేనా తాక్కుండా పల్లకి పట్టుకొచ్చినాం బాబు” అన్నాడు వెంకడు.

“వెధవల్లారా. ఆలస్యమైందికాక, బయల్దేరమంటే ఆయనతో వాదనా, మీదుమిక్కిలి? నా తడాఖా తెలీదుకాబోలు చర్మం వొలిపిస్తాను తెలుసా” అని రాజుగారు బూతులికి లంఘించుకున్నారు.

చిన్నిగాడికి వొల్లుమండింది. ముసలి వెంకణ్ణి వెనక్కి తోసి, “వోదనేటి బాబూ, సర్దిగంజి తాగినాక పల్లకి ఎత్తుతా మన్నాంగాని” అన్నాడు.

“ఛీ లంజకొడకా, నోరుముయ్యి” అన్నారు రాజుగారు.

“అదేటి తిడతారేటి భాబూ. మంచోరే” అన్నాడు చిన్నిగాడు చిరాగ్గా. రాజుగారికి కోపంతో ఆవేశమొచ్చింది. ఇరవై ఏల్లుగా తను ఊళ్లో చాకళ్ళనీ, మంగళ్ళనీ, పాలేర్లనీ నిరాఘాటంగా తిడుతున్నాడు. ఇప్పుడంటే ఊళ్ళో చాకలి వెధవలు, మంగలి వెధవలు సమంగా మాట వినకుండాపో

యూరుగాని, తన తండ్రిగారు బతికివున్నప్పుడు తాను మంచి యవ్వనంలో ఉన్నప్పుడు (ఇప్పుడు లేరనికాదు) తన పేరుచెబితే ఊళ్ళో పశువులు నీలు తాగేవికావు. తన్నలా తయారుచే శారు తండ్రిగారు. తను ఊళ్ళో యిష్టమొచ్చినవాళ్ళని తిట్టేవాడు, కొట్టేవాడు, యిష్టమొచ్చిన ఆడదాని జబ్బపట్టుకుని లాగేవాడు. అలాంటిది యీనా డీ పల్లకీమోసుకునే చాకలి వెధనలు తిట్టడానికికూడా తనకి హక్కు లేదనేవాళ్ళేనా? తన పౌరసత్వపుహక్కు నెవరో ఛాలెంజ్ చేసినట్లనిపించింది రాజు గారికి. ఆయన కోపంతో వొల్లుమరచిపోయాడు.

“లంజాకొడకా తిడతాను, కొడతానుకూడాను. నా సంగతి నీకు తెలిదురా. ఎముకలు విరగ్గొడతాను వెనవా” అని చిన్నిగాడిచేతిలో కర్రలాక్కుని ఒక్కటివేశారు. అయితే యీ దెబ్బలన్నిటికి అడ్డుపడిన ముసలివెంకడినుదుటికి తగిలిందా దెబ్బ. వాడి నుదురుమీద నెత్తురుచిమ్మింది. వాడు సొమ్మ సిల్లి నేలపడిపోయాడు. చిన్నిగాడుకూడా కలియబడ్డాడుగాని తక్కిన బోయీలూ, వాళ్ళూ విడతిశేరు. రాజుగారు బోయీలు దెబ్బలాడుకోవడంచూసి చాల జనంమూగేరు. చిన్నిగాడు చెప్పరాని బూతులుతిట్టేడు. బంధువులూ, స్నేహితులూ వచ్చి రాజుగారిని వీధిసావిట్లొక తీసుకువెళ్ళేరు.

ముసిలివెంకడి నుదుటికి గుడ్డకట్టి నీలుజల్లేరు. వాడికి తెలివినచ్చింది కాని చాలా ధపడుతున్నాడు; చిన్నిగాడికి వైరీకోపమొచ్చింది.

“నెగండా, ఎత్తండి పల్లకీ, పదండి పోదాం. ఈ నా కొడుకుని పల్లకీమోసేకంటే సచ్చిన ఎనుబోతుని మొయ్యడం

నయం న న్నొగ్గవలసిందిరా, నాకొడుకుని పందినిబాదినట్టుబాది సంపేద్దును, రాచోడైతే అయినాడుగాని”

బోయాలు భయపడిపోయారు. చిన్నిగాడి సాహసాన్ని కొంతమంది విమర్శించారు. ఇంతకాలమై పల్లకీ మోస్తున్నారు కాని యిటువంటి అనుభవం వారి కెప్పుడూ కలగలేదు. అయిదారు గ్రామాలను గడగడలాడించిన రాజుగారిమీద తిరగబడడమే ! మహామహా తాసీల్దారులూ, సముద్దారులే ఆయన మాటకి ఎదురుచెప్పలేరు. రాజుగారి అనుగ్రహం లేకపోతే పొరుగుూరువాడికి యీ పూల్లో పచ్చిమంచినీళ్లయినా పుట్టేవి కావు. అలాంటిది బట్టలుతీకే చాకిలిచిన్నిగాడు ఆయనమీద తిరగబడటమే ! ఏం విచిత్రం !

“ఒరే సిన్నిగా తొందరపడిపోనావురా; ఏదో కాల్టూ సేతులూ వొట్టుకొని బతిమాలుకుంటే తీరిపోయేదికదా ! ఛ ! ఏటా ఆ కుర్రతనం !” అన్నాడు రాజుగారిచేత దెబ్బలుతిన్న ముసలివెంకడు.

“ఏట్రోయ్ ఎంకన్నా, ఏటి ఎంత సాకలోళ్ళమైనా ఉప్పు కారం తింటున్నాంకదా ! ఏ నేరంనేందీ తిడితే వొట్టి గూరుకోమంటావేంటి? మంచోడివే, బయమేట్రా ? ఏటి పీక తీనేస్తాడేటి?”

“ఏట్రో ఏదైన నీది పూతిగ కుర్రతనంరా సిన్నిగా ఎప్పుడు రుసరుసనాడితే పనిపట్ట తాదా సెప్పు?”

“అయితే ఏట్రా నువ్వేడో ఇన్నేన్లొచ్చినాయి చిగ్గ నేదురా, ఛ ! మిసషజలమ ఎత్తగానే సరా?”

“అయితే యిప్పు టేటిసెయ్యూలో సెప్పరా?” అన్నాడు

వెంకడు, ఏదైనా చిన్నిగాడి సలహాలేంది ఏ పనీ జరగదు చాకలాళ్ళకి.

“సర్దికూడెట్టి, ముందుగా బత్తేలూ, కూలిడబ్బులూ యిస్తే కొమ్ము ఎత్తుకుంటాం బాబూ అని సెప్పేదాం. అంతా ఒకమాటమీద నిలబడాల, తెలిసిందా? ఎవడేనా ఎనకదీసినాడా నాకొడుకుని బండికేసి ఉలికేస్తాను అంతే. నాతోటి ఈ పసాలు సాగవురోయ్ నాయనా!” అన్నాడు సిన్నిగాడు.

సావిట్లొంచి రాజుగారు ఇదంతా విన్నారు. విని గబ గబ వీధిలోకివచ్చి ‘పల్లకీ మొయ్యడానికివచ్చి పరతులుపెడతావురా! లంజాకొడకా! ఒక్క దమ్మిడి యివ్వను; పల్లకీ తీసుకుని ఊరుదాటి ఎలా వెళ్తావో చూస్తాను’ అన్నారు. అలా అని ఊరుకోలేదు. ఊళ్ళో చాకలాళ్ళని పిలిపించి పల్లకీ ఎత్తమన్నారు.

‘ఒరే సెప్పతున్నాను ఇనుకొండిరా, ఏ సాకలి నంజ కొడుకేనా కొమ్మట్టుకున్నాడా నీరేస్తాను, ఎరికా? సాకలిసిన్ని తడాఖా మీ కే పెరిక! అంతేకాదురా నాయనా రేల్వ రోడ్డెక్కి నడవనేరురా బాబూ, జాగరత్’ పట్నంచిన్నిగాడి క్కీర్తి ఊళ్ళో చాకలాళ్ళకితెలుసు. పట్నంలో చాకలాళ్ల సంఘానికి వీడుపెద్ద. వాల్లు మీటింగులుచేస్తారు. మీటింగు వున్ననాడు చిన్నిగాడు లాల్లీ పోడిగి, పంచకట్టి, పెద్దపాగా చుట్టి, మీసం మెలివేసి, పాటికరపట్టుకుని నాయుడిలా తయారవుతాడు. చాల హడావుడిచేస్తాడు. చాకలాళ్ళంతా ఒక కట్టుమీద వుంటారు. ఆంచేత వాల్లు నాలుగుడబ్బులు చేసుకుంటున్నారు. కాని ఈవూరు చాకలాళ్లకి సంఘంపెట్టే

దైర్యంలేదు. కాని రాజుగారిని ఏమంత లక్ష్యపెట్టడం
మానీశారు. అంచేత అప్పుడు పల్లకీమోసే అలవాటు మాకు
లేదన్నారు. అలవాటు లేనివాళ్లు పల్లకీమోస్తే దారిలో
ఎత్తిసినా ఎత్తేస్తారు. అంచేత రాజుగారు వాళ్లని నాలుగు
బూతులు తిట్టి పొమ్మన్నాడు.

“ఒక ముసిలోడా, వొల్లక పల్లకీలో తొంగోరా
మొగం తిరిగిపోగలదు” అంటూ చిన్నిగామ వెంకణ్ణి పల్లకీలో
పడుకోబెట్టాడు.

“దొంగలంజాకొడుకులు! ఎంతపోగరు!” అంటూ రాజు
గారు చాకల్లని ఊరు బయటకురాగానే చావచితకతన్నమని
ముందుగా పాలేర్లని పంపించేరు. రాజుగారిది గొప్ప దూర
దృష్టి కాని పాలేర్లు జడిసిపోయారు. ఆపనిచేస్తే రేపు పట్న
మెల్లినప్పుడు చాకలాల్లు పూరుకుంటారా? కొట్టి చంపేస్తారు.

“ఒరే వీరరాజూ, పోలీసువాళ్లని పిలిపించి యీవెధవల
నందరినీ కొట్లో తోయించరా. ఆ నీలుగుకాస్తా కట్టిపోతుంది”
అని రాజుగారు మేనల్లుడు వీరరాజుకి ఆదేశించేరు.

“ఏమ్రా, రాజుగారి కాల మీదపడి బతిమాలు
కోగ్రాడా, కోపంగా వున్నారు” అన్నాడు వీరరాజు.

“నెగ్రాడా. ఎత్తుకోండిరా కొమ్ము. పల్లకీలో వొల్లక
తొంగోరా ఎంకా” అని రాజుగారు పల్లకీకొమ్ము ఎత్తేడు.

ముసలి వెంకణ్ణి పల్లకీలో వేసుకొని పల్లకీ తీసుకొని
వెళిపోయారు బోయాలు. రాజుగారి పెల్లి ముహూర్తం
తప్పిపోయింది.

—o—

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయం

హైదరాబాద్. (కవిజిల్లా.)

మహానగర పంచాయితీ
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA 106 B 122
పుస్తకం పేరు	ప్రభుత్వ పరిశీలనా పట్టిక
తారీఖు	25/10/24
ముందు అడ్డు	NO
వెనుక అడ్డు	NO
మొత్తం పేజీలు	107
పెద్ద సైజు పేజీలు	110
ఖాళీ పేజీలు	21
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	Hema
పేజీలు విడదీసినది	Hema
స్కాన్ చేసినది	Hema
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు పరిశీలించినది	
ప్రింటింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడినది	
తప్పులు	NO
పరిష్కారం	Good